

Po stopách Evropské unie

Obsah

Úvod	6
Přehled významných konfliktů v Evropě za posledních 300 let.	6
Historický vývoj ES/EU	8
Vývoj v 50. letech	8
1950 – Schumanova deklarace.	8
1951 – Evropské společenství uhlí a oceli	8
1957 – Evropské hospodářské společenství, Evropské společenství pro atomovou energii	8
Dvě rozdílné koncepce evropské integrace – ESVO x EHS.	9
Vývoj v 60. letech	9
1965 – Slučovací smlouva	9
1965 – Lucemburský kompromis.	9
1968 – Dokončení celní unie.	10
Vývoj v 70. letech	10
1973 – 1. rozšíření: Dánsko, Irsko, Spojené království.	10
1974 – Evropský fond pro regionální rozvoj	10
1974 – Evropská rada	10
1979 – 1. přímé volby do Evropského parlamentu	11
1979 – Vznik Evropského měnového systému.	11
Vývoj v 80. letech	11
1981 – 2. rozšíření: Řecko	11
1985 – Schengenská dohoda.	11
1986 – Jednotný evropský akt	12
1986 – 3. rozšíření: Španělsko, Portugalsko	12
1987 – Studentský výměnný program Erasmus	12
Vývoj v 90. letech	12
1991 – Evropská banka pro obnovu a rozvoj	13
1992 – Smlouva o Evropské unii	13
I. PILÍŘ: Evropská společenství	13
II. PILÍŘ: Společná zahraniční a bezpečnostní politika	13
III. PILÍŘ: Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech	13
1993 – Dokončení Jednotného vnitřního trhu.	13
1993 – Kodaňská kritéria	13
1994 – Výbor regionů.	14
1994 – Druhé NE v Norsku	14
1995 – 4. rozšíření: Rakousko, Finsko, Švédsko	14
1999 – Amsterdamská smlouva	14
1999 – Společná evropská měna.	15
První fáze HMU (1990 – 1993).	15
Druhá fáze HMU (1994 – 1998)	15
Třetí fáze HMU (1999)	15
Evropská unie ve 3. tisíciletí	15
2002 – Zánik ESUO	15
2003 – Smlouva z Nice	15
2004 – 5. rozšíření: 10 zemí střední a východní Evropy.	16

2004 – Smlouva o Ústavě pro Evropu	16
2007 – Lisabonská smlouva	16
2007 – 6. rozšíření: Bulharsko, Rumunsko	17
2009 – Lisabonská smlouva vstupuje v platnost	17
2010 – Program stability, plán Evropa 2020	17
2011 – Víceletý plán rozpočtu	18
2012 – Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity	18
Další kandidátské země	18
Grafické zachycení procesu rozšiřování EU	19
Cíle a nástroje EU	19
Cíle EU	19
Jednotný vnitřní trh	20
Volný pohyb zboží	20
Volný pohyb osob a služeb	20
Volný pohyb osob	20
Volný pohyb služeb	21
Volný pohyb kapitálu	22
Nástroje EU	22
Politiky výlučné (společné)	23
Politiky sdílené	24
Politiky doplňkové (podpůrné, koordinační)	24
Třípilířová struktura EU po Lisabonské smlouvě	24
Zásada subsidiarity	24
Zásada proporcionality (přiměřenosti)	24
Jak funguje Evropská unie?	25
Evropský parlament	25
Evropský parlament jako hlas občanů	25
Sídlo Evropského parlamentu	25
Zákonodárna pravomoc	25
Rozpočtová pravomoc	26
Kontrolní pravomoc	26
Složení Evropského parlamentu	26
Počet poslanců Evropského parlamentu podle členských států	27
Předseda Evropského parlamentu	28
Petiční právo občanů EU	28
Komise	28
Komise jako hlas Evropské unie	28
Sídlo Komise	29
Základní pravomoci Komise	29
Zákonodárna iniciativa	29
Výkonná pravomoc a kontrolní pravomoc	29
Reprezentace EU na mezinárodním poli	29
Rada Evropské unie	29
Rada EU jako hlas států	29
Sídlo Rady EU	30
Základní pravomoci Rady EU	30
Výbor stálých zástupců	30
Rozhodování v Radě EU	30

Předsednictví v Radě EU	31
Evropská rada	31
Sídlo Evropské rady	32
Základní pravomoci Evropské rady	32
Předsednictví v Evropské radě	32
Evropská rada x Rada EU x Rada Evropy	32
Soudní dvůr	33
Složení	33
Pravomoci	34
Tribunál (dříve Soud I. stupně)	34
Složení	34
Pravomoci	35
Soud pro veřejnou službu	35
Složení	35
Pravomoci	35
Účetní dvůr	35
Evropský veřejný ochránce práv	36
Poradní orgány	36
Hospodářský a sociální výbor	36
Výbor regionů	36
Finanční orgány	37
Evropská centrální banka	37
Evropský systém centrálních bank	37
Eurosystém	37
Evropská investiční banka	37
Právní rámec EU	37
Komunitární a unijní právo	37
Prameny komunitárního práva	38
Primární právo	38
Sekundární právo	38
Obecné právní zásady	39
Terciální právo	40
Mezinárodní smlouvy	40
Vnější smlouvy	40
Smíšené smlouvy	40
Prameny unijního práva	40
Primární právo	40
Sekundární právo	41
Sekundární právo bývalého II. pilíře EU	41
Vlastnosti komunitárního práva	41
Princip přednosti (nadřazenosti)	42
Princip přímého účinku	44
Princip nepřímého účinku	45
Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva	45
Vlastnosti unijního práva	46
Soudní ochrana v rámci EU	46

Ekonomika Evropské unie	49
Plánování rozpočtu EU	49
Sestavování rozpočtu EU	49
Příjmy rozpočtu	50
1. Vlastní zdroje	50
2. Příjmy z daně z přidané hodnoty (DPH) vybírané v členských státech	50
3. Přímé příspěvky členských států EU	50
4. Další zdroje	51
Výdaje rozpočtu	52
Společná zemědělská politika	52
Nástroje společné zemědělské politiky	52
Konvergence.	54
Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	54
Evropská a územní spolupráce	54
Současné výdaje na regionální politiku	54
Administrativa EU	54
Mezinárodní činnost EU	55
Bezpečnost a spravedlnost	55
Vývoj struktury rozpočtu EU	55
Fondy EU	55
Hospodářská a měnová unie	56
Česká republika jako členský stát Evropské unie	57
Přechodná období	57
Schengenský prostor	58
Budeme v ČR také platit eurem?	59
Významní Češi v orgánech EU	59
Regionální politika EU v ČR	61
Fungování regionální politiky.	61
Národní rozvojový plán	61
Národní strategický referenční rámec	62
Přehled operačních programů v ČR na období 2007–2013	62
Společná zemědělská politika EU v ČR	63
Prioritní osa I. – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví.	63
Prioritní osa II. – Zlepšování životního prostředí a krajiny	63
Prioritní osa III. – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova	63
Prioritní osa IV. - Leader.	63
Co lze konkrétně financovat z prostředků EAFRD?.	63
Ekonomické výsledky vstupu České republiky do Evropské unie	63
Základní údaje a zajímavosti o EU	65
Symboly EU	66
Rok 2012 - Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity	68
Sdělení o CSR	68
Zdroje.	72

Úvod

Celé dějiny Evropy jsou dějinami opakovaných válečných konfliktů mezi jednotlivými státy. Národní zájmy evropských států se totiž odjakživa křížily, a proto mezi nimi vždy docházelo ke sporům, které tyto země po vyčerpání diplomatických možností nakonec

řešily vojenskou agresí. V průběhu staletí se pouze měnily role útočníků a napadených, vytvářely se nové koalice, jež se posléze rozpadaly. Konec každého válečného konfliktu přinesl nový status quo, který však trval vždy pouze do dalšího vojenského střetu.

Přehled významných konfliktů v Evropě za posledních 300 let

Letopočet	Válečný střet
1700 - 1714	Válka o španělské dědictví (Francie, Španělsko, Nizozemí, Prusko, Portugalsko, Savojsko)
1700 - 1721	Severská válka (Švédsko, Dánsko, Sasko, Prusko, Hanoversko, Polsko, Rusko)
1716 - 1718	Rakousko-turecká válka
1733 - 1738	Válka o polské dědictví (Rakousko, Španělsko, Rusko, Sasko, Savojsko)
1739 - 1748	Válka o Jenkinsovo ucho (Velká Británie, Španělsko)
1744 - 1747	Francouzsko-britská námořní válka
1740 - 1748	Válka o rakouské dědictví (Velká Británie, Rakousko, Nizozemí, Sardinie, Španělsko, Francie, Modena, Janov)
1756 - 1763	Sedmiletá válka
1772 - 1793 - 1795	Trojí dělení Polska
1775 - 1783	Americká válka za nezávislost (Velká Británie, Francie, Nizozemí, Španělsko)
1778 - 1779	Válka o bavorské dědictví
1788 - 1790	Švédsko-ruská válka
1793	Válka Svaté říše proti Francii
1795	Francie vojensky obsadila Nizozemsko
1798	Francie vojensky obsadila Švýcarsko
1798	Francie vojensky obsadila Maltu
1792 - 1806	Čtyři koaliční války (Francie, Rakousko, Prusko, Velká Británie, Španělsko, Nizozemí, Bavorsko, Švédsko, Rusko, Bádensko)
1808 - 1809	Finská válka

Letopočet	Válečný střet
1803 - 1815	Napoleonské války
1830	Belgická revoluce proti Nizozemsku
1848 - 1849	Rakousko-sardinská válka
1848 - 1851	První šlesvická válka
1853 - 1856	Krymská válka (Francie, Británie a Rusko)
1864	Druhá šlesvická válka
1866	Prusko-rakouská válka (Prusko, Rakousko, Itálie)
1870 - 1871	Prusko-francouzská válka
1885	Srbsko-bulharská válka (Srbsko, Bulharsko, Rakousko)
1897	Řecko vojensky obsadilo Krétu
1912 - 1913	1. a 2. balkánská válka (Bulharsko, Srbsko, Řecko, Černá hora, Turecko)
1914 - 1918	1. světová válka
1936	Španělská občanská válka
1939 - 1945	2. světová válka

Během prvních čtyřiceti let 20. století se na evropské půdě rozpoutaly hned dva válečné konflikty (označované jako světové války), které svým rozsahem a počtem lidských obětí i materiálních škod překonaly ty nejhrušnější představy. Nové vynálezy a modernizované technologie umožňovaly vyrábět stále účinnější zbraně se stále ničivějšími účinky. S příchodem jaderných zbraní, poprvé použitých na samotném konci druhé světové války, dospělo lidstvo k bodu, z něhož již není návratu. Nukleární technologie zásadně změnila způsob vedení válečných střetů, neboť útočná síla nově vyvinutých atomových zbraní umožňovala protivníka totálně zničit, avšak totéž hrozilo i útočníkovi. Atomové velmoci se tak navzájem držely v šachu a existující status quo byl udržován právě samotnou obavou z totální destrukce v případě použití jaderných zbraní.

Po skončení válečných hrůz obou světových válek proto v Evropě postupně sílí přesvědčení, že pro zajištění budoucího míru

na evropském kontinentu je nezbytné prohloubit hospodářské vazby mezi jednotlivými zeměmi a podrobit klíčová válečná hospodářská odvětví společné kontrole, aby již žádná země nemohla zahájit vojenské zbrojení s cílem rozpoutat další válečný konflikt. Evropská ekonomická spolupráce a vzájemná kontrola se postupně ze strategických ekonomických odvětví přesunula do všech oblastí hospodářství. Později se evropské země rozhodly rozšířit původně čistě ekonomickou spolupráci i na další oblasti života. Výsledkem dnes již více než padesátiletého úsilí o sblížení evropských států je současná Evropská unie, která vedle jednotného vnitřního trhu se zbožím přináší i volný pohyb osob, služeb a kapitálu, ale také společný postup v oblastech ochrany životního prostředí, ochrany spotřebitele, zahraniční politiky, nebo například policejního stíhání podezřelých osob.

Dnes lze při pohledu zpět konstatovat, že v průběhu posledních šedesáti let na půdě

členských států EU nedošlo ani k jediné závažné dlouhodobější diplomatické roztržce, natož pak přímo k rozpoutání válečného konfliktu. Jediný válečný střet v tomto období na území celé Evropy souvisel s rozpadem svazové republiky Jugoslávie, k němuž však došlo mimo hranice EU. V tomto případě se jednalo o čistě vnitřní konflikt mezi jugoslávskými národy, jejichž vzájemné napětí po dlouhou dobu doutnalo v prostředí autoritářského prezidenta a po jeho smrti pouze propuklo naplno. Pokud členské státy EU dnes ve válečných konfliktech hrají nějakou roli, jedná se o pozici mírotvorce, který dohlíží na pokojné vyřešení vzniklých sporů.

Historický vývoj ES/EU

Vývoj v 50. letech

1950 – Schumanova deklarace

9. května 1950 představuje francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman návrh na vytvoření mezinárodní organizace, která by dohlížela na uhelný a ocelářský průmysl. Protože ocel a uhlí jsou v tomto období hlavními strategickými surovinami potřebnými pro výrobu zbraní, mezinárodní kontrolou a koordinací jejich výroby by se výrazně snížilo riziko války mezi západoevropskými státy (především Německem a Francií). Tento návrh, dnes známý jako tzv. Schumanova deklarace, je považován za základní kámen dnešní EU. Z tohoto důvodu se 9. květen každoročně slaví jako Den Evropy. Je doprovázen nejrůznějšími akcemi po celé Evropě s cílem přibližovat EU občanům prostřednictvím praktických ukázek výhod, které EU přináší v každodenním životě.

1951 – Evropské společenství uhlí a oceli

Schumanova výzva se nakonec setkává s poměrně kladným ohlasem a 18. dubna 1951 podepisuje šest evropských států Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Tato smlouva je vzhledem k místu podpisu známá také jako tzv. Pařížská smlouva. Zakládajícími státy tohoto společenství jsou Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko. Smlouva vstoupila v platnost v červenci 1952 a byla uzavřena na dobu určitou - 50 let. V roce 2002 proto její platnost vypršela. Význam smlouvy však již v posledních letech nebyl rozhodující, a proto s koncem její platnosti nedošlo k žádným zásadním problémům ve fungování EU.

Úkolem ESUO bylo postupné vytvoření společného trhu s produkty uhelného a ocelářského průmyslu zakládajících zemí. Dnešní EU spolupracuje v daleko více oblastech, nicméně v 50. letech hrála tato smlouva rozhodující roli při vytvoření užšího spojení členských zemí při výrobě strategických surovin těžkého průmyslu, což mělo přispět k zajištění trvalého míru v Evropě. ESUO je vůbec prvním nadnárodním uskupením, v němž členské státy převádějí část svých pravomocí na nadnárodní orgány. Takovým nezávislým nadnárodním orgánem v ESUO byl tzv. Vysoký úřad (předchůdce dnešní Komise), jehož prvním předsedou se stal Jean Monnet. Na činnost Vysokého úřadu dohlíželo Shromáždění (předchůdce Evropského parlamentu) tvořené poslanci z členských zemí.

1957 – Evropské hospodářské společenství, Evropské společenství pro atomovou energii

Na základě výhod vyplývajících pro členské státy z ESUO v oblasti uhelného a ocelářského průmyslu rozšiřují tyto země spolupráci do dalších oblastí vytvořením dvou nových společenství. V březnu 1957 zástupci členských států podepisují v Římě Smlouvu

o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) a Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom).

Obě smlouvy nabývají účinnost v lednu 1958 a jsou podle místa podpisu také označovány za Římské smlouvy. EHS je založeno s cílem postupného vytvoření společného trhu s volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu. Euratom má přispět k prohloubení spolupráce při mírovém využívání jaderné energie s cílem vybudování a růstu odvětví jaderného průmyslu.

Vznik dvou dalších společenství evropské integrace znamená vznik nových institucí s výjimkou zastupitelského orgánu Shromáždění ESUO (přejmenovaného v roce 1962 na Evropský parlament) a Soudního dvoru, které se stávají společnými orgány pro všechna tři společenství. Na základě Římských smluv vzniká také Evropský hospodářský a sociální výbor – konzultativní orgán pro ostatní instituce, který vyjadřuje stanoviska organizované občanské společnosti na hospodářské a sociální aspekty.

Dvě rozdílné koncepce evropské integrace – ESVO x EHS

V průběhu 50. let spolu v západní Evropě vzájemně soutěží dva různé přístupy k evropské integraci:

Britská koncepce se staví skepticky k převádění dalších národních pravomocí směrem k nadnárodním orgánům, jak to činí EHS. Jejím konečným cílem je vytvořit nejnižší stupeň ekonomické integrace – oblast volného obchodu, který spočívá ve zrušení cel a množstevních omezení mezi členskými státy, ale vůči třetím zemím si každá země ponechává svou vlastní celní politiku. Odmítá nadnárodní koncepci, kdy státy delegují své pravomoci na nadnárodní orgány, a preferuje standardní mezivládní spolupráci.

Francouzsko-německá koncepce má za cíl dosažení vyššího stupně ekonomické integrace – celní unie a následně společného trhu, kde dochází k realizaci tzv. čtyř ekonomických svobod: volného pohybu zboží, služeb, práce a kapitálu. Takové formy integrace vyžadují existenci nadnárodního orgánu, který přebírá část národních pravomocí členských států, aby mohl koordinovat hospodářské politiky a odstraňování překážek obchodu.

Země přiklánějící se k mezivládní spolupráci uzavírají v roce 1959 smlouvu o Evropském sdružení volného obchodu (ESVO). Jedná se o Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Spojené království, Švédsko a Švýcarsko, později přistupuje Finsko a Island. Cílem této smlouvy je vytvoření oblasti volného obchodu s průmyslovými výrobky. Vznik ESVO je reakcí na vytvoření EHS v roce 1957. V následujících letech dochází k výraznému nárůstu zahraničního obchodu mezi členskými státy EHS a jejich výrazné ekonomické prosperitě, což posléze přiměje řadu členů ESVO z tohoto spolku vystoupit a zažádat o vstup do EHS. Dnes má ESVO pouze čtyři členy: Norsko, Island, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.

Vývoj v 60. letech

1965 – Slučovací smlouva

V roce 1965 se na základě Slučovací smlouvy sjednocují instituce všech tří společenství. Vysoký úřad (ESUO) je sloučen s Komisí (EHS a Euratom) a obdobně dochází ke spojení dalších institucí, které fungovaly do té doby pro každé společenství samostatně. Od roku 1967, kdy vstoupila Slučovací smlouva v platnost, existuje tedy jedna Komise, jedna Rada a jeden Evropský parlament pro všechna tři společenství.

1965 – Lucemburský kompromis

Na přelomu let 1965 a 1966 dochází ke krizi uvnitř Evropských společenství vyvolané

neshodami při rozhodování o financování rozpočtu. Komise v roce 1965 navrhuje vybírat do rozpočtu cla a zemědělské daně uvalené na dovoz. Do té doby byly výdaje Společenství financovány především z příspěvků členských států. Podle návrhu má kontrolu nad hospodařením s finančními zdroji Evropských společenství nově získat vedle Rady i Evropský parlament. Tento návrh je ovšem nepřijatelný pro Francii, která odvolává své zástupce ze zasedání Rady EHS a oznamuje, že dalších zasedání se účastnit nebude. Francie nakonec přistupuje na kompromis a v lednu 1966 dochází v Lucemburku k dohodě, která umožňuje jednomyslné hlasování v případě, že je v sázce významný národní zájem některého z členských států. Jednomyslné hlasování dává každému členskému státu právo veta, bez jeho souhlasu nelze dané rozhodnutí přijmout.

1968 – Dokončení celní unie

K 1. červenci 1968 je dotvořena celní unie zrušením cel na dovoz průmyslových výrobků mezi členskými státy Evropských společenství. V průběhu následujících 18 měsíců jsou odstraněna i cla na zemědělské produkty. Pro obchodování s nečlenskými zeměmi je přijat jednotný celní sazebník. Díky bezcelnímu obchodu dochází v členských zemích k dalšímu růstu jejich hospodářství. Ve druhé polovině 60. let jsou postupně vytvářeny podmínky pro zavedení společné kontroly hospodářských politik, mj. společné zemědělské a rybářské politiky, jejímž cílem je zajistit dostatek potravin ve všech členských zemích.

V 60. letech se Evropská společenství také zapojují do prvního většího projektu rozvoje spolupráce. Podepisují mezinárodní dohodu o pomoci 18ti bývalým koloniím v Africe. Tyto aktivity se postupně rozšiřují a dnes je EU největším poskytovatelem pomoci rozvojovým zemím na celém světě.

Vývoj v 70. letech

1973 – 1. rozšíření: Dánsko, Irsko, Spojené království

1. ledna 1973 se z „evropské šestky“ stává „evropská devítka“ přistoupením Dánska, Irska a Spojeného království k Evropskému společenství. Norsko v roce 1972 také podepisuje smlouvy o přistoupení, ovšem norští občané ve stejném roce vstup v referendu odmítají. Proto nakonec Norsko do ES (EU) nevstoupilo.

Všichni noví členové musí převzít jak principy, tak i právní řád Evropských společenství, a to ve znění platném ke dni vstupu do ES (EU). Legislativa Evropských společenství je označována francouzským termínem *acquis communautaire*.

1974 – Evropský fond pro regionální rozvoj

V souvislosti s rozšířením Evropských společenství se zvyšují výdaje související s regionální politikou. V roce 1974 vzniká Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), který je určen k financování zaostávajících regionů. Čerpají se z něj prostředky zejména na vytváření pracovních míst a budování infrastruktury v chudších oblastech.

1974 – Evropská rada

V roce 1974 přijímají zástupci členských států Pařížskou deklaraci zakládající novou instituci – Evropskou radu. Tato instituce, dnes nazývána také jako „Evropský summit“ či „setkání na nejvyšší úrovni“, je politickým orgánem tvořeným pravidelnými schůzkami nejvyšších představitelů členských států (hlav států a předsedů vlád). Cílem tohoto orgánu je určovat směr základních politik Společenství. Do právního rámce Evropských společenství je Evropská rada začleněna až s přijetím Jednotného evropského aktu v roce 1986 a oficiální status instituce jí je udělen až Smlouvou o Evropské unii, tedy v roce 1993.

1979 – 1. přímé volby do Evropského parlamentu

V polovině 70. let roste vliv Evropského parlamentu v oblasti rozpočtových pravomocí a vzniká Účetní dvůr se sídlem v Lucembursku, jehož hlavním úkolem je kontrola hospodaření institucí s rozpočtem Evropských společenství. V roce 1979 jsou poslanci Evropského parlamentu poprvé voleni přímo občany ES.

1979 – Vznik Evropského měnového systému

V důsledku rozpadu světového finančního systému se zvyšuje zájem členských států Evropských společenství na zajištění měnové stability. Výsledkem dohody mezi centrálními bankami členských států je tvorba Evropského měnového systému (EMS). V rámci EMS byla zavedena společná Evropská měnová jednotka (ECU) a stanoven centrální kurz národních měn vůči ECU. Národní měnové kurzy se mohou pohybovat jen ve stanoveném pásmu kolem centrálního kurzu – tzv. Mechanismus směnných kurzů (ERM). Do ERM se zapojují

všechny členské země s výjimkou Spojeného království. Evropská měnová jednotka, původně určená pro vnitřní rozpočet společenství, je prvním krokem k zavedení společné měny euro o dvacet let později.

V průběhu 70. let je v Evropě v rostoucí míře věnována pozornost dopadům lidské činnosti na životní prostředí. V rámci Evropských společenství se tato skutečnost projevuje přijetím předpisů na ochranu životního prostředí, do nichž je poprvé zahrnut princip „ten kdo znečišťuje, musí platit“.

Vývoj v 80. letech

1981 – 2. rozšíření: Řecko

Jako „evropská desítka“ jsou Evropská společenství označována od ledna 1981, kdy přistupuje Řecko.

1985 – Schengenská dohoda

Francie, Německo a země Beneluxu se v roce 1985 domlouvají na zrušení vnitřních

hraničních kontrol. V lucemburské vesnici Schengen podepisují mimo právní rámec Evropských společenství příslušnou dohodu. K Schengenské dohodě se postupně připojují i ostatní členské státy s výjimkou Spojeného království a Irska. Součástí tzv. Schengenského prostoru jsou také nečlenské země Norsko a Island. Specifické postavení má Dánsko, které je sice signatářem dohody, nicméně ponechává si možnost volby, zda bude či nebude realizovat rozhodnutí přijatá v rámci této dohody. Na základě Schengenské dohody dochází kromě zrušení vnitřních hraničních kontrol také k harmonizaci vízové a azylové politiky. V roce 1990 je pak Schengenská dohoda začleněna Amsterdamskou smlouvou do právního rámce EU.

Nové členské země se zavazují přijmout tzv. schengenské *acquis* podpisem Smlouvy o přistoupení v roce 2004. V prosinci 2007 vstoupily do Schengenského prostoru i všechny nové státy EU27 vyjma Rumunska, Bulharska a Kypru. V prosinci 2008 se součástí Schengenu stal další nový stát, který není členským státem EU: Švýcarsko. Tím se počet členů dohody rozšířil na 25. Vstup Kypru do Schengenu, který se plánoval spolu se Švýcarskem, byl z důvodů vnitrostátních nepokojů mezi severní a jižní částí ostrova zatím odložen. K dohodě výhledově přistoupí i Lichtenštejnsko a po splnění všech podmínek dojde k zrušení hraničních kontrol i na hranicích s Bulharskem a Rumunskem. Irsko a Velká Británie se účastní pouze vybraných částí schengenské spolupráce, tj. policejní a justiční spolupráce týkající se trestné činnosti, potírání drog a vytváření Schengenského informačního systému (SIS).

1986 – Jednotný evropský akt

V únoru 1986 je přijat Jednotný evropský akt, který má za účel odstranit poslední překážky bránící volnému obchodu mezi členskými zeměmi. V průběhu následujících šesti

let dochází ke vzniku jednotného vnitřního trhu – ekonomického prostoru bez vnitřních hranic a jiných obchodních bariér. Do roku 1992 je tedy konečně realizován princip čtyř základních ekonomických svobod: volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, který je zakotven již v Římských smlouvách. Pro urychlení procesu vzniku jednotného trhu dochází ke změnám v rozhodovacím procesu Evropských společenství, a to ve prospěch pravomocí Evropského parlamentu. Dokument zavádí dva nové způsoby rozhodování: proceduru spolupráce a proceduru souhlasu.

1986 – 3. rozšíření: Španělsko, Portugalsko

V druhé polovině 80. let rozšiřují Evropská společenství své hranice o Španělsko a Portugalsko, které se členy ES stávají k 1. lednu 1986. Vzniká tak „evropská dvanáctka“.

1987 – Studentský výměnný program Erasmus

V červnu 1987 je zahájen program Erasmus, který umožňuje studentům vysokých škol studovat až jeden rok v jiné evropské zemi. V roce 2007 oslavil tento úspěšný a vysokoškolskými studenty velice oblíbený program své 20. výročí. Studentských programů Evropských společenství se za tuto dobu zúčastnilo již více než dva miliony mladých lidí.

Vývoj v 90. letech

Devadesátá léta jsou v Evropě ve znamení významných společenských a politických změn. Země střední a východní Evropy se v průběhu roku 1989 vymaňují z komunistického vlivu sovětské nadvlády. Do konce roku 1990 dochází ve většině zemí ke změně politického režimu. V říjnu 1990 se sjednocuje Německá demokratická republika se Spolkovou republikou Německo a bývalé „východní Německo“ se tak rázem stává součástí Evropských společenství.

1991 – Evropská banka pro obnovu a rozvoj

V květnu 1990 je v Paříži podepsána smlouva o založení Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Instituce vzniká v roce 1991 a jejím cílem je pomáhat zemím střední a východní Evropy při budování tržního hospodářství a demokratického prostředí.

1992 – Smlouva o Evropské unii

V únoru 1992 je v holandském Maastrichtu podepsána Smlouva o Evropské unii, tzv. Maastrichtská smlouva, která vstupuje v platnost 1. listopadu 1993. Dokument představuje rozsáhlou novelizaci základních dokumentů Evropských společenství. Členské státy rozšiřují spolupráci do dalších oblastí a dobrovolně se tak vzdávají další části svých národních pravomocí. Pro určité oblasti legislativy je nově zavedena procedura spolurozhodování, která staví Evropský parlament v rozhodovacím procesu na úroveň Rady. Evropské hospodářské společenství (EHS) je přejmenováno na Evropské společenství (ES) a rozšířením mezivládní spolupráce vzniká Evropská unie. Na základě smlouvy o Evropské unii vzniká také post Evropského veřejného ochránce práv, jehož úkolem je vyšetřování stížností týkajících se špatných postupů institucí a orgánů EU.

Struktura Evropské unie vycházející z Maastrichtské smlouvy je často připodobňována k antickému chrámu stojícímu na třech pilířích představujících jednotlivé oblasti politik Unie. Tyto pilíře všechny vyrůstaly z jednotných základů, jimiž jsou společné hodnoty a cíle Unie a jsou celkově zastřešovány institucemi EU.

I. PILÍŘ: Evropská společenství

II. PILÍŘ: Společná zahraniční a bezpečnostní politika

III. PILÍŘ: Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech

Pilířová struktura však se vstupem v platnost Lisabonské smlouvy zanikla.

1993 – Dokončení Jednotného vnitřního trhu

Jednotný vnitřní trh je oficiálně dotvořen k 1. 1. 1993. Některé zbývající překážky jsou ještě odstraňovány (např. v oblasti daňové politiky či odborných kvalifikací).

1993 – Kodaňská kritéria

V roce 1993 se Evropská rada na svém zasedání v Kodani zabývala rozšířením Evropské unie. Vstup zemí střední a východní Evropy do EU podmínila splněním tří kritérií – tzv. Kodaňská kritéria:

Politická kritéria

- stabilita institucí zajišťujících demokracii,
- demokracie a právní stát,
- ochrana lidských práv a respektování menšin.

Hospodářská kritéria

- existence fungujícího tržního hospodářství,
- schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními procesy uvnitř EU.

Kritérium acquis communautaire

- ochota a schopnost převzít existující právní rámec EU (acquis communautaire) a závazky z něho vyplývající včetně cílů Hospodářské a měnové unie.

1994 – Výbor regionů

V roce 1994 je zřízen Výbor regionů, poradní orgán institucí EU, který vyjadřuje stanoviska regionálních a místních orgánů.

1994 – Druhé NE v Norsku

Poprvé odmítá Norsko členství v EU v referendu 1972. Situace se opakuje v listopadovém referendu 1994, kdy norští občané opět odmítají vstup do EU. Není to až tak překvapivé vzhledem ke skutečnosti, že v této době

již Norsko má řadu výhod, přestože není členem EU.

1995 – 4. rozšíření: Rakousko, Finsko, Švédsko

V lednu 1995 vstupují do Evropské unie další tři země: Rakousko, Finsko a Švédsko a vzniká tak „evropská patnáctka“.

1999 – Amsterdamská smlouva

Novelou Římských smluv i Smlouvy o Evropské unii je tzv. Amsterdamská smlouva, která vstupuje v platnost v květnu 1999. Smlouva přesouvá politiky týkající se volného pohybu osob (vízová a azylová politika) ze třetího do prvního pilíře EU (tzn. do oblasti spolupráce nadnárodního charakteru), posiluje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a mění systém zastoupení členských států v Komisi, Evropském parlamentu a počty hlasů v Radě. Dokument zasahuje i do procesu rozhodování, protože rozšiřuje používání procedury spolurozhodování do dalších oblastí.

1999 – Společná evropská měna

Po dokončení jednotného vnitřního trhu

v roce 1992 jsou vytvořeny podmínky pro vznik Hospodářské a měnové unie (HMU), jejíž třífázový harmonogram je stanoven v Maastrichtské smlouvě.

První fáze HMU (1990 – 1993)

Cílem první fáze je odstranit překážky volného pohybu kapitálu mezi členskými zeměmi.

Druhá fáze HMU (1994 - 1998)

Vzniká Evropský měnový institut (EMI), jehož úkolem je posílit spolupráci centrálních bank členských zemí a připravit je na vznik Evropského systému centrálních bank. V roce 1995 je na zasedání Evropské rady rozhodnuto o zavedení společné měny euro k 1. lednu 1999. Společně se vznikem Evropského systému centrálních bank v roce 1998 je založena Evropská centrální banka, která má na starost koordinaci měnové politiky v eurozóně, tzn. v zemích, které zavedly euro.

Třetí fáze HMU (1999)

Do třetí fáze mohou vstoupit pouze členské státy, které splňují pět tzv. maastrichtských kritérií. Jedná se o tyto podmínky:

1. schodek veřejných financí nesmí překročit 3 % hrubého domácího produktu,
2. veřejný dluh nesmí překročit 60 % hrubého domácího produktu,
3. udržitelný stupeň cenové stability a průměrné míry inflace, která nesmí jeden rok zpětně překročit hodnotu inflace tří cenově nejstabilnějších členských států o více než 1,5 %,
4. dlouhodobé nominální úrokové míry nesmí přesáhnout úrokové míry tří cenově nejstabilnějších členských států o více než 2 %,
5. po dobu dvou let před vstupem do eurozóny musí stát udržet stanovené fluktuální pásmo dané měny v Evropském měnovém systému (ERM).

Uvedená kritéria splňovalo na konci 90. let pouze 11 členských států, které 1. ledna 1999

vstupují do třetí fáze HMU a začínají používat euro v bezhotovostním platebním styku. V lednu 2001 vstupuje do HMU jako dvanáctý stát Řecko. Přitom 1. ledna 2002 jsou národní oběživa dvanácti členských zemí definitivně nahrazena eurobankovkami a mincemi a jednotná měna začíná reálně fungovat i v hotovostním styku. Jako třináctý stát přistupuje do eurozóny k 1. lednu 2007 Slovinsko. O rok později, 1. ledna 2008 přijímá euro Kypr a Malta předposledním členem se stalo 1. ledna 2009 Slovensko. Zatím posledním členem eurozóny se v roce 2011 stalo Estonsko. V současné době se tak euro používá celkem v 17ti členských státech EU. Předpokládá se, že dalším členem, který v nejbližší době rozšíří řady eurozóny, bude od roku 2011 Estonsko.

Evropská unie ve 3. tisíciletí

2002 – Zánik ESUO

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli byla uzavřena na 50 let a její platnost tedy v roce 2002 vypršela. Vznik ESUO na počátku padesátých let měl ovšem nezanedbatelný význam – nastartoval hospodářské sjednocování evropských zemí, které později dominovým efektem pokračovalo i v dalších oblastech.

2003 – Smlouva z Nice

Počátek nového tisíciletí je v Evropské unii doprovázen přípravami na dosud největší rozšíření. Na zasedání Evropské rady v roce 2001 ve francouzském Nice podepisují představitelé členských států Smlouvu z Nice. Smlouva mění způsob rozhodování EU - upravuje pravomoci institucí, jejich velikost a způsob práce. Cílem změn je schopnost EU přijímat rozhodnutí i po plánovaném rozšíření v roce 2004. Proto je rozšířen počet oblastí, ve kterých se bude hlasovat kvalifikovanou většinou na místo principu jednomyslnosti. Počet poslanců Evropského parlamentu je navýšen na 732 a dochází k přerozdělení

hlasů jednotlivých členských zemích v Radě a v Evropském parlamentu. Po ratifikaci všemi členskými zeměmi vstupuje smlouva v platnost v únoru 2003.

V roce 2007 se počet poslanců Evropského parlamentu dočasně zvyšuje na 785 v souvislosti s přistoupením Bulharska a Rumunska do EU. Pro řádné volby v roce 2009 byl stanoven počet europoslanců na 736.

2004 – 5. rozšíření: 10 zemí střední a východní Evropy

V roce 2004 zažívá EU největší rozšíření ve své historii. K 1. květnu 2004 přistupuje celkem deset zemí střední a východní Evropy: Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. Z „evropské patnáctky“ se tak rázem stává „evropská pětadvacítká“.

2004 – Smlouva o Ústavě pro Evropu

Na zasedání Evropské rady v prosinci 2001 je svolán Konvent o budoucnosti Evropy, který má připravit návrh tzv. Evropské ústavy. Jedná se o shromáždění členů národních parlamentů a vlád členských zemí, ale také zástupců kandidátských zemí, Komise a Evropského parlamentu. Konvent má za úkol probrat řadu témat týkajících se budoucího postavení a směřování EU, a zřizuje proto pracovní a diskusní skupiny, které se vybranými problémy zabývají hlouběji (řeší se např. úloha národních parlamentů v EU, rozdělení kompetencí mezi členské státy a EU, zahraniční politika EU). Na mezivládní konferenci v roce 2003 předkládá Konvent výsledek své práce – návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Poté je rozpuštěn, neboť splnil svůj účel.

Připravený návrh však nebyl ponechán beze změn členskými státy, které nebyly spokojeny s výsledky některých ustanovení. Návrh byl podroben zákulisnímu vyjednávání diplomatů a původní text byl nakonec v několika bodech pozměněn. Nakonec se zástupci členských států EU 29. října 2004 sešli symbolicky

v Římě, aby zde podepsali po více než padesáti letech výslednou Smlouvu o Ústavě pro Evropu. Jedná se o návrh Ústavy EU, jehož cílem je nahradit složitou strukturu smluv EU (Maastrichtskou smlouvu a Smlouvu o založení Evropského společenství) jednotným dokumentem. Podmínkou platnosti smlouvy byla ratifikace všemi členskými státy. Proces schvalování proběhl v každé zemi podle vnitrostátních ústavních předpisů, tzn. v některých zemích hlasovaly o návrhu národní parlamenty, v jiných se rozhodovalo prostřednictvím referenda. Smlouva o Ústavě pro Evropu měla vstoupit v platnost 1. listopadu 2006. Proces ratifikace ovšem skončil poté, co smlouvu v referendu v květnu 2005 odmítla Francie a následně v červnu 2005 Nizozemsko. Navrhovaný dokument se ukázal být příliš kontroverzním a stal se předmětem časté kritiky. Nejvíce mu byla vytýkána složitost, nadměrný rozsah (přes 800 stran) a ohrožení suverenity členských zemí (navrhovaná ústavní smlouva stavěla evropské předpisy výslovně nad zákony jednotlivých zemí a zaváděla v 26 oblastech nově rozhodování kvalifikovanou většinou namísto současné jednomyslnosti). Od poloviny roku 2005 se dokument ocitl na mrtvém bodě, neboť členské státy nebyly schopny se dohodnout na dalším postupu po dvojitěm odmítnutí smlouvy v referendu.

2007 – Lisabonská smlouva

Na počátku roku 2007 se objevují snahy o „oživení“ původního dokumentu jeho kompromisní úpravou. V průběhu německého předsednictví v první polovině roku 2007 je vypracován návrh Reformní smlouvy, který do značné míry přebírá text neratifikované Smlouvy o Ústavě pro Evropu a začleňuje ji do stávajících základních smluv EU. Reformní smlouvu nakonec podepisují představitelé členských zemí v prosinci 2007 v portugalském Lisabonu, odtud také označení Lisabonská smlouva. Lisabonská smlouva vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009 poté, co

byla ratifikována všemi členskými zeměmi EU. Samotný schvalovací proces byl v každé zemi upraven na základě národních zvyklostí. Některé země schválily Lisabonskou smlouvu v parlamentu, jiné formou referenda. Přes odmítnutí Lisabonské smlouvy v prvním referendu v roce 2008 Irskem byla v opakovaném referendu smlouva nakonec přijata.

Lisabonská smlouva si klade za cíl zpřehlednit právní úpravu EU, poskytnout EU právní subjektivitu, upravit fungování institucí EU s cílem zefektivnit rozhodovací proces a zvýšit akceschopnost EU na mezinárodní úrovni.

2007 – 6. rozšíření: Bulharsko, Rumunsko

Šesté a zatím poslední rozšíření EU proběhlo 1. ledna 2007. Přistupují Bulharsko a Rumunsko – počet členských států se tak zvyšuje na 27. Vedle bulharštiny a rumunštiny je k 1. lednu 2007 přiznán statut oficiálního jazyka také irštině. Počet oficiálních jazyků EU je tedy v dnešní době 23.

2009 - Lisabonská smlouva vstupuje v platnost

Po dokončení ratifikačního procesu dne 1. prosince 2009 vstoupila nakonec Lisabonská smlouva v platnost. Vstup smlouvy v platnost byl slavnostně uvítán v Lisabonu, kde byla 13. prosince podepsána. Smlouvu musely postupně ratifikovat všechny členské státy. V říjnu 2009 schválili irští voliči Lisabonskou smlouvu ve druhém referendu. Poté ji podepsal i český prezident Václav Klaus, čímž byla odstraněna poslední překážka k její úplné ratifikaci.

Již během prvního roku platnosti Lisabonské smlouvy byly Evropskou radou předloženy dva pozměňující návrhy. První návrh se týkal mandátu 18 nových europoslanců, kteří by měli doplnit řady Evropského parlamentu, jak předpokládá nové znění Smlouvy o fungování Evropské unie.

Druhý návrh změny Lisabonské smlouvy reagoval na finanční a dluhovou krizi některých členských států. Změna Lisabonské smlouvy

spočinula ve vytvoření tzv. stálého krizového mechanismu členskými státy eurozóny s cílem ochránit finanční stability eurozóny jako celku. Tento mechanismus nahradil Fond finanční stability a Evropský mechanismus finanční stability, které budou existovat pouze do roku 2013.

Ve snaze zabránit budoucím finančním krizím se EU dohodla na posílení finančního dohledu v soukromém sektoru. V září 2011 Evropský parlament schválil tzv. šestibalíček (six-pack) nových pravidel. Následoval návrh dvoubalíčku (two-pack), který se zaměřuje na posílení finanční disciplíny v zemích eurozóny. Čtyři ze šesti návrhů six-packu jsou zaměřeny na posílení Paktu stability a růstu a rozpočtového dohledu. Další dva návrhy mají za cíl monitorování a kontrolu makroekonomických nerovnováh v rámci Unie. Opatření two-packu posilují dohled nad národními rozpočty členských zemí eurozóny a zvyšují i dohled nad plány týkajícími se hospodářské politiky v zemích, které mají finanční potíže.

2010 – Program stability, plán Evropa 2020

V únoru 2010 se během neformálního setkání v Bruselu vedoucí představitelé členských států dohodli, že podpoří úsilí řecké vlády splnit cíle programu stability na rok 2010. Předseda Evropské komise José Manuel Barroso představil priority strategie Evropa 2020 a naznačil, jakým způsobem by se měla EU vymanit z krize a vytvořit tak nový a stabilní ekonomický model.

V březnu tohoto roku schválili během setkání Evropské rady v Bruselu vedoucí představitelé členských států cíle nové strategie s názvem „Evropa 2020“, přičemž všech tehdejších 16 zemí eurozóny (nyní 17 zemí) podpořilo plán pomoci Řecku při řešení jeho deficitu. 17. června na jednání Evropské rady v Bruselu přijímají vedoucí představitelé EU strategii pro nadcházející desetiletí, jejíž prioritou je inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění – strategii „Evropa 2020“.

Strategie Evropa 2020 vytyčuje následující tři priority:

- 1) inteligentní růst (podpora znalostí, inovací, vzdělávání a digitální společnosti),
- 2) udržitelný růst (produkce méně náročná na zdroje a podpora konkurenceschopnosti EU),
- 3) růst podporující začlenění (zvýšení účasti na trhu práce, získávání dovedností a boj proti chudobě).

2011 – Víceletý plán rozpočtu, zemřel Václav Havel

V tomto roce zahájily činnost tři nové evropské orgány finančního dohledu, a to Evropský orgán pro bankovníctví (EBA), Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA) a Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA). Zároveň byl zahájen první evropský semestr – období koordinace hospodářské politiky členských zemí, s cílem cyklicky se opakovat vždy po šesti měsících a zamezit vzniku ekonomických krizí z minulých let. Na jarním zasedání Evropské rady v Bruselu byl přijat rozsáhlý balíček opatření k posílení evropské ekonomiky s názvem Pakt euro plus. Cílem bylo zlepšit koordinaci hospodářských politik v rámci Hospodářské a měnové unie. Evropská rada dala souhlas, aby byla přístupová jednání s Chorvatskem dovršena do konce června 2011 a tak se otevřela cesta k tomu, aby se Chorvatsko v roce 2013 stalo 28. členským státem EU.

Evropská komise navrhla víceletý plán (rozpočet EU na období 2014 až 2020), který se zaměřil na podporu hospodářského růstu. Rada ve složení pro hospodářské a finanční věci přijala balíček šesti legislativních návrhů, jejichž cílem je zavést pevnější správu ekonomických záležitostí v EU. V návrzích je zahrnuto i pravidlo vyžadující zodpovědné řízení bank. Oproti období 2007–2013 návrh ve výdajové oblasti počítá s 5% nárůstem v oblasti závazků, celkové výdaje v oblasti závazků pro nadcházející sedmileté období

mají činit více než 1 bil. € (1 025 mld. €). Podstatný nárůst by se měl týkat výdajů v oblasti podpory vzdělávání, zmrázeny mají být naopak výdaje v oblasti SZP.

18. prosince 2011 zemřel Václav Havel, dramatik, bojovník za svobodu a první prezident postkomunistického Československa a později České republiky. „Byl Evropanem v pravém slova smyslu. Po celý svůj život bojoval za demokracii a svobodu. Jméno Václava Havla zůstane navždy spojeno se znovusjednocením Evropy,“ zdůraznil předseda Komise José Manuel Barroso.

2012 – Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity

Cílem roku je upozornit na evropský životní styl, způsoby, jak si udržet dobré zdraví i do pozdního věku, a výhody aktivního stárnutí s cílem zdůraznit, že po šedesátce zdraví zdaleka nekončí. Současná společnost si začíná seniory více uvědomovat a vážit si jich.

2013 - Evropský rok občanů

Rok 2013 bude Evropským rokem občanů a to i jako příprava na evropské volby (tj. volby do Evropského parlamentu) v roce 2014, kdy patří mezi nejvýznamnější práva evropských občanů právě právo volit.

Další kandidátské země

Proces rozšiřování EU rokem 2007 zřejmě nekončí. Po ratifikaci všemi členskými státy se má stát Chorvatsko 28. státem EU 1. července 2013, Evropská unie tak bude mít 28 členů. Chorvatsko bude mít do té doby na většině zasedání pracovních skupin Rady ministrů EU a výborů Evropské komise tzv. status pozorovatelské země, čímž se mu má podařit lépe proniknout do tajů vnitřní institucionální struktury EU a jejího fungování. V současné době se o členství ucházejí Makedonie, Turecko, Island, Černá Hora a Srbsko (stav k srpnu 2012). Všechny tyto země mají statut kandidátské země. Zejména případný vstup Turecka

vzbuzuje u představitelů některých členských států negativní reakce vyvolané skutečností, že se narodil od současných členů jedná o stát se silnou rolí armády, s problematickým vztahem k západoevropským demokratickým standardům a že jde o muslimskou zemi, která by v případě vstupu byla nejlidnatějším státem EU a tomu by odpovídal i počet hlasů v Radě EU. Blízký vztah udržují s EU také Norsko a Švýcarsko, přestože nejsou členy Unie. V minulosti tyto země požádaly o vstup do EU, nicméně tento krok byl následně odmítnut v referendu jejich občany.

Grafické zachycení procesu rozšiřování EU

Evropské společenství původně vzniklo jako spolek 6ti zakládajících států. Od 50. let minulého století se Evropské společenství postupně již šestkrát rozšířilo o další státy. Členské státy vždy přijímají veškeré existující předpisy a principy ke dni svého vstupu. Od roku 1993 tak nové členské státy ES přistupují současně i ke Smlouvě o založení EU, a lze tedy hovořit o rozšiřování Evropské unie spíše než pouze Evropského společenství.

Největší přírůstek Evropská unie zaznamenala v květnu 2004, kdy se tehdejší evropská patnáctka rázem změnila na evropskou pětadvacítka. V lednu 2007 pak k dvaceti pěti

členským státům přibyly další dvě východoevropské země a vznikla současná evropská sedmadvacítka. Zejména v odborných textech je nutné často pečlivě rozlišovat, zda se uváděné údaje vztahují k Evropské unii o patnácti, pětadvaceti či dokonce sedmadvaceti členech. K tomu se používají logická označení EU15, EU25 a EU27.

Cíle a nástroje EU

Všechna tři Evropská společenství i pozdější Evropská unie byly založeny z vůle členských států jako mezinárodní organizace, které měly státům pomoci naplnit jejich společné cíle. Členské země totiž pochopily, že v některých oblastech nelze dosáhnout pokroku bez intenzivní spolupráce na jednotné platformě, a proto se rozhodly určité úkoly svěřit právě ES/EU. Po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost však už hovoříme pouze o EU. Tím, že Lisabonská smlouva připsala právní subjektivitu i EU, došlo ke splnutí Evropského společenství s Evropskou unií. Tím přestalo být Evropské společenství samostatnou entitou a bylo plně nahrazeno Evropskou unií. Ze stejného důvodu Lisabonská smlouva pracuje už jen s pojmem „unijní“, který nahrazuje pojem „komunitární“. Pro potřeby této publikace však budeme i nadále používat oba pojmy, aby byly zdůrazněny rozdíly mezi jednotlivými oblastmi evropské integrace, které dočasně „přežijí“ i změny zavedené Lisabonskou smlouvou. (Zdroj: Šlosarčík, Ivo: Politický a právní rámec evropské integrace /včetně změn podle Lisabonské smlouvy/. Praha: Wolters Kluwer, 2010.)

Cíle EU

Základním cílem i samotným smyslem založení prvního společenství ESUO v roce 1951 bylo navzdory znemožnit opakování hrůz obou svě-

tvých válek, které Evropu zpusťily. K tomu sloužila společná kontrola aktivit členských států při těžbě uhlí a výrobě oceli, jakožto vojensky strategických materiálů, nutných pro válečné zbrojení. O několik let později došlo založením společenství EURATOM k rozšíření společných cílů i na sféru mírového využití atomové energie. Za klíčový krok v evropské poválečné integraci je však nutné považovat až založení EHS, neboť toto sdružení se již od svého počátku neomezovalo na konkrétně vytyčenou oblast spolupráce, nýbrž si dalo za cíl všeobecnou ekonomickou integraci hospodářství členských států. Zprvu EHS nedisponovalo tolika pravomocemi jako dnes, nicméně již na počátku bylo jeho cílem dosáhnout vytvoření jednotného vnitřního trhu, to znamená spojené oblasti s volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu bez ohledu na státní hranice jednotlivých zemí. Pozdějšími novelizacemi Smlouvy o EHS pak došlo k rozšíření pravomocí EHS a nadnárodní spolupráce členských států do stále dalších ekonomických odvětví, a posléze dokonce i do jiných oblastí života, jako je např. ochrana spotřebitele či životního prostředí.

Jednotný vnitřní trh

Vytvoření jednotného vnitřního trhu, který by propojil území všech členských států do jednoho celistvého pásu bez jakýchkoli vnitřních bariér, jež by bránily volnému pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, bylo jedním z největších úkolů, jejichž splnění si EHS dalo za cíl. Přes nejrůznější období pasivity nakonec v roce 1992 došlo k rámcovému splnění tohoto cíle, přestože stále zůstávají oblasti, v nichž se o kýženém volném pohybu hovořit nedá (např. přeshraniční poskytování služeb).

Volný pohyb zboží

V Evropské unii funguje smluvně zakotvený jednotný vnitřní trh, který je založen na čtyřech základních svobodách: na volném pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu.

Volný pohyb zboží znamená, že zboží legálně uvedené na trh v jedné členské zemi může

volně a bez překážek vstupovat na trhy ostatních členských států. Jedná se o články 23 – 31 Smlouvy o založení Evropského společenství a články 28–32 a 34–37 Smlouvy o fungování EU. Za nejpodstatnější ustanovení je nutné považovat články 30, 34 a 110 SFEU (dříve články 25, 28 a 90 SES), které výslovně zakazují některé tradiční postupy členských států při ochraně vlastního trhu před konkurencí z ciziny.

Zákaz daňové diskriminace (článek 110 SFEU / dříve článek 90 SES)

Konečně posledním principem volného pohybu zboží je zákaz daňové diskriminace dovezeného zboží. V tomto případě se nejedná o bariéru, která brání samotnému dovozu přes hranice, ale o pozdější překážku, jež působí až v případě uvedení výrobku na cílový trh. Členské státy nepodrobí přímo ani nepřímo výrobky jiných členských států jakémukoli vyššímu vnitrostátnímu zdanění než je to, jemuž jsou přímo nebo nepřímo podrobeny podobné výrobky domácí. Členské státy dále nepodrobí výrobky jiných členských států vnitrostátnímu zdanění, které by poskytovalo nepřímou ochranu jiným výrobkům.

Vnitrostátní daně v členských státech jsou zásadně dovoleny. Zakázány jsou jen tehdy, pokud přímo nebo nepřímo diskriminují podobné výrobky pocházející z jiných členských států vůči domácím výrobkům, neboli nepřímo ochraňují konkurující domácí výrobky.

Volný pohyb osob a služeb

Volný pohyb osob

Zásada svobody pohybu osob spočívá zejména v zákazu bariér bránících pohybu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných (podnikatelů). Členské státy mají totiž přirozenou tendenci zaměstnávat raději vlastní občany, a diskriminovat tak stejně schopné cizince z jiných států EU. Takové jednání je však po skončení přechodného období v rámci EU od roku 1968 zakázáno.

Stejně tak platí zásada volného pohybu i pro osoby vykonávající samostatnou výdělečnou činnost jakéhokoli směru, tzn. nejen běžné kvalifikace jako např. zedník, zámečnický, truhlář, elektrikář či malíř, ale také svobodná povolání včetně lékařů, advokátů či architektů. Problémy zde činily rozdílné požadavky jednotlivých států na kvalifikaci takových osob, neboť každá země měla jiný vzdělávací systém a jiné podmínky pro získání oprávnění vykonávat příslušné povolání. Tuto překážku se podařilo překonat až po několika desetiletích přijetím předpisů stanovujících pro každé povolání buď obecné kvalifikační předpoklady platné ve všech státech EU, nebo jednoznačné podmínky, na jejichž splnění může hostitelský stát vázat oprávnění vykonávat příslušné povolání (plně samostatný výkon povolání tak lze v některých oblastech podmínit např. složením dodatečné rozdílové zkoušky nebo absolvováním několikaleté praxe v hostitelském státu). Obsah svobody lze shrnout takto: každý občan (a jeho rodina) má právo se přesunout do jiné členské země s cílem tam pracovat a usadit se v ní za stejných podmínek jako občané této země. Zásady uplatňované u volného pohybu pracovníků se vztahují také na právo vstupu a pobytu živnostníků, obchodníků, řemeslníků, podnikatelů a příslušníků svobodných povolání. Svoboda volného pohybu pracovníků se propojuje se svobodou volného poskytování služeb.

Při rozšíření EU v roce 2004 panovala mezi veřejností „starých“ zemí EU obava, že dojde k masovému přesunu pracovníků z Východu, což podle těchto představ mělo ohrozit situaci na jejich pracovním trhu. Země EU-15 získaly právo přechodně omezit příchod pracovníků z nových zemí maximálně na sedm let (rozdělených na 2+3+2 roky), tedy do roku 2011. V roce 2004 tři země plně otevřely své pracovní trhy pro pracovníky z nových zemí: Velká Británie, Irsko a Švédsko. Ostatní země postupně otevíraly své pracovní trhy, takže v roce 2009 zůstaly pouze dvě země, Němec-

ko a Rakousko. Přechodné období na volný pohyb pracovníků sil uplatňované původními členskými státy skončilo na konci dubna 2011 a od 1. 5. 2011 otevřely své pracovní trhy také Německo a Rakousko.

Omezení volného pohybu pracovníků bylo zrušeno též v zemích EHP a ve Švýcarsku.

Volný pohyb služeb

Pod pojmem volný pohyb služeb je nutné chápat jak poskytování služeb dočasněho charakteru, tak i pravidelné poskytování služeb spojené s trvalým usazením v hostitelském státu EU. Obě dvě svobody jsou obecně v rámci Unie zaručeny, a to jak pro fyzické, tak i pro právnické osoby. Liberalizace trhu se službami probíhala bolestivě po dlouhá desetiletí a dosud ještě není definitivně ukončena. Unie zvolila cestu postupného odstraňování bariér liberalizace. Za úspěšně liberalizovaný sektor lze dnes označit např. leteckou dopravu či telekomunikace. V pokročilém stadiu se nachází také liberalizace oblasti finančních služeb a bankovního sektoru nebo také poštovních služeb.

Komise se v posledních zhruba sedmi letech pokoušela o přijetí obecné směrnice o službách, která by zavedla tzv. pravidlo země původu. Toto pravidlo znamená, že v případě přeshraničního poskytování služeb v rámci EU podléhá poskytovatel služby vždy právnímu řádu své domovské země, nikoli právnímu řádu země, kde je služba poskytována. Jedná se o radikální změnu, která by přinesla značné zjednodušení v poskytování služeb, neboť podnikatelé by se nemuseli seznamovat s právními předpisy v každé ze zemí, kde chtějí své služby nabízet, ale stačilo by jim znát pravidla platná ve své vlastní zemi. Kvůli obavám z tzv. sociálního dumpingu, tj. „dovážení služeb ze zemí s nižšími právními standardy a ochranou spotřebitele“, však nakonec tento princip země původu nebyl Radou EU schválen a výsledná směrnice o službách umožňuje členským státům za stanovených podmínek

aplikovat na poskytovatele služeb z jiných států EU své vlastní právní předpisy.

Výsledkem je definitivní verze směrnice, jejíž hlavní teze lze shrnout takto:

Platí zákonodárství hostitelské země (úprava pracovních podmínek včetně ochrany zdraví a bezpečnosti na pracovišti). Hostitelské země odstraní většinu administrativních překážek: požadovat povolení činnosti, povinnost být členem profesní komory, povinnost usadit se v hostitelské zemi aj. „Kontaktní místa“ zřízená v každé členské zemi pomohou odstranit spory a případné nejasnosti mezi členskými zeměmi, čímž bude zajištěna jejich spolupráce. Směrnice zahrnuje velkou část služeb určených spotřebitelům a podnikům obsažených v původní směrnici. Vyňaty jsou zejména: služby veřejného zájmu: dodávky vody, elektřiny, plynu, odpadové hospodářství, poštovní služby, jejich rozsah si však určuje každá země sama, dále služby poskytované veřejnou správou: sociální a zdravotní služby, péče o děti, služby pro rodiny, služby spojené s výkonem veřejné moci a některé další. Směrnice byla schválena v roce 2006.

Volný pohyb kapitálu

Posledním nezbytným bodem jednotného vnitřního trhu je zajištění volného pohybu kapitálu uvnitř EU. Bez svobodného kapitálového trhu si lze těžko představit funkční svobodu pohybu zboží a služeb. Kapitálové bariéry totiž dokážou spolehlivě odradit zájemce o práci, podnikání či poskytování služeb v jiném členském státu. Proto s odstraněním překážek pohybu kapitálu počítalo již původní znění smluv o EHS. Zpočátku se státy nedokázaly dohodnout na zásadní liberalizaci, a proto v oblasti pohybu kapitálu došlo jen k mírnému snižování restrikcí. To však bránilo plnému rozvoji ostatních tří svobod, které byly na volný pohyb kapitálu navázány. Teprve na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století došlo k přijetí směrnice stanovující pravidlo absolutní

a nepodmíněné liberalizace pohybu kapitálu. V současnosti proto tato oblast patří k nejvíce liberalizovaným sektorům v rámci EU, neboť zakazuje diskriminaci cizích osob při procesu schvalování jakýchkoli půjček pro komerční účely, při obchodování s cennými papíry, ale také při veškerých peněžních operacích. Poslední praktickou překážkou pro občany zůstávaly vysoké poplatky za přeshraniční bankovní služby. I tento problém však byl nakonec vyřešen přijetím směrnice o vytvoření Jednotného eurového platebního prostoru (Single Euro Payment Area = SEPA), která zakazuje jakékoli diskriminační podmínky pro eurové platby do jiných členských států. Eurový příkaz k úhradě nebo i eurové inkaso by tak měly být každou bankou v EU zpoplatněny stejně, ať už je účet příjemce veden u banky tuzemské nebo u banky v jiném členském státu. Většina členských států dodržela termín, k němuž měly směrnici provést. Revidované nařízení o přeshraničních platbách rozšiřuje platnost zásady stejných poplatků za vnitrostátní i přeshraniční platby v eurech (do výše 50 000 EUR) i na inkasa. Bankovní převody, elektronické platby (včetně kartových transakcí) a výběry hotovosti z bankomatu byly zahrnuty již v předchozím znění nařízení. Pro usnadnění startu inkasního systému SEPA nařízení dále zavádí dočasná pravidla ohledně mnohostranných mezibankovních poplatků a stanoví povinnost zajistit plnou dosažitelnost inkasních transakcí v eurozóně do listopadu 2010. Lhůtou stanovenou pro banky mimo eurozónu je listopad 2014. (Zdroj: www.businessinfo.cz)

Nástroje EU

K naplňování společných cílů členské státy přenesly na EU pravomoci k výkonu některých aktivit, které byly tradičně realizovány samotnými státy. EU tedy disponuje zásadně pouze takovými pravomocemi, které jí členské státy dobrovolně „darovaly“, a to s cílem

dosáhnout společným postupem lepších výsledků.

Veškeré aktivity EU jsou označovány jako tzv. politiky EU. Na půdě EU tedy „politikou“ nerozumíme obecný význam tohoto slova (politika jako správa věcí veřejných), nýbrž činnost EU. V tomto smyslu se dá hovořit o politice zaměstnanosti, zemědělské politice, politice konkurenceschopnosti, politice ochrany spotřebitele, politice vzdělávání apod. Vytvořením Evropské unie, stojící na třech základních pilířích, došlo k rozšíření oblastí, v nichž EU může vykonávat vlastní činnost. Lisabonská smlouva ruší pilířovou strukturu Evropské unie. Tím získají evropské instituce více pravomocí i v oblastech policejní a justiční spolupráce ve vnitřních záležitostech (dřívější třetí pilíř) a v zahraniční a bezpečnostní politice (dřívější druhý

pilíř). V první zmíněné oblasti si Velká Británie a Irsko vymohly výjimku, v zahraniční a bezpečnostní politice si členské státy uchovaly právo veta.

Politiky výlučné (společné)

Politiky EU se dělí podle toho, jakou roli při výkonu dané politiky hraje EU a jakou roli hrají členské státy. Existují oblasti, v nichž už došlo k naprostému přesunu pravomocí z členských států na orgány EU, které jediné stanovují pravidla veškeré činnosti v této sféře. Členské státy mohou přijímat právní předpisy upravující dané oblasti pouze tehdy, pokud o to byly EU výslovně požádány, či byly vyzvány k implementaci takové politiky. V těchto případech se jedná o výlučné nebo také společné politiky EU (např. společná zemědělská politika, společná měnová politika, společná obchodní politika).

Politiky sdílené

Jiná témata ze strany EU mohou být právně regulována, nicméně členskými státy zůstala pravomoc přijímat vlastní právní předpisy, pokud to neodporuje existující evropské právní úpravě či pokud dané odvětví vůbec není na evropské úrovni upraveno. Tyto politiky jsou označovány jako sdílené (jde např. o politiku ochrany spotřebitele, politiku životního prostředí či dopravní politiku).

Politiky doplňkové (podpůrné, koordinační)

Konečně třetí kategorií politik EU jsou politiky doplňkové, v nichž má EU pouze pravomoc vykonávat podpůrné aktivity ke koordinaci postupu ve všech členských státech. Jedná se kupříkladu o politiku průmyslovou, kulturní či vzdělávací.

Existují také speciální kategorie, pokud jde o koordinaci hospodářské politiky, politiky zaměstnanosti a společně zahraniční a bezpečnostní politiky, které nejsou součástí shora uvedených tří kategorií.

Třípilířová struktura EU po Lisabonské smlouvě

Na základě Maastrichtské smlouvy zaměřila EU svou pozornost na tři oblasti, které tvořily tři „pilíře“ její činnosti, a představovaly tak překročení rámce původní Římské smlouvy. Lisabonská smlouva však tuto pilířovou strukturu ruší, přičemž třetí pilíř představující policejní a justiční spolupráci v trestních věcech byl začleněn do oblasti bývalého prvního pilíře. V oblastech zahraniční a bezpečnostní politiky a rovněž v některých případech spadajících do záležitostí justice a vnitřních věcí však nadále zůstává zachováno zvláštní postavení členských států včetně práva veta.

Zásada subsidiarity

Tento princip omezuje aktivitu EU pouze na situace, kdy nemůže být uspokojivě

dosaženo sledovaného cíle na národní, regionální či obecní úrovni. S výjimkou oblastí výlučných politik musí každý závazný právní předpis obsahovat věcné vysvětlení, proč je nutně dané ustanovení přijmout na unijní úrovni a proč nelze věc přenechat k vyřešení jednotlivým členskými státy. Smyslem principu subsidiarity je, aby lokální problémy byly řešeny na lokální úrovni, vnitrostátní otázky na vnitrostátní platformě a pouze záležitosti přesahující hranice členského státu aby byly svěřeny k řešení unijním institucím.

Zásada proporcionality (přiměřenosti)

Zásada proporcionality doplňuje výše vysvětlený princip subsidiarity, neboť zavazuje EU při výkonu jejích politik pouze k činnostem, které jsou skutečně nezbytné pro dosažení cílů stanovených Smlouvou o fungování EU. Uvedená zásada rovněž ovlivňuje přijímání unijních právních předpisů, neboť orgány EU musí v každém z nich vždy písemně uvést, proč je zamýšlené opatření přiměřené a zda neexistuje jiné, šetrnější řešení. Smyslem této zásady je tedy rovněž zamezit nekontrolovatelnému růstu pravomocí EU ve smyslu nebezpečí zbytečně přísných, bezohledných a necitlivých postupů.

Jak funguje Evropská unie?

Když se po druhé světové válce evropské země rozhodly prohlubovat vzájemnou spolupráci, souhlasily s přenesením části svých národních pravomocí na nadnárodní orgány. Vznik institucí Evropské unie je zakotven v zakládacích smlouvách Unie, které také stanovují jejich základní pravomoci a úkoly. S vývojem evropské integrace se podle potřeb měnily i instituce a jejich role v rozhodovacím procesu.

Základem institucionální struktury dnešní Evropské unie je trojúhelník tvořený Komisí, Radou a Evropským parlamentem. Nezanebatelnou roli hraje dále Evropský soudní dvůr, který řeší právní spory, a Účetní dvůr, jenž dohlíží na čerpání rozpočtu EU. Existují také poradní orgány přispívající do procesu rozhodování stanovisky určitých zájmových skupin: za regiony vystupuje Výbor regionů a za organizované občanské společnosti Hospodářský a sociální výbor.

Evropský parlament

Evropský parlament jako hlas občanů

Evropský parlament (EP) je největším mnohonárodním parlamentem na světě. Reprezentuje téměř půl miliardy občanů Evropské unie prostřednictvím přímo volených zástupců, tzv. europoslanců, kteří svůj úřad zastávají po pětileté funkční období. Parlament má (po rozšíření Evropské unie na 27 členů) 754 poslanců (před rozšířením 732 poslanců). Počet zástupců z jednoho státu je určen Maastrichtskou smlouvou (Smlouva o Evropské unii/ SEU/ Smlouva o EU). Maastrichtská smlouva také určuje, že každý občan členské země EU, který žije v jiné zemi EU, může v této zemi také volit poslance EP. Smlouva z Nice zvýšila maximální počet

poslanců na 785 a změnila početní zastoupení jednotlivých zemí, aby tak vytvořila místo pro budoucí nové členy EU.

Sídlo Evropského parlamentu

Sídlo Evropského parlamentu je ve třech evropských městech:

- Štrasburk,
- Brusel,
- Lucemburk.

Ve francouzském Štrasburku se nachází oficiální sídlo Evropského parlamentu. Zde se europoslanci scházejí na plenární zasedání vždy jeden týden v měsíci. V průběhu měsíce poslanci pracují ve stálých výborech v belgickém Bruselu. Generální sekretariát a předsednictvo Evropského parlamentu je navíc v Lucemburku. Práce v Evropském parlamentu tedy obnáší neustálý pohyb mezi těmito třemi místy.

Základní pravomoci Evropského parlamentu

Od počátku působení Evropského parlamentu (jeho kořeny sahají do roku 1952, kdy bylo založeno Shromáždění Evropského společenství uhlí a oceli) se jeho pravomocí rozšiřují. Jeho význam vzrostl zejména po roce 1979, kdy se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu. Původně poradní orgán ostatních institucí se vedle Rady stal klíčovým hráčem v rozhodovacím procesu v rámci Evropské unie.

Evropský parlament má tři základní pravomoci:

- zákonodárnou pravomoc,
- rozpočtovou pravomoc,
- kontrolní pravomoc.

Zákonodárná pravomoc

Legislativa Evropské unie sice neumožňuje Evropskému parlamentu přijít s návrhem zákona (tzv. legislativní iniciativa), ale poskytuje mu řadu nástrojů, prostřednictvím kterých může na tyto návrhy (jejichž

předkladatelem je Komise) reagovat. Evropský parlament se podílí na tvorbě legislativy Evropské unie následujícími třemi způsoby:

- procedurou konzultace,
- procedurou souhlasu,
- procedurou řádného legislativního postupu (dříve spolurozhodování).

Procedura konzultace

V případech, kdy zakládací smlouvy Společenství nestanovují při schvalování legislativních návrhů použití procedury spolupráce či spolurozhodování, má Evropský parlament možnost alespoň se k návrhu Komise vyjádřit. Rada pak před svým konečným rozhodnutím (přijetím, či zamítnutím návrhu) přihlíží ke stanovisku Evropského parlamentu.

Procedura souhlasu

Jedná-li se o uzavírání mezinárodních smluv, rozšiřování Evropské unie či jmenování Komise, používá se tzv. procedura souhlasu. Komise předloží návrh Evropskému parlamentu a ten ho buď přijme, či nepřijme. Bez souhlasu EP nemůže být příslušný návrh přijat.

Procedura řádného legislativního postupu

V procesu přijímání legislativy staví procedura řádného legislativního postupu Evropský parlament na stejnou úroveň s Radou. Tento postup byl zaveden Lisabonskou smlouvou a dnes se používá v mnoha oblastech rozhodování (např. v otázkách týkajících se jednotného vnitřního trhu, ochrany spotřebitele, vzdělávání, kultury, transevropských sítí). Komise vypracuje návrh zákona, který předloží jak Radě, tak Evropskému parlamentu. Pokud se stanovisko Evropského parlamentu a Rady liší, návrh právního předpisu postupuje do druhého čtení. Pokud ani zde nenalezne Evropský parlament s Radou stejné řešení, je svolán tzv. dohodovací výbor složený ze stejného počtu členů obou institucí. Cílem jednání dohodovacího výboru je nalezení kompromisu. Pokud se to nepodaří, právní předpis není přijat.

Rozpočtová pravomoc

Návrh rozpočtu na příští období připravuje Komise. Rada a Evropský parlament o něm poté společně rozhodují pomocí zvláštní procedury, probíhající vždy od května do konce prosince. Před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost měla Rada konečné slovo u povinných výdajů vytvářených na základě smlouvy o ES, zatímco Evropský parlament u nepovinných výdajů, které nebyly závazně předepsány v evropském právu. Lisabonská smlouva toto rozdělení zrušila a postavila Parlament při schvalování evropského rozpočtu na roveň Radě. (Zdroj: www.euroskop.cz.) Evropský parlament také schvaluje hospodaření Komise a ostatních institucí s rozpočtem za uplynulý finanční rok (tzv. udělení absolutoria).

Kontrolní pravomoc

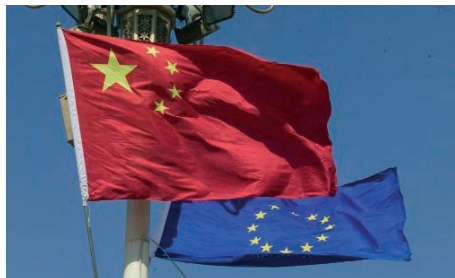
Evropský parlament je důležitým kontrolním orgánem. Zajišťuje demokratický dohled nad ostatními orgány Evropské unie. V souvislosti s touto pravomocí může EP zřizovat tzv. dočasné vyšetřovací výbory. Nejvíce kontrolních nástrojů má ve vztahu ke Komisi. Už při jejím sestavování schvaluje předsedu Komise i Komisi jako celek. Má navíc právo Komisi odvolat, což se zatím v celé historii EU nestalo. Parlamentní výbor, politická frakce či skupina poslanců může interpelovat členy Rady a Komise. Ti jsou povinni na vznesený dotaz reagovat. Evropský parlament má přehled o činnosti ostatních orgánů EU také prostřednictvím výročních zpráv, které tyto orgány každoročně sestavují a předkládají Parlamentu ke schválení.

Složení Evropského parlamentu

Evropský parlament (EP) vykonává svou činnost ve všech třídavaceti úředních jazycích Evropské unie. Europoslanci se scházejí ve dvaceti stálých parlamentních výborech, které se zaměřují na specifickou oblast (např. Rozpočtový výbor či Hospodářský a měnový výbor). V rámci jednotlivých výbo-

Poslanci podle členského státu a politické skupiny

									CELKEM
	5	5	5	4	1		1	1	22
	7	4	5					2	18
	2	7			9	4			22
	1	4	3	2	1	1	1		13
	42	23	12	14		8			99
	1	1	3	1					6
	4	3	4			1			12
	7	8	1	1		3	2		22
	25	23	2	2		1		1	54
	30	13	6	16		5	1	3	74
	35	22	6				10		73
	2	2				2			6
	4	1	1	1	1	1			9
	4	3	2		1		2		12
	3	1	1	1					6
	14	4			1			3	22
	2	4							6
	5	3	6	3	1	2	1	5	26
	6	5		2				6	19
	29	7			11		4		51
	10	7		1		4			22
	14	11	5					3	33
	4	2	2						8
	6	5	1				1		13
	4	2	4	2			1		13
	5	6	4	4		1			20
		13	12	5	26	1	10	6	73
CELKEM									CELKEM
	271	189	85	59	52	34	34	30	754

rů jednájí poslanci s odborníky v dané oblasti a vytvářejí stanoviska k návrhům Komise. Na plenárním zasedání se pak EP vyjadřuje k návrhům jako celek. Vedle stálých výborů má EP možnost vytvářet i dočasné parlamentní výbory pro řešení aktuálních specifických problémů. Kromě výborů se poslanci scházejí také v politických skupinách, tzv. frakcích. Na plenárních zasedáních jsou tedy seskupeni podle politické příslušnosti, nikoli podle příslušnosti národní. V současné době je v EP sedm frakcí, někteří poslanci jsou nezařazení.

Obecně platí, že od července 2009, kdy nabyl účinnosti nový jednotný statut, pobírají poslanci EP stejný plat. Před tímto datem dostávali europoslanci stejný základní plat jako politici zvolení do parlamentů svých domovských zemí.

Předseda Evropského parlamentu

Poslanci EP si sami volí předsedu, a sice na volební období dva a půl roku, tj. na polovinu volebního období Parlamentu. Mandát předsedy je obnovitelný. Od ledna 2012 se stal novým předsedou Evropského parlamentu německý sociální demokrat Martin Schulz. Zvítězil s přehledem již v prvním kole hlasování díky dohodě dvou nejsilnějších parlamentních uskupení. Ve funkci po dvou a půl letech vystřídal polského lidovce Jerzyho Buzka, který byl prvním předsedou EP z nových členských zemí. Z této funkce vyplývá několik významných rolí, jako jsou řízení činnosti Evropského parlamentu a jeho orgánů, předsedání plenárním zasedáním,

zastupování EP navenek, podepisování právních předpisů přijatých spolurozhodováním, právo na zahajovací projev na zasedání Evropské rady apod.

Petiční právo občanů EU

Občané EU mají právo předkládat Evropskému parlamentu petice týkající se činnosti EU. Jednotlivě nebo jako skupina mohou zaslat petici e-mailem, poštou či přímo vyplněním příslušného formuláře na internetových stránkách Evropského parlamentu.

Komise

Komise jako hlas Evropské unie

Komise je výkonným orgánem Evropské unie. Prostřednictvím sedmadvaceti komisařů, z nichž každý má na starost svůj resort, hájí zájmy Evropské unie jako celku. Hlavním úkolem Komise je příprava legislativních návrhů a kontrola dodržování platných předpisů členskými státy.

Každý členský stát jmenuje jednoho komisaře na pětileté funkční období. Komise jako celek je schvalována Evropským parlamentem, který může odmítnout dát Komisi svoji důvěru – pak je nutné, aby se členské státy dohodly na jiném složení Komise. Současným staronovým předsedou Komise je José Manuel Barroso (Portugalsko), českým eurokomisařem je bývalý ministr pro evropské záležitosti Štefan Füle. Aby mohli komisaři řádně vykonávat svoji funkci, musí být zcela nezávislí na svých vládách, neboť jejich úkolem je jednat v zájmu Evropské unie, nikoli stranit svému členskému státu.

Snížení počtu komisařů obsažené v Lisabonské smlouvě.

Po 1. listopadu 2014 bude počet komisařů snížen tak, aby odpovídal dvěma třetinám počtu členských států. Tito komisaři mají být jmenováni na základě systému rovné rotace mezi členskými státy. Evropská rada však

může jednomyslným rozhodnutím počet komisařů změnit, pokud se např. prokáže, že Komise pracuje velmi dobře a že je schopna rozhodovat dokonce i tehdy, když je počet Komisařů vyšší než dříve.

Sídlo Komise

Komise sídlí v Bruselu, kde zasedá jednou týdně. Některé pomocné úřady se nacházejí také v Lucemburku.

Základní pravomoci Komise

Komise má tři hlavní pravomoci:

- zákonodárnou iniciativu,
- výkonnou a kontrolní pravomoc,
- mezinárodní reprezentaci EU.

Zákonodárná iniciativa

Komise má jako jediný orgán EU právo přímo iniciovat (předkládat) návrhy právních aktů Evropské unie. Rada je poté většinou společně s Evropským parlamentem schvaluje podle dané procedury. Komise také navrhuje a po schválení spravuje společný rozpočet EU. Při vypracování legislativních návrhů je Komise ve styku s poradními orgány, jako jsou Výbor regionů a Hospodářský a sociální výbor.

Výkonná pravomoc a kontrolní pravomoc

Důležitým úkolem Komise je dohlížet na čerpání schváleného rozpočtu EU, dále pak spravovat například prostředky strukturálních fondů a zajistit, aby z nich nikdo neměl neoprávněný prospěch.

O Komisi se někdy hovoří jako o „strážci smluv“ – dohlíží na to, zda členské státy řádně dodržují legislativu přijatou institucemi EU. Domnívali se Komise, že došlo k porušení evropských předpisů, písemně upozorní příslušný členský stát. Pokud ten neučiní nápravná opatření, je Komise oprávněna zažalovat členský stát u Soudního dvora EU, a pokud členský stát ani po případném prohraném sporu nesplní své povinnosti, může Komise dalším návr-

hem k Soudnímu dvoru EU požadovat uvalení citelných finančních sankcí.

Reprezentace EU na mezinárodním poli

Každý komisař má na starost určitou oblast (resort) nebo oblasti a za ty odpovídá. Nicméně Komise vystupuje navenek jednotně jako celek. K rozhodnutí tedy dochází po schválení většinou členů. V oblasti vnějších vztahů reprezentuje Komise Unii jako celek v případech, že navrhuje a projednává smlouvy s nečlenskými zeměmi.

Rada Evropské unie

Rada EU jako hlas států

Rada EU, nazývána také Rada ministrů či jen Rada, zastupuje především zájmy národních, tzn. zájmy jednotlivých členských států Evropské unie. Název napovídá, že se jedná o setkání ministrů členských zemí. Ti se přitom scházejí v devíti různých formacích podle projednávaného tématu. Co se týká složení účastníků, Rada je tedy orgánem nestálým. Řeší-li se např. problematika vnějších vztahů, sejdou se ministři zahraničních věcí jednotlivých zemí, je-li o programu jednání v oblasti problematiky životního prostředí, budou rokovat ministři životního prostředí apod. Rozhodnutí přijatá Radou jsou pro členské státy závazná. Mezi hlavní změny, které přinesla Lisabonská smlouva, patří vznik nové funkce vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, která nahrazuje a personálně slučuje dosavadní funkce generálního tajemníka – vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, komisaře pro vnější vztahy a předsedy Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy. Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku jmenuje Evropská rada se souhlasem předsedy Komise kvalifikovanou většinou. Vysoký představitel předsedá Radě pro zahraniční věci. Lisabonská smlouva přináší také změny ve formacích Rady, které

upřesňuje článek 236 SFEU. Předsednictví jednotlivých formací Rady, kromě formace pro zahraniční věci, je zajišťováno zástupci členských států v Radě na základě systému rovné rotace.

Sídlo Rady EU

Oficiálním sídlem Rady je Brusel, kde má pravidelná jednání Výbor stálých zástupců, nicméně zástupci členských států se scházejí třikrát ročně i v Lucemburku a neformální jednání Rady se konají také v příslušné předsednické zemi.

Základní pravomoci Rady EU

Rada má následující pravomoci:

- schvalování právních předpisů v proceduře řádného legislativního procesu (společně s Evropským parlamentem),
- koordinace hospodářské politiky členských států,
- schvalování rozpočtu EU (společně s Evropským parlamentem),
- vymezování a provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky,
- koordinace činnosti členských států a přijímání opatření v oblasti policejní a soudní spolupráce v trestních věcech,
- jménem EU uzavírání mezinárodních smluv mezi EU a jinými zeměmi či mezinárodními organizacemi.

Legislativní pravomoc sdílí Rada postupem času ve stále více případech s Evropským parlamentem.

Výbor stálých zástupců

Předběžná stanoviska Rady na návrhy Komise vypracovává Výbor stálých zástupců (COREPER). Přestože je Rada nestálým orgánem, každý členský stát má v Radě svůj tým, stálé zastoupení, jehož úkolem je hájit národní zájmy v rámci EU. Práce zástupců jednotlivých zemí spočívá v hledání kompromisů tak, aby Rada jako celek došla k jednotnému stanovisku.

Rozhodování v Radě EU

Existuje více způsobů, jakými může Rada dospět k rozhodnutí:

- jednomyslně,
- prostou většinou,
- kvalifikovanou většinou.

Způsob rozhodování je pro jednotlivé oblasti stanoven zakládacími smlouvami Společenství. Pokud se hlasuje jednomyslně či prostou většinou, má každý členský stát právě jeden hlas. V případě jednomyslného hlasování to znamená, že každý stát má právo veta. Protože s rostoucím počtem členských států roste i náročnost dosažení jednomyslnosti, spadá stále více oblastí pod rozhodování kvalifikovanou většinou. Počet hlasů jednotlivých zemí se při hlasování kvalifikovanou většinou liší. Hlasy jsou rozděleny podle počtu obyvatel dané země, přičemž malé státy jsou mírně zvýhodněny.

Rozdělení počtu hlasů členských zemí při rozhodování Rady kvalifikovanou většinou dle Lisabonské smlouvy:

Tzv. princip trojí většiny, uplatňovaný při hlasování kvalifikovanou většinou v Radě, znamená, že návrh je přijat při splnění následujících tří podmínek:

1. ve prospěch návrhu je nejméně 255 hlasů z 345,
2. u návrhů přednesených Komisí musí být pro návrh nadpoloviční většina členských států (min. 14), u ostatních návrhů pak dvě třetiny států (min. 18),
3. počet obyvatel států hlasujících pro návrh musí představovat alespoň 62 % celkové populace EU.

V souladu se změnami základních smluv obsažených v Lisabonské smlouvě budou pro hlasování kvalifikovanou většinou platit od 1. listopadu 2014 následující pravidla: systém přidělování hlasů se ruší a nahrazuje se povinností tzv. „zdvojené většiny“, což

Členský stát	Počet hlasů
Německo, Francie, Itálie, Velká Británie	29
Španělsko, Polsko	27
Rumunsko	14
Nizozemsko	13
Belgie, Česká republika, Řecko, Maďarsko, Portugalsko	12
Rakousko, Švédsko, Bulharsko	10
Dánsko, Irsko, Litva, Slovensko, Finsko	7
Kypr, Estonsko, Lotyšsko, Lucembursko, Slovinsko	4
Malta	3
CELKEM	345

znamená, že podmínka kvalifikované většiny se musí splnit jak z hlediska počtu zemí, tak z hlediska poměrného počtu obyvatel, který příslušné země vykazují.

Zdvojená většina podle Lisabonské smlouvy:

- 1) Pro návrh musí hlasovat nejméně 55 % členů Rady zastupujících nejméně 15 členských států.
- 2) Ve skupině zemí hlasujících pro návrh musí být zastoupeno nejméně 65 % obyvatelstva Unie.

V období mezi 1. listopadem 2014 a 31. březnem 2017 budou platit přechodná opatření, podle kterých může jakýkoliv člen Rady požádat, aby se o rozhodnutí hlasovalo podle stávajícího modelu kvalifikované většiny, kdy má každý členský stát přidělen příslušný počet hlasů.

Předsednictví v Radě EU

Radě předsedá každých šest měsíců jeden

z členských států EU. Pořadí je předem stanoveno a daná země má tedy možnost se na předsednictví připravit a ovlivnit projednávaná témata. V čele Rady EU je vždy ministr zahraničních věcí předsednické země. V souvislosti s poslední novelou základacích smluv, tzv. Lisabonskou reformní smlouvou, hraje větší roli předseda Evropské rady (nově volený členskými státy na dobu dva a půl roku) a také vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který je současně místopředsedou Komise. Podle Lisabonské smlouvy předsednictví Rady EU nadále rotuje mezi jednotlivými členskými státy. Ty však koordinují své aktivity v rámci „trojky“, tj. se státem, který své předsednictví završil, a se státem, který ho zaujme v dalším funkčním období.

Evropská rada

Evropská rada, označovaná také jako „Evropský summit“ či „setkání na nejvyšší úrovni“,

vznikla v sedmdesátých letech pravidelnými schůzkami nejvyšších představitelů členských států (hlav států a předsedů vlád). Dnes Evropská rada představuje hlavní politický orgán Evropské unie, který vymezuje priority budoucího vývoje evropské integrace. Evropská rada se díky Lisabonské smlouvě stává orgánem EU. Nezískává však žádné nové pravomoci. Nově se ovšem zřizuje výše zmíněná funkce předsedy Evropské rady. Ten je volen Evropskou radou na období dvou a půl roku a jeho hlavním úkolem je zajišťovat přípravu a kontinuitu jednání Evropské rady a napomáhat dosažení konsensu. Předseda Evropské rady nesmí současně zastávat žádnou jinou státní funkci.

Sídlo Evropské rady

Evropská rada se schází nejméně čtyřikrát ročně. Summity se konají alespoň dvakrát ročně v Bruselu a kromě toho ještě dvakrát v předsednické zemi. Na zasedání Evropské rady jsou vždy přítomny hlavy členských států nebo předsedové vlád, dále se ho účastní předseda Komise a předseda Evropského parlamentu.

Základní pravomoci Evropské rady

V rámci bývalého prvního pilíře a v oblasti policejní a justiční spolupráce má Evropská rada za úkol při setkání hlav všech členských států diskutovat o možnostech dalšího vývoje EU. Závěry, ke kterým Evropská rada dospěje, ovšem nejsou pro členské země závazné, nevyplývají z nich žádné konkrétní povinnosti ani pro občany, ani pro členské státy. Pokud však státy při zasedání Evropské rady naleznou společnou řeč v některých nových oblastech, dosud právem EU neupravených, může se taková shoda stát základem pro vytvoření nových závazných pravidel v rámci standardního legislativního procesu uvnitř EU.

Předsednictví v Evropské radě

Předsednictví v Evropské radě vždy kopíruje předsednictví v Radě EU, tj. funguje na rotačním principu, kdy se členské státy

v předsednictví pravidelně střídají po šesti měsících. Jednání Evropské rady vede hlava státu příslušné předsednické země. Lisabonská smlouva však zavádí voleného předsedu Evropské rady s funkčním obdobím dva a půl roku. Na summitu Evropské rady v Bruselu 19. listopadu 2009 byl historicky prvním stálým předsedou Evropské rady zvolen belgický premiér Herman Van Rompuy, který se svého úřadu ujal 1. prosince 2009.

Evropská rada x Rada EU x Rada Evropy

Vzhledem k názvům tří výše uvedených orgánů dochází někdy k jejich chybnému použití či zaměňování. Je důležité si uvědomit následující odlišnosti:

Evropská rada je politickým orgánem Evropské unie, nemá však skutečné exekutivní pravomoci, ovlivňuje směr budoucí spolupráce v rámci Unie.

Rada EU (Rada ministrů) je legislativním a výkonným orgánem Evropské unie, má výraznou exekutivní funkci a je pojistkou členských států proti možnému bujení evropských pravomocí.

Rada Evropy je nezávislou mezinárodní organizací, sídlící ve Štrasburku, byla založena v roce 1949 za účelem ochrany lidských práv, stojí zcela mimo rámec EU, v roce 2009 zahrnovala již čtyřicet sedm zemí, tj. všechny evropské státy, ale i další země.

Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci

Nově vzniklou funkcí, která vychází z Lisabonské smlouvy a propojuje několik institucí najednou, je vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, kterou byla jmenována britská baronka Catherine Ashton. Vysoká představitelka plní následující úlohy:

- zastupuje Unii navenek v otázkách SZBP,
- předsedá Radě pro vnější vztahy (bez hlásovacího práva),

- je místopředsedkyní Komise pro vnější vztahy,
- vede Evropskou službu pro vnější činnost – jedná se o zcela novou instituci (sbor diplomatů), která by měla ve světě prosazovat společné zájmy dnešní sedmadvacítky.

Soudní dvůr

Mezi základní instituce EU patřil od samého počátku i orgán soudní moci, který měl rozhodovat spory plynoucí z uzavřených mezinárodních smluv. Jako první byl spolu s ESUO již v roce 1952 založen Soudní dvůr, který měl za úkol řešit právní spory vyplývající z právě uzavřené smlouvy. Když byly v roce 1957 členskými státy ESUO podepsány další mezinárodní smlouvy o spolupráci (EHS, EURATOM), Soudní dvůr rozšířil své pravomoci i o rozhodování sporů plynoucích z těchto dvou novějších smluv. Níže uvedené vysvětlení institucionálního stavu soudní moci v EU vyplývá ze znění Lisabonské smlouvy.

Soudní dvůr EU

Složení

Soudní dvůr EU sídlí v Lucemburku a je tvořen sedmadvaceti soudci (vždy jeden z každého členského státu, při rozšiřování EU se mění i počet soudců) a osmi generálními advokáty. Členové Soudního dvora EU jsou jmenováni na základě společné dohody vlád členských zemí na obnovitelné šestileté funkční období. Soudci následně volí ze svých řad předsedu Soudního dvora EU, jehož funkční období je tříleté. Současným předsedou je Řek Vassilios Skouris.

Generální advokáti zastávají pozici, která vychází z francouzských právních tradic a českému soudnímu systému je neznámá. Úkolem generálních advokátů je pečlivě shrnout veškerá skutková fakta případu, provést analýzu rozhodování podobných sporů v minulosti a následně v tzv. stanovisku generálního advokáta nestranně navrhnout, jak by měl být spor rozhodnut. Soudní dvůr EU však

toto stanovisko nemusí respektovat a je zcela nezávislý ve svém konečném úsudku.

Pravomoci

Soudní dvůr EU plní dva základní úkoly:

- kontroluje dodržování práva EU (článek 19 Smlouvy o EU / dříve článek 220 SES),
- zajišťuje jednotný výklad práva EU ve všech členských státech.

Soudní dvůr EU řeší veškeré spory mezi členskými státy, institucemi EU, právníckými a fyzickými osobami (jednotlivci) navzájem, pokud plynou z unijního práva. Soud usiluje o jednotný výklad práva EU prostřednictvím úzké spolupráce s národními soudy.

Soudní dvůr EU má jasně dané pravomoci ohledně rozhodování sporů plynoucích z unijní (dříve komunitární) oblasti EU, kdy rozhoduje tzv. předběžné otázky (článek 267 SFEU / dříve článek 234 SES), žaloby na neplatnost (článek 263 SFEU / dříve článek 230 SES), žaloby na nečinnost (článek 265 SFEU / dříve článek 232 SES), žaloby na porušení smlouvy (článek 258 a 259 SFEU / dříve článek 226 a 227 SES) a žaloby na náhradu mimosmluvní škody (článek 268 SFEU / dříve článek 235 SES). Soudní dvůr EU rozhoduje všechny spory v uvedených řízeních s výjimkou těch, které byly výslovně delegovány na nižší soudní instanci v rámci EU.

Složitější je pozice Soudního dvora EU v rámci bývalého druhého pilíře EU. Tento pilíř je typickým příkladem možné aplikace práva veta každého členského státu. Právní předpisy přijaté v rámci bývalého druhého pilíře EU navíc nemají přednost před vnitrostátním právem a nemají přímý účinek v právních řádech členských států EU. Prostor pro vznik sporů je zde tedy poměrně omezený. Proto platí, že v bývalém druhém pilíři Soudní dvůr nemá žádné pravomoci.

Proti rozhodnutí Soudního dvora EU není možné se odvolat, a proto se pravomocné rozhodnutí Soudního dvora EU po doručení účastníkům stává závazným, a to formálně pouze pro účastníky daného sporu. Je nicméně skutečností, že vydání rozsudku v jedné kauze dává jednoznačný signál všem ostatním subjektům, jak se Soudní dvůr EU s podobnými situacemi vypořádá i v dalších případech. Podrobnosti o možnostech a způsobech soudního řízení před Soudním dvorem naleznete níže v kapitole Právní rámec EU, v podkapitole Soudní ochrana v EU.

Tribunál (dříve Soud I. stupně)

V roce 1989 byl založen Soud prvního stupně (SPS), rovněž se sídlem v Lucemburku, jako druhý soudní orgán v rámci ES. Důvodem pro založení tohoto soudu bylo nezvladatelné množství případů, které zcela zahltilo Evropský soudní dvůr. SPS byl založen s cílem přesunout na něj méně závažné případy, dále spory mimořádně náročné na administrativu či ekonomické analýzy, a umožnit tak (tenkrát ještě) Evropskému soudnímu dvoru kvalitně bez časového tlaku řešit právně nejzásadnější spory. SPS byl nejprve založen jako pomocný orgán Evropského soudního dvora, nicméně časem se osamostatnil. Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost se ze SPS stává Tribunál.

Složení

Počet soudců Tribunálu stanoví statut Soudního dvora Evropské unie. Statut může stanovit, že Tribunálu jsou nápomocní generální advokáti (čl. 254 Smlouvy o fungování EU / dříve článek 224 SES). Soudci jsou jmenováni vzájemnou dohodou vlád členských států na dobu šesti let. Jmenování soudců si sami volí svého předsedu, jehož funkční období trvá tři roky. V září 2010 byl p. Marc Jaeger, předseda tohoto soudního orgánu opětovně uveden do funkce předsedy Tribunálu Evropské unie na období od 13. září 2010 do 31. srpna 2013.

Pravomoci

Tribunál má stejně jako Soudní dvůr EU pravomoc řešit žaloby na neplatnost a na nečinnost (články 263 a 265 SFEU / dříve články 230 a 232 SES) a žaloby na náhradu škody (článek 268 SFEU / dříve článek 235 SES), ovšem pouze takové žaloby, které podali jednotlivci (fyzické a právnické osoby). Těchto žalob je totiž jednoznačně největší množství, a Tribunál tudíž významně pomáhá Soudnímu dvoru EU zvládnout rostoucí počet kauz. Tribunál má formálně pravomoc rozhodovat i předběžné otázky, nicméně pouze ve stanovených oblastech. Jelikož žádné takové konkrétní oblasti dodnes nebyly výslovně stanoveny, platí, že fakticky Tribunál tuto svoji pravomoc nevykonává.

Proti rozhodnutí Tribunálu je možné se odvolat k Soudnímu dvoru EU, avšak pouze z důvodu nesprávného právního hodnocení kauzy; Soudní dvůr EU již tedy znovu nepřezkoumává skutkový stav věci, ale jen prověří právní posouzení sporu a rozhodnutí Tribunálu buď potvrdí, nebo změní. Pravomocná rozhodnutí Tribunálu, která nebyla napadena odvoláním, jsou závazná pro účastníky daného sporu. Z hlediska neformálního působení na ostatní subjekty platí totéž, co bylo shora řečeno o rozhodnutích Soudního dvora EU.

Soud pro veřejnou službu

Postupně dochází k dalšímu nárůstu případů, které někdy celkem zbytečně zatěžují oba soudy, a proto bylo v roce 2005 vytvořeno ještě třetí soudní těleso, tzv. Soud pro veřejnou službu (SVS). Jeho úkolem je řešit pracovní spory mezi institucemi EU a jejich zaměstnanci, které dosud ve vysokém počtu zbytečně zatěžovaly Tribunál.

Složení

SVS je jediným soudním orgánem v rámci EU, který nepracuje na základě národnostního principu. SVS tvoří pouze sedm soudců, zvolených na období šesti let společnou doho-

dou vlád členských států. Soudci si ze svého středu sami volí předsedu. Prvním předsedou se v roce 2005 stal Brit Paul J. Mahoney. Česká republika v současnosti nemá žádného svého soudce v tomto orgánu.

Pravomoci

SVS rozhoduje pracovní spory mezi zaměstnanci EU a institucemi EU. Rozhodnutí SVS je závazné pro účastníky sporu a je možné jej napadnout odvoláním k Tribunálu, který následně s definitivní platností rozhodnutí SVS potvrdí, či změní.

Účetní dvůr

Evropský účetní dvůr má na starost audit příjmů a výdajů finančních prostředků Evropské unie. Musí být proto orgánem samostatným a nezávislým na ostatních institucích EU.

Evropský účetní dvůr kontroluje:

- zda došlo k inkasu veškerých příjmů Evropské unie (z cel, dávek, procentuálního podílu HNP a DPH),

- zda výdaje byly vynaloženy v souladu s předpisy a pravidly.

Evropský účetní dvůr má právo vyžádat si a prověřit účetní doklady jakéhokoli subjektu, který přijímá finanční prostředky Evropské unie. Přestože nedisponuje exekutivní pravomocí, v případě odhalení nezákonného zacházení s finančními prostředky EU informuje Soudní dvůr EU či jinou kompetentní instituci. Účetní dvůr sídlí v Lucemburku a je tvořen sedmadvaceti členy (jeden z každého členského státu), kteří jsou jmenováni Radou na obnovitelné šestileté funkční období.

Evropský veřejný ochránce práv

Evropský parlament volí vždy na pětileté funkční období nezávislého a nestranného evropského veřejného ochránce práv, tzv. ombudsmana. Jeho úkolem je zabývat se stížnostmi občanů EU, kteří se domnívají, že došlo k nesprávnému úřednímu postupu institucí EU. Od dubna 2003 je ombudsmanem Nikiforos Diamandouros (Řecko), který byl znovuzvolen v roce 2010.

Poradní orgány

Vedle základního institucionálního trojúhelníku (Komise, Rada, Evropský parlament) a „kontrolorů“ (Evropský účetní dvůr a Evropský soudní dvůr) existují také porad-

ní orgány, které vypracovávají analýzy, studie a stanoviska v rámci určitých zájmových skupin s cílem ovlivnit rozhodovací a výkonné instituce Evropské unie. Jedná se o Výbor regionů a Hospodářský a sociální výbor.

Hospodářský a sociální výbor

Hospodářský a sociální výbor (HSV) je poradní orgán rozhodovacích institucí EU, který vznikl již na základě Římských smluv. Sídlí v Bruselu a jeho hlavním úkolem je vypracovávat stanoviska organizované občanské společnosti na hospodářské a sociální aspekty. Podle Lisabonské smlouvy nesmí počet členů HSV překročit 350. Složení výboru vyplývá z návrhu Komise, který musí Rada jednomyslně přijmout. Členové výboru jsou jmenováni Radou na obnovitelné pětileté funkční období. Ze svých řad volí členové HSV předsedu na období dva a půl roku.

Výbor regionů

Výbor regionů vznikl v devadesátých letech s cílem zapojit regiony do legislativního procesu EU. Jeho vytvoření bylo vedeno snahou respektovat regionální a místní identity v rámci EU. Lisabonská smlouva potvrzuje status, politickou úlohu Výboru regionů a maximální počet členů výboru (350), zmocňuje Radu, aby na návrh Komise jednomyslně přijala rozhodnutí, kterým se stanoví složení výboru, a prodlužuje délku funkčního období členů výboru ze čtyř na pět let a volebního období předsedy výboru a předsednictva ze dvou na dva a půl roku. Lisabonská smlouva také nově dává Výboru regionů pravomoc k podání žaloby v případě nedodržení zásady subsidiarity, která musí být porušena legislativním aktem, pro jehož přijetí je v SFEU stanovena konzultace s Výborem. Výbor sídlí v Bruselu, kde se schází pětkrát ročně na plenárních zasedáních. Dvě mimořádné schůze se konají v některé z členských zemí.

Finanční orgány

Evropská centrální banka

Evropská centrální banka byla založena v roce 1998 ve Frankfurtu nad Mohanem jako nezávislý orgán s cílem koordinovat měnovou politiku v eurozóně, tzn. v zemích, které zavedly společnou měnu euro. Lisabonská smlouva nově zařazuje Evropskou centrální banku mezi orgány EU. V dnešní době tvoří eurozónu šestnáct zemí, které od roku 1999 splnily konvergenční kritéria a zavedly jednotnou měnu euro (Belgie, Německo, Irsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko, Slovinsko, Finsko, Malta, Kypr, Slovensko).

Řídícími orgány Evropské centrální banky jsou Výkonná rada, Rada guvernérů a Generální rada. V Lisabonské smlouvě je nově vymezena Rada guvernérů, která se skládá ze členů Výkonné rady centrální banky a z guvernérů centrálních bank členských států, jejichž měnou je euro. Podle Smlouvy o ES se Rada guvernérů skládala z Výkonné rady centrální banky a z guvernérů centrálních bank všech členských států EU. ECB sestavuje výroční zprávu o činnosti ESCB a o měnové politice za uplynulý a běžný rok a předkládá ji Evropskému parlamentu, Radě, Komisi a Evropské radě.

Evropský systém centrálních bank

Společně s ECB vznikl v roce 1998 i Evropský systém centrálních bank (ESCB). Je tvořen Evropskou centrální bankou a centrálními bankami všech členských zemí Evropské unie, tzn. celkem dvaceti osmi subjekty (ECB a sedmadvaceti národními centrálními bankami). ESCB nemá právní subjektivitu, je řízen orgány Evropské centrální banky. Jeho hlavním úkolem je udržování cenové stability.

Eurosystém

Eurosystém je tvořen Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami eurozóny, tzn. celkem sedmnácti subjekty (ECB a šestnácti centrálními bankami těch

zemí, které již zavedly euro jako svou národní měnu). Eurosystém bude fungovat souběžně s ESCB do chvíle, než se stanou všechny členské státy EU součástí eurozóny.

Evropská investiční banka

Evropská investiční banka (EIB), založená již Římskými smlouvami, slouží od samého začátku ke spolufinancování střednědobých až dlouhodobých projektů, které pomáhají vyváženému rozvoji EU. Je to nezávislý orgán se sídlem v Lucemburku, který dnes čerpá prostředky nikoli z rozpočtu EU, ale na mezinárodních kapitálových trzích (základní kapitál poskytly členské státy). V čele EIB je Rada guvernérů, Správní rada, Řídící výbor a Kontrolní výbor. Evropská investiční banka poskytuje úvěry zejména na projekty v oblasti infrastruktury, ochrany životního prostředí, energetiky, průmyslu a telekomunikací.

Základní cíle EIB jsou:

- podporovat méně rozvinuté oblasti,
- přispět k ochraně životního prostředí,
- přispět k zajištění udržitelné, konkurenceschopné a bezpečné energie,
- přispět k rozvoji dopravních, telekomunikačních a energetických sítí,
- podporovat malé a střední podnikání.

Kromě finanční výpomoci v rámci projektů na území EU podporuje EIB také rozvojovou pomoc.

Právní rámec EU

Komunitární a unijní právo

Před přijetím Lisabonské smlouvy se dělilo právo na tzv. komunitární (právo ES) a unijní. Lisabonská smlouva operuje pouze s pojmem „unijní právo“, přičemž ruší pilířovou strukturu. V této kapitole však budeme i nadále používat oba dva termíny, abychom

zdůraznili rozdíly mezi jednotlivými oblastmi evropské integrace. (Zdroj: Šlosarčík, Ivo: Politický a právní rámec evropské integrace /včetně změn podle Lisabonské smlouvy/. Praha: Wikters Kluwer, 2010.)

Aby mohla Evropská unie skutečně fungovat, musí pochopitelně existovat právní předpisy, které regulují vztahy mezi jednotlivými členskými státy, Evropskou unií a občany EU navzájem. V této oblasti je však nutné velmi pečlivě rozlišovat mezi bývalými třemi pilíři EU. Každý z nich totiž definuje své vlastní právní předpisy, jež upravují danou oblast vztahů. Za komunitární právo se označovaly právní akty vydané v rámci prvního, komunitárního pilíře. Právní akty vydané v rámci ostatních dvou unijních pilířů pak byly nazývány právem unijním.

Prameny komunitárního práva

Komunitární právo lze nalézt v různých dokumentech, rozhodnutích i nepsaných zásadách. Lze rozlišit následující kategorie tzv. pramenů komunitárního práva, tj. forem, v nichž lze nalézt konkrétní odpovědi na to, co je po právu, a co je protiprávní.

Primární právo

Za primární komunitární právo se považují mezinárodní smlouvy, kterými si členské státy upravují základní zásady vztahů v rámci EU. Jedná se jak o zakladatelské smlouvy z padesátých let, tak i o veškeré pozdější novelizace těchto smluv, které pokračují až dodnes. Primární právo bývá někdy označováno za ústavní právo EU, neboť podobně jako ústavy v národních státech upravuje pouze základní principy vzájemných vztahů, které jsou dále rozvíjeny v dalších předpisech nižší právní síly. Primární právo má nadřazené postavení v rámci pramenů komunitárního práva a ostatní prameny nesmí být v rozporu s primárním právem,

jinak jim hrozí, že budou zrušeny jako protiprávní (podobně jako je v ČR vyžadován soulad všech právních předpisů s ústavním pořádkem).

Klíčové je, že primární právo je přijímáno právě členskými státy. Za Českou republiku podepisuje primární právní dokumenty zpravidla prezident a předseda vlády, který je vedoucím představitelem exekutivy v naší zemi, příp. ještě i ministr zahraničí.

Sekundární právo

Sekundární komunitární právo tvoří právní akty přijímané v rámci vnitřního legislativního procesu EU jednotlivými evropskými institucemi. Pravomoc k vydávání takovýchto právních aktů čerpají instituce EU právě od členských států, které jim ji dobrovolně předaly v zakladatelských smlouvách. Klíčovou roli při přijímání sekundárního práva hrají Komise, Rada EU a Evropský parlament.

Smlouva o EU ve svém článku 288 (dříve článek 249 SES) rozlišuje následující sekundární právní akty:

Nařízení

Nařízení je obecně závazný předpis, který zavazuje každého v celé EU včetně členských států, fyzických osob i všech typů právnických osob, obcí i krajů. Nařízení je bezprostředně použitelné v každém členském státu, to znamená, že nevyžaduje žádnou dodatečnou implementaci do vnitrostátních právních řádů. Výsledkem přijetí nařízení je dokonalé sjednocení stavu ve všech členských státech, neboť všichni se musí podřídit stejným pravidlům. Všechna nařízení jsou povinně publikována v Úředním věstníku EU (obdoba české Sbírký zákonů).

Směrnice

Směrnice je právním předpisem, který v českém právním řádu nemá obdoby. Přitom se však jedná o nejčastější formu komunitárního

právního předpisu. Směrnice je závazná pouze pro členské státy, navíc pouze v případě, kdy jde o výsledek, k němuž se má dospět. Způsob, jakým bude stanoveného jednotného cíle dosaženo, ponechává směrnice zásadně na každém z členských států. K tomu je státům poskytnuta lhůta, aby mohly přijmout příslušné vnitrostátní zákony k naplnění cíle směrnice. Tato doba se označuje jako implementační lhůta a jedná se většinou řádově o měsíce až několik let.

Podstatné je, že směrnice nikdy nemůže zavazovat jednotlivce – fyzické či právnické osoby. Naopak jednotlivci se ale mohou za určitých podmínek dovolávat u vnitrostátních orgánů svých práv, která jim ze směrnice plynou. Více k tomuto tématu naleznete níže v podkapitole Soudní ochrana v rámci EU.

Rozhodnutí

Rozhodnutí je ve všech svých částech závazné, ovšem pouze pro své adresáty. Klíčovým rozdílem mezi rozhodnutím a nařízením je tedy právě rozsah množiny subjektů, které tyto právní akty zavazují. Zatímco nařízení zavazuje každého v rámci EU, rozhodnutí musí být určeno konkrétnímu počtu subjektů (být třeba v řádu tisíců, např. rozhodnutí určené všem dovozcům mléka ze třetích zemí do EU).

Doporučení a stanoviska

Tyto dvě formy sekundárních právních aktů jsou charakteristické tím, že nejsou právně závazné. Jejich dodržování tak není možné právními prostředky vynucovat, a jejich porušení tudíž není přímo spojeno s jakoukoli sankcí. Přesto jejich efekt na chování subjektů v EU není zanedbatelný. Doporučení a stanoviska orgánů EU totiž vyjadřují jejich představu o správném a žádoucím jednání v dané oblasti, a proto působí vahou autority vydávajícího orgánu. Řada subjektů z tohoto důvodu dobrovolně respektuje doporučení i stanoviska.

Zároveň na základě rozhodnutí ESD (dnes Soudního dvora EU) ve věci Grimaldi platí, že

vnitrostátní soudy mohou existující doporučení a stanoviska brát v úvahu při rozhodování sporů.

Soudní rozhodnutí

Přestože EU není založena na precedenčním právním systému, který platí např. ve Velké Británii či USA, hrají rozhodnutí soudů EU zásadní roli při interpretaci právních předpisů. Jejich aktivita jde však mnohdy ještě dále, a ve skutečnosti tak soudy EU výrazně ovlivňují výslednou podobu unijního (komunitárního) práva v tom, jak je skutečně aplikováno. Právě rozhodnutí soudů EU přinesla některé z klíčových principů a zásad, na nichž dnes EU stojí a bez nichž by její současná tvář byla nepochybně velmi odlišná.

Soudní rozhodnutí jsou formálně závazná pouze pro účastníky daného sporu, nikoli pro všechny subjekty v EU, nicméně skutečností je, že rozhodnutí působí silou své přesvědčivosti a v reálném životě jsou veškerými subjekty respektována.

Obecné právní zásady

Dalším pramenem komunitárního práva jsou obecné právní zásady, k nimž Soudní dvůr EU přihlíží zejména v situaci, kdy při řešení sporu narazí na problém, který není žádným psaným pramenem vyřešen, a přesto se jedná o věc, jež evidentně spadá do jeho pravomoci a nesmí být ponechána nerozhodnutá.

Obecné právní zásady soud nalézá buď ve smyslu primárního práva („duchu zákona“) nebo v právních řádech členských států. Pokud při řešení sporu soud dospěje k závěru, že určitá zásada není v textu primárního práva výslovně upravena, nicméně je podle něj nepochybné, že úmyslem tvůrců nebylo tuto zásadu porušit, může za podmínky důkladné argumentace rozhodnout spor na základě existence obecné právní zásady. Druhým zdrojem obecných právních zásad jsou právní řády členských států. Soud si

tak opakovaně v některých sporech pomohl odkazem na ústavní principy platné ve všech členských státech. Takto soud rozhodl např. některé spory týkající se některých ze základních lidských práv, jako např. ochrany vlastnického práva (tato zásada nikde v textu primárního práva není přímo vyslovena, přesto byla soudem potvrzena s odkazem na ústavní právo členských států) nebo zákazu diskriminace (přestože všechny formy diskriminace nebyly v době rozhodování výslovně uvedeny v textu primárního práva, soud rozhodl, že z výslovného zákazu některých typů diskriminace plyne úmysl tvůrců postihnout diskriminaci jako takovou, tedy obecně).

Terciální právo

V případě nedostatku shody mezi všemi členskými státy nebo mezi institucemi EU na přijetí určitých opatření se může stát, že několik členských států mezi sebou uzavře mezinárodní smlouvy, zejména k usnadnění fungování EU či k plnění cílů stanovených primárním právem. V takovém případě hovoříme o tzv. terciálním právu, které představují např. smlouvy o zamezení dvojího zdanění, vzájemném uznávání společností a soudních rozhodnutí apod. Terciálním právem byly i Schengenské dohody o vytvoření prostoru bez hraničních kontrol, které byly původně uzavřeny jen mezi šesti státy a teprve posléze byly přejaty celou EU.

Mezinárodní smlouvy

Vedle mezinárodních smluv uzavřených k plnění cílů EU může EU i členské státy samozřejmě uzavírat i jiné mezinárodní dohody s třetími státy prakticky k jakémukoli účelu. Pokud jde o mezinárodní smlouvy podepsané členskými státy v oblastech nesouvisejících s cíli a pravomocemi EU, takové smlouvy nejsou pramenem práva EU. Pokud tedy např. ČR uzavře mezinárodní smlouvu o zamezení dvojího zdanění s Kazachstánem, nebude se jednat o pramen komunitárního práva.

Vnější smlouvy

Vedle toho však existují oblasti, v nichž má EU právo uzavírat samostatně mezinárodní smlouvy, jimiž zavazuje i všechny členské státy. Jedná se např. o smlouvy o přidružení, dohody o spolupráci nebo obchodní dohody uzavírané se třetími nečlenskými státy. Takovéto dohody označujeme jako tzv. vnější smlouvy a EU čerpá pravomoc k podobným dohodám z ustanovení článku 218 SFEU (dříve článek 300 SES). Vnější smlouvy pochopitelně náleží k pramenům práva EU.

Smíšené smlouvy

V jiných oblastech však členské státy na EU nepřenesly absolutní pravomoc k uzavírání mezinárodních smluv jejich jménem, a proto k uzavření takových smluv je zapotřebí vedle podpisu EU také podpis všech členských států. V těchto případech hovoříme o tzv. smíšených smlouvách, jako je např. smlouva se Světovou obchodní organizací (WTO) ohledně mezinárodních pravidel dovozních cel.

Prameny unijního práva

V rámci unijního práva rozlišujeme pouze dvě kategorie pramenů práva, které odpovídají prvním dvěma typům pramenů komunitárního práva:

Primární právo

Základním pramenem je tzv. primární právo, pro něž platí obdobně stejné zásady jako pro primární komunitární právo. Jedná se tedy o mezinárodní smlouvy, které uzavírají členské státy mezi sebou a které stanoví základní pravidla fungování Evropské unie („ústavní právo EU“). V případě práva EU považujeme za primární prameny Smlouvu o EU a veškeré její pozdější novelizace, nikoli však např. Smlouvu o založení EHS či jakékoli jiné primární prameny datované před rokem 1993.

Sekundární právo

Sekundární prameny unijního práva opět nesmí být v rozporu s primárním unijním právem a jsou přijímány orgány EU, nikoli členskými státy. V rámci bývalého druhého pilíře EU však hrají roli pouze Rada EU a Evropská rada. Komise a Parlament zde nemají žádnou exekutivní pravomoc, jak zasáhnout do přijímání sekundárních předpisů EU.

Sekundární právo bývalého II. pilíře EU

Typy sekundárních pramenů v rámci bývalého druhého pilíře nalezneme v článcích 25–28 SEU (dříve články 38–41 SEU), které definují následující formy realizace společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP):

- Zásady a obecné směry SZBP
- Společné strategie
- Společné akce
- Společné postoje
- Rozhodnutí

Vlastnosti komunitárního práva

Komunitární právo má určité vlastnosti, které vyplývají částečně z textu základních smluv, ale zejména byly deklarovány až pozdějšími soudními rozhodnutími soudů EU. Často se přitom jednalo o zcela průlomová rozhodnutí, která svojí kreativitou při interpretaci jednotlivých článků smlouvy mnoho států překvapovala. Dnešní stav EU tak, jak ji známe, je přitom zásadně ovlivněn právě „vytvořením“ těchto vlastností či principů komunitárního práva Soudním dvorem EU.

Zásadní charakteristikou komunitárního práva je, že představuje svébytný právní systém, který má zcela jedinečné účinky v rámci právních řádů členských států. Na rozdíl od mezinárodního práva veřejného, jehož účinky uvnitř svého právního řádu si každý stát stanovuje v souladu se svojí ústavněprávní

doktrínou, komunitární právo bez ohledu na ústavněprávní stanovisko daného státu jednoznačně zasahuje i občany tohoto členského státu. Není tedy možné, aby členský stát podmiňoval účinnost komunitárních právních aktů jejich dalším schválením, přejímáním či potvrzováním ze strany orgánů státní moci.

Komunitární právní akty jsou při splnění předem stanovených obecných podmínek vždy schopné delegovat práva na subjekty v rámci členských států a tito jednotlivci (fyzické i právnické osoby) jsou pak oprávněni se těchto svých práv domáhat. Členské státy proto nemohou v prostředí komunitárního práva požívat stejně neomezené suverenity jako v právu mezinárodním veřejném. Podpisem zakládacích smluv (či pozdějším vstupem do EU) se státy dobrovolně vzdaly této neomezené suverenity a částečně ji redukovaly ve prospěch EU. Jistě není překvapující, že jednou z prvních otázek, kterou musel v šedesátých letech minulého století ESD řešit, byla právě problematika omezení státní suverenity členských států EU.

Princip přednosti (nadřazenosti)

Klasická ústavněprávní doktrína rozlišuje dva přístupy, jimiž státy nahlíží na otázku závaznosti a účinnosti mezinárodních právních aktů pro své vlastní občany. Státy, které zastávají koncepci monistickou (například Nizozemí), veškeré své mezinárodní závazky, jež byly řádně ratifikovány (parlamentem či v referendu), považují bez dalších procedur za součást svého vlastního právního řádu, navíc tyto mezinárodní závazky mají přednost před jejich vnitrostátními zákony. Naproti tomu státy zastávající dualistickou doktrínu (typickým představitelem je Francie) považují za nutné, aby mezinárodní závazek byl do vnitrostátního právního řádu vtělen prostřednictvím jejich vlastního právního aktu. Dokud tedy Francie nepřijme vlastní zákon, kterým odkáže na přijatý mezinárodní závazek, je takový bod ve francouzském práv-

ním řádu právně nezávazný a nevymahatelný. Zakládací smlouvy vytvářející tři původní společenství byly klasickými mezinárodními smlouvami uzavřenými suverénními státy. Proto i jejich závaznost uvnitř právních řádů prvních šesti členských států byla nahlížena optikou dvou možných existujících koncepcí. ESD však k otázce závaznosti a účinnosti těchto smluv přistoupil zcela novým, překvapivým způsobem.

V rozhodnutí *Costa vs. ENEL* Soudní dvůr řešil předběžnou otázku položenou italským soudem, zda postup Itálie, která zákonem znárodnila veškeré podniky vyrábějící a distribuující elektrickou energii a převedla jejich majetek na státní podnik ENEL, odporuje komunitárnímu právu. Smlouva o EU totiž již v té době zakazovala vytváření státních monopolů, a státní podnik ENEL takovýmto monopolem evidentně byl. Milánský advokát pan Costa, který byl akcionářem jedné ze znárodněných elektrárenských společností a nebyl spokojen se službami poskytovanými novým monopolním podnikem ENEL, odmítl zaplatit účty za elektřinu a celý znárodnovací zákon napadl před italským soudem. Tento soud následně po zjištění rozporu mezi komunitárním a italským právem odkázal Soudnímu dvoru ES předběžnou otázku týkající se tohoto nesouladu.

Soudní dvůr ES v rozhodnutí deklaroval radikální novinku, totiž že komunitární právo je odlišné od mezinárodního práva veřejného, že se jedná o zcela specifický právní řád, jenž je charakteristický svou nadstátní povahou a nadřazeností nad právními řády členských států. Taková vlastnost komunitárního práva nebyla nikde v textu zakládacích smluv uvedena (státy se na ní výslovně nedohodly), a proto se jednalo o velmi překvapivé rozhodnutí. Soudní dvůr však při rozhodování sporu zajímavým a poměrně logickým způsobem argumentačně odůvodnil tento svůj postoj.

Soud vyšel z textu Smlouvy o EU, která v článku 4 odst. 3 (dříve článek 10 SES) stanovuje, že členské státy jsou povinny učinit veškerá opatření k plnění závazků plynoucích z této smlouvy a současně se zdržet jakékoli aktivity, jež by mohla ohrozit uskutečnění cílů této smlouvy. Členské státy při vstupu do EU podle soudu dále dobrovolně omezily svoji suverenitu, neboť na komunitární (unijní) instituce přenesly část svých pravomocí (např. částečnou pravomoc vydávat právní předpisy v některých oblastech). Postup členského státu, který by přijal odlišný vlastní zákon, jenž by pak soudy tohoto členského státu přednostně aplikovaly v jimi řešených kauzách, by vedl ke zpochybnění základu EU a samotné existence komunitárního práva. Pokud by každý členský stát mohl libovolně přijetím vlastního zákona účinně sabotovat komunitární normy, existence EU a jejího vlastního právního řádu by byla nesmyslná. Důsledkem takového postupu by navíc byla odlišná právní ochrana v jednotlivých členských státech. Zatímco některé země by konkrétní komunitární předpis respektovaly, jiné nikoli. Stejný případ by tak byl v každém členském státu rozhodnut soudem jinak, což opět potvrzuje nesmyslnost takového náhledu. Soud tímto obráceným argumentem došel k závěru, že členské státy svým vstupem do EU, s nímž se vzdaly určitých pravomocí, jasně deklarovaly svoji ochotu se komunitárnímu právu podřídit a respektovat jej. Proto v případě střetu dvou konfliktních právních norem, kdy jedna je vnitrostátního původu a druhá pochází z komunitárního zdroje, musí logicky podle soudu mít přednost právě norma komunitární. Uvedený princip dodnes není v primárním právu nikde deklarován, jedná se o zásadu definovanou pouze Soudním dvorem, přesto jde o klíčový princip, který zásadně ovlivnil fungování komunitárního práva.

V rozsudku *Internationale Handelsgesellschaft* Soudní dvůr dále svoji doktrínu rozšířil i na oblast ústavního práva, neboť prohlásil, že

princip přednosti komunitárního práva platí i vůči ústavním předpisům členských států, pokud tyto normy upravují práva a povinnosti fyzických a právnických osob. Přestože se takové rozhodnutí setkalo s velkým odporem ústavních soudů členských států, které jej zpočátku povětšinou odmítaly a stavěly proti němu vlastní doktríny, postupem času převládla mezi ústavními soudy názor, že za podmínky, že EU bude dodržovat standard lidských práv obvyklý v daném členském státu, jsou ochotny přednost komunitárního práva respektovat. Ústavní soudy si jako krizovou pojistku ponechaly povětšinou výjimku, podle níž si pro případ, že by ochrana lidských práv v rámci EU nebyla dostatečná, vyhrazují právo odmítnout přednostně aplikovat příslušný komunitární akt. Ve skutečnosti však dosud k žádnému reálnému případu, kdy by ústavní (či nejvyšší) soud členského státu výslovně odmítl přednostně aplikovat komunitární právo z důvodu nedostatečné úrovně ochrany lidských práv, nikdy nedošlo. Platí tedy, že zatímco ustanovení ústavy ohledně státních hranic rozhodně nebudou podříze-

na komunitárnímu právu, normy upravující např. právo na vlastnictví či právo na životní prostředí naopak jednoznačně budou aplikovány pouze za podmínky, že komunitární právo neobsahuje odlišnou úpravu.

Co však aplikační přednost komunitárního práva znamená pro konfliktní vnitrostátní předpis? Příslušný předpis se nestává automaticky neplatným, není zrušen, pouze se v daném případě považuje za neaplikovatelný, nepoužitelný. Je však zřejmé, že dlouhodobá existence nekompatibilního vnitrostátního předpisu v právním řádu není žádoucí skutečností, a proto Soudní dvůr EU doporučuje takovou normu příslušným způsobem změnit tak, aby existující rozpor byl odstraněn.

Princip přímého účinku

Druhým z fundamentálních zásad ovládajících komunitární právo je princip přímého účinku, který byl ESD poprvé judikován v rozhodnutí van Gend en Loos. V tomto případě šlo o rozhodnutí nizozemské vlády, která přeřadila formaldehyd do jiné celní skupiny, čímž

fakticky došlo ke zvýšení cla na tento produkt. Uvedený postup Nizozemska napadla společnost van Gend en Loos, která formaldehyd dovážela do Nizozemí z Německa, a svoji žalobu opřela o ustanovení článku 30 SFEU (dříve článek 25 SES), jenž užitý postup neumožňuje. Nizozemský soud se poté obrátil na ESD s předběžnou otázkou, zda se vůbec může jednotlivec (zde právnická osoba) dovolávat ustanovení primárního práva přímo u národního soudu a zda tento soud musí taková práva chránit. Soudní dvůr reagoval rozhodnutím, které bylo opět poměrně překvapivé a zásadně ovlivnilo další vývoj komunitárního práva. Soud prohlásil, že komunitární právní řád je specifickým právním řádem, jehož subjekty jsou nejen členské státy, ale také jednotlivci. V případě článku 30 SFEU (dříve článek 25 SES) se podle soudu jedná o jasný zákaz cel, z něhož plyne jednotlivcům právo na dodržování uvedeného zákazu členskými státy. Podle ESD má tedy článek 30 SFEU (dříve článek 25 SES) přímý účinek, zakládá jednotlivcům konkrétní práva a ta musí národní soudy chránit.

Princip přímého účinku lze tak shrnout do konstatování, že jednotlivci se mohou svých komunitárních práv dovolávat přímo před národními orgány členských států (většinou před soudy). Přímý účinek mohou nabývat v podstatě všechny komunitární normy, pokud splňují několik podmínek, jež ESD postupem času precizoval. Přímou účinná norma tak vždy musí být jasná, jednoznačná a nepodmíněná a nesmí ponechávat státu žádný prostor pro vlastní uvážení. Dále se rozlišuje přímý účinek totální (horizontální) a částečný (vertikální). Horizontální přímý účinek znamená, že se lze komunitárních práv dovolávat ve sporu proti komukoli (jak státu, tak právníkům či fyzickým osobám). Vertikální přímý účinek naopak značí, že se lze komunitárních práv dovolávat pouze ve sporu proti státu (a veškerým státem řízeným subjektům), nikoli proti jednotlivcům. Vertikální přímý účinek je typický pro směrnice, které úplného přímého účinku podle soudu nikdy nemohou dosáhnout. Je tomu tak proto, že za implementaci směrnice do národního právního řádu je odpovědný právě stát. Pokud země tento krok provede perfektně, pak existuje vnitrostátní zákon, který plně odpovídá cílům směrnice a samozřejmě zavazuje každého. Pokud stát implementaci směrnice provede nekvalitně, pozdě či vůbec, pak se lze odvolávat na přímý účinek směrnice, ovšem pouze ve sporu proti státu (vertikálně), jenž je za tento stav zodpovědný, nikoli proti jednotlivcům, kteří za vadnou implementaci nemohou.

Princip nepřímého účinku

Princip nepřímého účinku bývá někdy označován také jako pravidlo eurokonformního výkladu. Tato zásada navazuje na princip přímého účinku a zasahuje oblasti, kam přímý účinek již nedosáhne. Například směrnice, u níž dosud běží implementační lhůta, nemůže nabýt přímého účinku, jelikož není nepodmíněná (je zde podmínka uplynutí dané lhůty). I v tomto období neukončené implementační doby však mohou nastat spory, které by soudy v každém

členském státu mohly posuzovat jinak, čímž by došlo k odlišné úrovni právní ochrany. Zatímco např. v Německu by vám určité právo bylo přiznáno, ve Francii nikoli.

Proto se ESD rozhodl bránit jednotlivce i v zónách, které přímý účinek nezasáhne. Vyšel opět z článku 4 odst. 3 SEU (dříve článek 10 Smlouvy o ES), který zakazuje členským státům jakkoli bránit dosažení cílů EU. Za příklad takového bránění soud prohlásil i postup národního soudu, který při rozhodování vnitrostátního sporu vůbec nerespektuje existenci relevantní směrnice a případ rozhodne podle vnitrostátního předpisu bez ohledu na cíle stanovené v takové směrnici. V případě, že by se jednalo o směrnici s ukončenou implementační lhůtou, měla by na základě přímého účinku přednost před vnitrostátním právem. Avšak u směrnice, kde implementační lhůta stále ještě běží, by jednotlivec přímého účinku využít nemohl. ESD proto v rozhodnutí Grimaldi prohlásil, že národní soudy musí vnitrostátní právo vždy vykládat způsobem, který je souladný s existujícími komunitárními předpisy, včetně směrnice s neukončenou implementační lhůtou. Pokud by tak národní soud nečinil, porušil by podle ESD článek 4 odst. 3 SEU (dříve článek 10 Smlouvy o ES), neboť by narušoval dosažení cílů EU (těch, jež jsou obsaženy v předmětné směrnici). Uvedený princip se však vztahuje nejen na směrnice, ale na veškeré komunitární právo, to znamená, že státní orgány nikdy nemohou vykládat žádný vnitrostátní předpis v rozporu s jakoukoli existující komunitární úpravou.

Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva

Konečně třetí zásadou sloužící ochraně jednotlivců před zneužíváním moci státními orgány, které jsou často v pokušení bránit svým občanům využívat jejich komunitárních práv v plném rozsahu, je princip odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou

nou jednotlivci porušením komunitárního práva. Pokud se tedy členský stát dopustí zjevného a flagrantního porušení komunitárního práva, v jehož důsledku vznikne jednotlivci škoda, má tento jednotlivec možnost požadovat na státu náhradu vzniklé škody, jak ESD poprvé deklaroval v rozhodnutí Francovich.

Podmínky pro vznik odpovědnosti státu za škodu jsou následující:

- komunitární předpis musí stanovit jednotlivcům určitá práva,
- existuje příčinná souvislost mezi porušením komunitárního práva členským státem a vznikem škody na straně jednotlivce (první událost zavinila druhou),
- porušení komunitárního práva členským státem je v daném případě dostatečně závažné, tj. zjevné a těžké (např. absolutní odmítnutí implementovat směrnici, tedy nikoli jen chybná implementace směrnice).

V případě, že jsou uvedené podmínky splněny, je členský stát za vzniklou škodu odpovědný. Žalobcem je poškozený jednotlivec (fyzická či právnická osoba), který musí splnění těchto podmínek dokázat a musí jednoznačně vyčíslit vzniklou škodu. Žalobu řeší vnitrostátní soudy daného státu podle příslušných vnitrostátních předpisů. Může se tedy stát, že česká firma žaluje Českou republiku u českého soudu.

Princip odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva je nutno zásadně odlišovat od žaloby na náhradu škody dle článku 268, 269 a 340 SFEU (dříve článek 235 a 288 Smlouvy o ES). Zatímco při odpovědnosti členského státu jde o žalobu podávanou proti členskému státu k určitému vnitrostátnímu soudu, náhrada škody dle článku 268, 269 a 340 SFEU (dříve článek 235 a 288 Smlouvy o ES) řeší odpovědnost EU za způsobenou škodu a takový spor je rozhodován Soudním dvorem EU.

Vlastnosti unijního práva

Unijní právo (jak primární, tak i sekundární) má zásadně povahu mezinárodního práva veřejného, vzniká jako produkt členských států a při jeho vytváření nehrají žádnou relevantní roli jakékoli nadnárodní instituce. Každý členský stát má právo veta, tj. bez dohody všech států není možné žádný právní akt přijmout. Z tohoto důvodu také nemají unijní právní akty přednost před vnitrostátními, ani nemožou produkovat přímý či nepřímý účinek.

Soudní ochrana v rámci EU

Existuje několik možností ochrany oprávněných zájmů subjektů práva EU před příslušnými evropskými soudy. Naprostá většina právních prostředků ochrany se týká komunitárního práva, které poskytuje všem vnitrostátním soudům možnost (v některých případech dokonce i povinnost) pokládat Soudnímu dvoru EU předběžné otázky ohledně výkladu či platnosti komunitárních právních aktů a dále upravuje čtyři základní typy žalobních důvodů, z nichž se může žalobce obrátit s žalobním návrhem přímo na komunitární soudy. Unijní právo naproti tomu stanoví jedinou možnost soudní ochrany, a sice možnost národních soudů podávat předběžné otázky v oblasti bývalého třetího pilíře, ovšem pouze pokud daný členský stát dobrovolně prohlásí, že této možnosti (povinnosti) své soudy podřizuje.

Předběžná otázka

Dnešních dvacet sedm různých právních systémů v členských státech je velmi rozmanitých a zkušenosti a vzájemná kompatibilita všech právních řádů stále není příliš vysoká. Je tedy zřejmé, že i pochopení a výklad práva EU nutně musí být v každém státu rozdílné. Právě proto byl vytvořen institut předběžné otázky, který má sloužit k jednotné aplikaci komunitárního i unijního práva ve všech členských státech. Jeho smyslem je zajistit kvalitní

informovanost národních soudů o správném výkladu jednotlivých ustanovení práva EU, aby se tak předešlo rozdílnému porozumění konkrétním právním normám EU v různých státech.

Základní úprava řízení o předběžné otázce je obsažena v článku 267 SFEU (dříve článek 234 Smlouvy o ES), který upravuje tento institut v rámci bývalého prvního pilíře EU. Uvedený článek stanoví, že Soudní dvůr EU rozhoduje předběžné otázky, které mu položí národními soudy členských států. Tyto otázky se mohou týkat výkladu smluv a také výkladu či platnosti aktů přijímaných orgány EU. Jakýkoli národní soud, který narazí na některý z uvedených problémů, má právo předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU položit. Pokud se však jedná o soud posledního stupně, proti jehož rozhodnutí již nejsou žádné řádné opravné prostředky, má tento soud přímo povinnost předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU položit. V opačném případě by totiž danému účastníkovi sporu zcela znemožnil uplatnění jeho práva na řádnou interpretaci evropského práva Soudním dvorem EU. Z této povinnosti předložit předběžnou otázku, vyvstane-li problém s výkladem či platností evropského prvku, existuje několik výjimek. Především nemusí národní soudy pokládat předběžné otázky ve věcech, kde již byla shodná problematika Soudním dvorem EU dříve autoritativně vysvětlena. Další výjimkou jsou ustanovení práva EU, která jsou zcela jednoznačná a neponechávají žádný prostor pro různé interpretace. Ani v takovém případě není nutné předběžnou otázku položit. Konečně Soudní dvůr EU odmítá odpovídat i na předběžné otázky, které jsou spekulativní, tj. jejich zodpovězení není nutné pro rozhodnutí případu národním soudem. Obecný postup dle článku 267 SFEU (dříve článek 234 Smlouvy o ES) upravuje zvláštní podmínky předběžných otázek v oblasti vízové, azylové a přistěhovalecké politiky EU.

Lisabonská smlouva ruší zvláštní režimy předběžných otázek pro oblast třetího pilíře a pro komunitární vízovou, azylovou a přistěhovaleckou politiku. Dosavadní komunitární režim by měl expandovat do všech oblastí EU (kromě SZBP). Lisabonská smlouva nadále požaduje, aby soudy EU odpovídaly na předběžné otázky týkající se osob ve vazbě v co nejkratší lhůtě, jak je uvedeno v článku 267 odst. 4 SFEU. Přesnější lhůty ani další detaily procedury však v Lisabonské smlouvě stanoveny nejsou.

Žaloba na neplatnost

Podle ustanovení článku 263 SFEU (dříve článek 230 Smlouvy o ES) má Soudní dvůr EU pravomoc rozhodovat žaloby na neplatnost právního aktu (vydaného orgány EU), které směřují vůči třetím osobám. Soudní dvůr EU však nemůže rozhodovat o platnosti doporučení, stanovisek či aktů Evropského parlamentu a Evropské rady. Přezkoumává ovšem legalitu aktů u institucí a jiných subjektů Unie, které mají právní účinky vůči třetím osobám. Podstatou žaloby na neplatnost je tvrzení žalobce, že právní akt byl přijat v rozporu s platnými právními předpisy (nesprávným postupem, nesprávným orgánem). Tuto žalobu mohou v jakémkoli případě podat Evropský parlament, Rada či Komise (tzv. privilegovaní žalobci), k ochraně svých práv mohou žalobu podat Evropská centrální banka, Evropský účetní dvůr a nově, dle Lisabonské smlouvy, i Výbor regionů (tzv. poloprivilegovaní žalobci) a konečně za stanovených podmínek mohou žalobu podat i jednotlivci – fyzické a právnické osoby (tzv. neprivilegovaní žalobci).

Podmínky pro podání žaloby jednotlivcem jsou však poměrně přísné – musí být napádaný právní akt, jenž byl tomuto neprivilegovanému žalobci přímo adresován, nebo právní akt adresovaný jiné osobě, který se však neprivilegovaného žalobce přímo a individuálně dotýká. Poznat, kdy je napádaný akt žalobci

přímo adresován, není složité, problémy činí druhá možnost. Z judikatury Soudního dvora EU vyplývá, že za přímo dotčeného žalobce bude považována pouze taková osoba, která prokáže, že na ni daný právní akt dopadá zvláštním způsobem, tedy jinak než na ostatní adresáty. To by bylo splněno např. tehdy, když by nařízení obecně zavazovalo všechny výrobce másla v EU, nicméně žalobce by třeba kvůli svému zvláštnímu výrobnímu postupu byl nařízením dotčen více než ostatní, a hrozilo by mu proto úplné ukončení výroby.

Lisabonská smlouva s sebou přinesla mimo jiné i změkčení pravidel pro přístup nepřílegovaných subjektů k podání žaloby na neplatnost. U obecné právní normy dnes již stačí splnění podmínky bezprostředního dopadu na žalujícího. Odpadá tedy požadavek individuálního dopadu, jenž odlišuje žalujícího od ostatních subjektů, které právní norma ovlivňuje (čl. 263 SFEU odst. 4). Žalobu na neplatnost je nutné podat do dvou měsíců, a to podle okolností buď od publikace předmětného právního aktu, či od jeho doručení žalobci, nebo od chvíle, kdy se o něm žalobce dozvěděl.

Žaloba na nečinnost

Druhou z přímých žalob je žaloba na nečinnost, upravená v článku 265 SFEU (dříve článek 232 Smlouvy o ES). Smyslem této žaloby je naopak donutit orgán EU, který měl vydat určitý právní akt a neučinil tak, aby dostál své povinnosti. Žaloba na nečinnost je tak jakýmsi protipólem žaloby na neplatnost. Pro podání této žaloby platí, že orgán, který podle žalobce nevydal právní akt, avšak k jeho vydání byl povinen, musí být nejprve písemně vyzván k tomu, aby svoji nečinnost napravil. Teprve pokud ve lhůtě dvou měsíců na tuto výzvu neodpoví, má žalobce právo ve lhůtě dalších dvou měsíců podat žalobu na nečinnost. Uvedenou žalobu mohou podat členské státy, instituce EU a výjimečně i soukromé subjekty a je jí možné podat proti všem orgánům EU,

kteří vydávají právní akty s výjimkou doporučení a stanovisek.

Žaloba na náhradu škody vůči EU

V případech, že nečinností orgánu EU, přijetím neplatného právního aktu orgánem EU či jinou aktivitou EU nebo zaměstnanců institucí EU vznikla jednotlivci škoda, může se tento subjekt domáhat rovněž náhrady vzniklé škody. Soudní dvůr EU má dle znění článku 268 a 340 SFEU (dříve článek 235 a 288 Smlouvy o ES) pravomoc rozhodovat uvedené spory o náhradu škody. Podmínkou odpovědnosti EU je zde protiprávní jednání EU (ať už ve formě přijetí neplatného aktu, nečinnosti či jiné aktivity), vznik škody na straně žalobce a příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody. Odpovědnost EU je však vyloučena u obecných legislativních právních aktů ekonomické povahy, např. pokud EU přijme nařízení o snížení výfukových emisí u nových automobilů, je možné, že tím sníží zisk jejich výrobců, a způsobí jim tedy určitou „škodu“. V takovém případě však nelze požadovat náhradu takovéto škody. Zmíněný typ žaloby je podáván v případech, že se žalobce domnívá, že mu byla institucí EU způsobena škoda. Žalobu na náhradu škody vůči EU je nutné podat nejpozději ve lhůtě pěti let od vzniku škody, a to k Soudnímu dvoru EU.

O zcela jiný případ jde u principu odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU, který byl vysvětlen shora. Tento princip není v primárním právu nikde upraven, byl vytvořen judikaturou Soudního dvora EU a umožňuje žalobci požadovat náhradu vzniklé škody po členském státu, který porušil své komunitární povinnosti. Subjekt podává žalobu na náhradu škody u národního soudu podle vnitrostátních procesních pravidel pro náhradu škody. Je tedy evidentní, že žaloba na náhradu škody ve smyslu judikátu Francovich má zcela jiný obsah a smysl než žaloba na náhradu škody podle článku 268 a 340 SFEU (dříve článek 235 a 288 Smlouvy o ES).

Žaloba na porušení smlouvy

Poslední ze základních typů žalobních návrhů je žaloba na porušení smlouvy. Žalobcem je v tomto případě buď Komise dle článku 258 SFEU (dříve článek 226 Smlouvy o ES), nebo členský stát na základě článku 259 SFEU (dříve článek 227 Smlouvy o ES). Na straně žalované pak vždy figuruje jedině členský stát podezřelý z porušení Smlouvy. Avšak dříve, než členský stát podá proti jinému členskému státu žalobu pro údajné neplnění povinností, které pro něj vyplývají ze smluv, předloží věc Komisi. Ani Komise však podání žaloby nepovažuje za první krok k napravení „neposlušného“ státu. Nejprve zahájí neformální jednání, která mají za cíl oznámit členskému státu, v čem Komise spatřuje jeho protiprávní jednání. Daná země má právo sdělit svoji odpověď. Následně Komise v druhém kroku, pokud nedošlo k vyjasnění sporu, pokračuje zasláním tzv. odůvodněného stanoviska, které již obsahuje právní argumenty pro podporu tohoto postoje. Pokud ani poté členský stát nezanechá protiprávního jednání, má Komise právo podat k Soudnímu dvoru EU žalobu na porušení smlouvy, která může následně vyústit i ve finanční sankce vůči dotčenému státu. Řada sporných bodů je ovšem vyřešena ještě před podáním žaloby ve shora zmíněných dvou mimosoudních fázích.

Ekonomika Evropské unie

Díky jednotnému trhu se z EU stala světová obchodní velmoc. Svůj hospodářský růst se snaží udržet investováním do dopravy, energetiky a výzkumu a zároveň hledá způsob, jak minimalizovat dopad dalšího ekonomického rozvoje na životní prostředí. Rozšíření Unie o 12 nových členských států přispělo k tomu, že hrubý domácí produkt EU (tj. objem zboží a služeb, které její hospodářství produkuje) je vyšší než HDP Spojených států. Hrubý domácí produkt EU i eurozóny v druhém čtvrtletí

roku 2012 podle poslední dostupné zprávy Eurostatu mezičtvrtletně klesl o 0,2 procenta v eurozóně a 0,1 procenta v EU27. Meziročně v druhém čtvrtletí klesl HDP Unie o 0,3, resp. 0,5 procenta v eurozóně. Nicméně Evropa není ve vývoji hospodářství jednotná. Analytici poukazují na to, že se rozevírají nůžky mezi severem a jihem.

Ačkoliv v EU žije pouze 7 % světového obyvatelstva, její obchod se zbytkem světa představuje zhruba 20 % světového dovozu a vývozu. Evropská unie je největším vývozcem na světě a v dovozu je na druhém místě. Přibližně dvě třetiny veškerého obchodování EU se uskutečňuje mezi členskými zeměmi Unie.

Na rozdíl od velkých států, jako jsou USA, Společenství (dnes EU) v době svého vzniku nedisponovalo žádnými společnými prostředky, z nichž by mohlo financovat cíle, které členské státy stanovily v zakládacích smlouvách. Z tohoto důvodu bylo nutné vytvořit společný rozpočet, do něhož by povinně přispívaly všechny členské státy a který by následně sloužil k financování politik EU.

Plánování rozpočtu EU

Výdaje Evropské unie se plánují na sedmileté období v tzv. finančních perspektivách, které vždy schvaluje Evropská komise spolu s Radou EU a Evropským parlamentem. Každému okruhu výdajů v rámci finanční perspektivy je přiřazena jejich maximální výše v jednotlivých letech neboli strop, který se nesmí překročit. Stanovení stropu pro jednotlivé výdaje má přispět k dodržování rozpočtové kázně při samotném sestavování rozpočtu.

Sestavování rozpočtu EU

Předběžný návrh rozpočtu připravuje Evropská komise, která ho předá Radě EU a Evropskému parlamentu do 1. září předcházejícího roku, v němž má být rozpočet plněn (podle SES Komise předkládala návrh rozpočtu pouze Radě). Evropská komise může tento návrh

v průběhu rozpočtového procesu měnit až do doby svolání dohodovacího výboru. Během tohoto tzv. prvního čtení Rada zaujímá k návrhu svůj postoj a do 1. října jej předkládá Evropskému parlamentu. Evropský parlament se pak ve lhůtě čtyřicet dva dní vyjadřuje k předloženému postoji Rady. Mohou nastat následující situace (viz článek 314, odst. 4,5 a 6 SFEU / dříve článek 272, odst. 2 a 10 SES):

- EP schválí postoj Rady, a rozpočet je tudíž přijat.
- EP nepřijme žádné usnesení, rozpočet se pak pokládá za přijatý.
- EP většinou hlasů svých členů přijme pozměňovací návrhy a změněný návrh předloží Radě a Komisi. V tomto případě musí předseda Evropského parlamentu po dohodě s předsedou Rady svolat dohodovací výbor, který se skládá z členů zastupujících Evropský parlament a ze stejného počtu členů Rady nebo jejich zástupců. Úkolem dohodovacího výboru je dosáhnout během jednadvaceti dnů dohody o společném návrhu rozpočtu. Pokud Rada do deseti dnů po obdržení změněného návrhu rozpočtu od Evropského parlamentu sdělí, že schvaluje všechny pozměňovací návrhy, dohodovací výbor se neschází a rozpočet je přijat. Pokud dohodovací výbor ve lhůtě jednadvaceti dnů dosáhne dohody o společném návrhu rozpočtu, pak mají Evropský parlament a Rada čtrnáctidenní lhůtu na schválení této dohody.

V této lhůtě mohou nastat následující případy ve schvalování dohody o společném návrhu rozpočtu (viz článek 314, odst. 4 SFEU):

- Evropský parlament a Rada schválí dohodu, nebo nepřijmou žádné rozhodnutí, anebo jen jeden z nich schválí dohodu a druhý nepřijme žádné rozhodnutí: ve všech těchto případech je rozpočet přijat (ve znění společného návrhu);
- Evropský parlament i Rada neschválí dohodu, anebo jeden z nich ji neschválí a druhý

nepřijme žádné rozhodnutí: v těchto případech rozpočet není přijat a Komise musí předložit nový návrh;

- Evropský parlament neschválí dohodu a Rada ji schválí: v tomto případě rozpočet není přijat a Komise musí předložit nový návrh;
- Evropský parlament schválí dohodu a Rada ji neschválí: v tomto případě může Evropský parlament, který se usnáší většinou hlasů všech svých členů a třípětinou většinou odevzdaných hlasů, ve čtrnáctidenní lhůtě ode dne neschválení Radou schválit všechny nebo některé své pozměňovací návrhy k předloženému postoji Rady k návrhu rozpočtu. V případě, že není některý pozměňovací návrh schválen Evropským parlamentem, platí dohoda a rozpočet se pokládá za přijatý.

V případě, že se dohodovací výbor ve lhůtě dvacet jedna dnů nedohodne na společném návrhu rozpočtu, musí Komise předložit nový návrh rozpočtu.

Více informací o schvalování ročního rozpočtu EU viz čl. 313, 314, 315, 316 SFEU.

Příjmy rozpočtu

Vlastní zdroje

1. Tradiční vlastní zdroje

Jedná se o cla, vybíraná na základě společného celního sazebníku EU při dovozu zboží ze třetích států, a dávky ze zemědělských dovozů, tj. přírážky, které jsou uvaleny na obchod se zemědělskými produkty s třetími státy.

2. Příjmy z daně z přidané hodnoty (DPH) vybírané v členských státech

Tento příjem je tvořen částí výnosů z DPH v každé členské zemi v řádu 1–2 % z uplatňované vnitrostátní sazby.

3. Přímé příspěvky členských států EU

Členské příspěvky představují nejvýznam-

nější příjem rozpočtu EU; jsou tvořeny procentní sazbou (cca 1 %) z hrubého národního důchodu (HND) každého státu.

Další zdroje

Dalšími příjmy rozpočtu jsou například daně z příjmu zaměstnanců EU, vybrané pokuty z porušení hospodářské soutěže nebo jiných předpisů, ale také příspěvky nečlenských států na výzkumné a vývojové programy. V souhrnu tvoří tento zdroj cca 1 % celkových příjmů rozpočtu EU.

Z nastíněné struktury příjmů je zřejmé, že výše příspěvků jednotlivých členských států do rozpočtu EU odráží velikost jejich bohatství, protože reflektuje hodnotu HND daného státu. Rovněž výnos z DPH závisí na bohatství dané země. Výsledkem je, že bohaté země platí do rozpočtu EU výrazně více než země chudší. Některé státy si proto v průběhu svého členství vyjednaly snížení povinného příspěvku – tzv. rabat. Díky tomu odvádí do společného rozpočtu méně, než by odpovídalo nastaveným pravidlům.

Typickým příkladem je Velká Británie, která vstoupila do EHS v roce 1973. Nacházela se ve velmi nevýhodné pozici, protože v té době plynulo z rozpočtových výdajů EU plných 80 % na financování společné zemědělské politiky (SZP), avšak Velká Británie měla pouhý pětiprocentní podíl zemědělství ve svém hospodářství. To znamenalo, že přispívala do společného rozpočtu, ale díky struktuře své ekonomiky z něho prakticky nebyla schopna získat žádné finanční prostředky. Až deset let po svém vstupu se jí podařilo dosáhnout tzv. britského rabatu, jenž představuje jakousi slevu z národního příspěvku do rozpočtu EU. Rabat je počítán jako procentuální část z rozdílu mezi britskými platbami do EU a britskými příjmy z EU. Takto vypočtená částka je Velké Británii každý rok vrácena a o tuto částku jsou naopak navýšeny příspěvky jiných zemí. Největším dílem přispívá na britský rabat Francie, jakožto země s největším příjmem ze společné zemědělské politiky. Britský rabat je velmi kontroverzní kapitolou rozpočtu EU, existují četné argumenty pro jeho zrušení,

kterým ovšem Velká Británie dosud úspěšně čelí.

Co se týká proporcionality jednotlivých zdrojů rozpočtu EU, s postupnou liberalizací světového obchodu trvale klesal podíl vlastních zdrojů, a naopak se zvyšoval podíl přímých příspěvků členských států do společného rozpočtu. Dávky, cla a příjmy z DPH představují dnes již jednu třetinu rozpočtu. Zbýlé dvě třetiny pak připadají na přímé příspěvky členských států.

Výdaje rozpočtu

Společná zemědělská politika

Společná zemědělská politika (SZP) je jednou z nejstarších a nejrozsáhlejších politik Evropské unie. Vzhledem k této skutečnosti patří dnes zemědělská politika k nejrozvinutějším politikám Unie, nicméně již od svého vzniku je také politikou nejkontroverznější. Zemědělská politika byla vždy finančně nejnáročnější politikou EU. To se změnilo až v současném rozpočtovém období 2007–2013, kdy poprvé z rozpočtu EU ukrájí větší podíl politika regionální.

Cílem SZP je poskytnout zemědělcům dostatečné příjmy, spotřebitelům kvalitní potraviny za přijatelné ceny a zachovávat určitou životní úroveň na venkově.

Původní společná zemědělská politika, nastavená po 2. světové válce, podporovala zejména vyšší produkci potravin a jejich stálou dostupnost. Postupně se však SZP vyvíjela a v současnosti se již spíše zdůrazňuje bezpečnost potravin, ochrana životního prostředí a efektivnost vynaložených prostředků.

Nástroje společné zemědělské politiky

Společanství vykonává SZP prostřednictvím několika nástrojů, kterými jsou:

- *cenová regulace zemědělských produktů*

(garance minimálních cen, vyšších než jsou ceny světové),

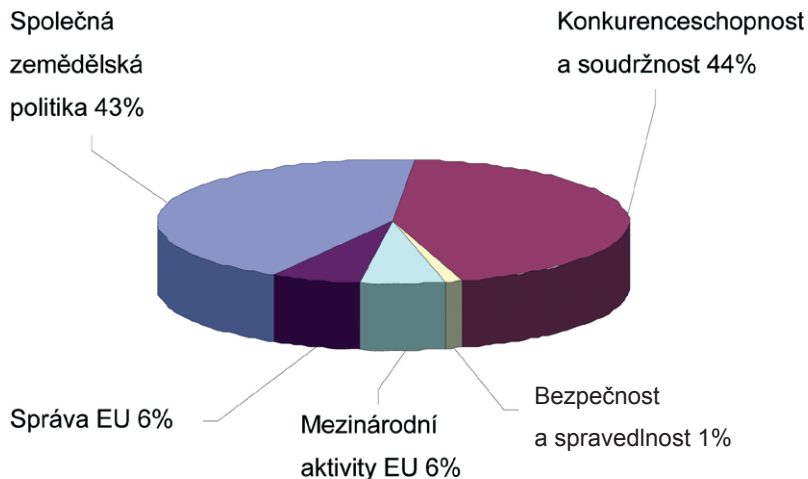
- *dovozní přírážky na produkci ze třetích zemí (variabilní přírážka vždy vyrovnává cenu těchto komodit na příslušnou úroveň evropských cen),*
- *vývozní dotace (kvůli nadprodukcí byl zemědělcům doplácen rozdíl mezi evropskými a světovými cenami při exportu komodit do zahraničí),*
- *investiční dotace (podpora investic do lepšího technického vybavení).*

Modernizace společné zemědělské politiky

Nepřetržitě subvencování zemědělské produkce od padesátých let vedlo k trvalé nadprodukcí zemědělských komodit, které se staly kvůli příliš vysokým cenám nekonkurenceschopné na světových trzích. Dalším vážným nedostatkem tehdejší situace bylo zvýhodňování malého počtu velkých zemědělských podniků, schopných zvyšovat svoji produktivitu prostřednictvím úspor z rozsahu, na úkor malých zemědělců a zemědělců v méně příhodných oblastech, zejména v horských regionech. Ve výsledku pak 20 % velkých podniků přijímalo 80 % veškerých dotací. SZP nastavená tímto způsobem měla výrazně negativní dopad na rozpočet Evropského společenství, a počátkem devadesátých let tak téměř došlo k jeho kolapsu. Bylo proto nezbytné podobu společné zemědělské politiky reformovat do udržitelné podoby.

Reforma proběhla zatím ve dvou fázích – nejprve došlo ke snížení nadprodukcí zavedením limitujících kvót na výrobu některých komodit a následně pak ke snižování garantovaných výkupních cen. Namísto nové regulace začalo Společenství (dnes EU) vyplácet zemědělcům podporu vázanou na jiné parametry než na výsledné množství zemědělských produktů. Došlo rovněž ke snížení dovozních přírážek na importované

Výdaje rozpočtu EU na období 2007 - 2013

zboží a zároveň k poklesu vývozních dotací, což rovněž přispělo k ozdravení vnitřního trhu. Dnešní SZP je na rozdíl od padesátých až devadesátých let založena zejména na kvalitě namísto kvantity. Reformovaná SZP již nevnímá zemědělce jen jako výrobce potravin, ale především jako venkovské podnikatele, zajišťující také další aktivity, jako jsou údržba krajiny, ochrana životního prostředí a rozvoj cestovního ruchu s využitím historického a kulturního potenciálu venkova.

Současné výdaje na společnou zemědělskou politiku

Z každého eura ročního rozpočtu EU v programovacím období 2007–2013 připadá na SZP 43 centů. Převážná část finančních prostředků určených na SZP (cca 90 %) jde na tzv. přímé platby zemědělcům, zbývající část připadá na podporu rozvoje venkova (cca 10 %). Podíl společné zemědělské politiky na rozpočtu EU se síce během posledních čtyřiceti let díky reformám o polovinu snížil, nicméně stále se jedná o jeden z klíčových výdajů evropského rozpočtu.

Regionální (strukturální) politika EU

Regionální politika zaujímá jedno z dominantních postavení mezi politikami Evropské unie. Odráží princip solidarity a soudržnosti v rámci Unie, kdy bohatší státy přispívají na rozvoj těch chudších. Klade si za cíl vyrovnávat ekonomické rozdíly mezi jednotlivými regiony tak, aby byla docílena co největší dynamika Unie jako celku. Od osmdesátých let minulého století je tato politika označována rovněž jako politika hospodářské a sociální soudržnosti nebo také jako strukturální politika.

Jelikož všechny zakládající státy Evropského hospodářského společenství byly ekonomicky obdobně vyspělé, nebyl o regionální politiku zpočátku velký zájem. Na druhou stranu i rozvinuté zakládající země si byly vědomy skutečnosti, že velké rozdíly mezi jednotlivými regiony jsou nežádoucí. Proto byl již v Římské smlouvě zakotven vznik Evropské investiční banky; současně na základě této smlouvy byl zřízen Evropský sociální fond (ESF) a o několik let později, v roce 1961, také Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond (EAGGF).

Zájem o regionální politiku stoupl až v souvislosti s rozšířením Společenství v roce 1973 o Velkou Británii (země s velkými regionálními rozdíly), Irsko a Dánsko (tehdy méně rozvinuté ekonomiky). Velká Británie byla hlavním iniciátorem rozvoje regionální politiky. Důvodem byl fakt, že vstupem do EHS přišla o značné příjmy z cel, a právě regionální politika jí měla kompenzovat tyto ztráty a podpořit restrukturalizaci upadajících průmyslových oblastí. V roce 1974 byl tedy založen Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) jako základní nástroj spravování a financování regionální politiky. K rostoucímu významu regionální politiky přispěl rovněž vstup Španělska a Řecka, které byly v té době zemědělskými zeměmi s některými velmi chudými regiony. Dalším mezníkem v rozvoji strukturální politiky bylo založení Kohezního fondu (Fond soudržnosti), který má pomáhat slabším zemím splnit maastrichtská kritéria, nutná pro jejich zapojení do Hospodářské a měnové unie. Po příchodu deseti nových členů v roce 2004 získala Evropská unie zcela novou tvář. Rozšíření s sebou přineslo řadu nových regionálních rozdílů. Evropská populace sice vzrostla o cca 20 %, avšak nárůst HDP byl jen pětiprocentní. Londýnský region byl desetkrát bohatší než nejméně bohatší oblast v Polsku. Regionální politika tak opět nabyla na svém významu a stala se nástrojem k vyrovnání ekonomických rozdílů mezi státy, ale také mezi jednotlivými regiony v rámci EU.

Stávající cíle regionální politiky

Pro období 2007–2013 se regionální politika stala hlavní prioritou EU. Podpořen by měl být především sociální a ekonomický růst a vytváření pracovních míst ve všech regionech Unie. Tyto hlavní zájmy byly zformulovány do třech cílů regionální politiky:

- *Konvergence*
- *Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost*

- *Evropská a územní spolupráce*

Konvergence

Tento cíl podporuje aktivity, které povedou ke sblížení nejméně rozvinutých regionů EU (s HDP nižším než 75 % průměru EU). Na tento cíl je vyhrazeno přes 80 % finančních prostředků z celkové částky připadající na regionální politiku.

Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Druhý cíl podporuje konkurenceschopnost a atraktivitu regionů pomocí financování inovačních projektů, projektů na zlepšení životního prostředí a investic do lidských zdrojů. Slouží regionům s HDP nad 75 % průměru EU. Na tento cíl připadá asi 15% finančních prostředků, které jsou určeny pro financování regionální politiky.

Evropská a územní spolupráce

Třetí cíl se soustředí na podporu přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce. Podporuje tedy různé regionální iniciativy a výměnu zkušeností mezi jednotlivými členskými zeměmi.

Současné výdaje na regionální politiku

V následujícím programovacím období půjde na tuto politiku ročně 36 centů z každého eura. V následujících sedmi letech se země EU rozhodly věnovat významnou část rozpočtu na podporu konkurenceschopnosti Unie, a to 8 % z rozpočtu EU. Celkem tedy na strukturální politiku EU v letech 2007–2013 poplyne 44 % rozpočtu EU.

Administrativa EU

Jednu z nejmenších položek rozpočtu EU tvoří administrativní náklady, související s chodem unijních institucí; představují méně než 6 centů z každého eura. Do této kapitoly se řadí náklady na provoz všech orgánů EU včetně mezd a odměn zaměstnanců Unie.

Mezinárodní činnost EU

Další položkou společného rozpočtu je rozvoj spolupráce se třetími zeměmi, předvstupní pomoc v rámci tzv. sousedské politiky a také pomoc rozvojovým zemím. Na tyto účely je vyčleněno rovněž zhruba 6 centů z každého rozpočtového eura.

Bezpečnost a spravedlnost

Neméně významnou kapitolou evropského rozpočtu jsou výdaje určené na boj proti terorismu, na posílení bezpečnosti, řízení migrace nebo na soudní spolupráci, které představují 1 cent z každého eura ročního rozpočtu Unie.

Vývoj struktury rozpočtu EU

Výdaje rozpočtu zaznamenávaly od osmdesátých let rychlý růst, způsobený navyšováním počtu aktivit Společenství a náročnosti jednotlivých politik. Výdaje na regionální politiku se jen v osmdesátých letech zvýšily téměř čtyřikrát. Největší položkou rozpočtu však vždy byla zemědělská politika, jejíž podíl činil ve zmiňovaném období téměř 80 %. Tento fakt se stal dlouhodobě neudržitelným, a proto došlo k několika reformám s cílem snížit finanční náročnost podpory zemědělcům. Počátkem devadesátých let podíl SZP klesl na necelých 60 %, v roce 2006 spotřebovala SZP zhruba 47 % rozpočtu a v letech 2007–2013 pohltí SZP již jen 43 % rozpočtu EU. Podstatný je zejména fakt, že se podařilo změnit prvenství SZP co do podílu na rozpočtových výdajích a že počínaje rokem 2007 již SZP netvoří největší výdajovou položku rozpočtu. Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že v absolutních číslech se finanční prostředky plnící od zemědělství neustále zvyšují spolu s rostoucím příjmy rozpočtu EU. Pro rok 2010 dosáhl schválený rozpočet EU výše 141,5 miliard eur, což je zhruba 286 euro na jednoho obyvatele EU ročně.

Fondy EU

Fondy EU se rozumí široká škála nástrojů finanční a technické pomoci, které slouží k realizaci cílů různých politik EU. Nástroje pro programovací období 2007–2013 mají tuto podobu:

Typy fondů	Programovací období 2007–2013
Strukturální fondy	Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) Evropský sociální fond (ESF)
Fond soudržnosti	
Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova	
Evropský rybářský fond	
Komunitární programy	
Fond solidarity	
Fondy předvstupní pomoci	IPA
Finanční nástroje regionální politiky	JASPERS, JEREMIE, JESSICA

Strukturální fondy a Fond soudržnosti slouží k financování politiky soudržnosti. Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) je novým fondem určeným na podporu společné zemědělské politiky EU, konkrétně se zaměřuje na zemědělství, potravinářství, lesnictví a na vznikající podniky na venkově. Evropský rybářský fond (European Fisheries Fund, EFF) je také nově vzniklý fond podporující společnou zemědělskou politiku v oblasti rybolovu a chovu ryb. Komunitární programy poskytují granty na programy související s prohlubováním spolupráce členských i kandidátských zemí EU v oblasti vzdělání, vědy a výzkumu, kultury, infrastruktury atp. Fond solidarity (European Union Solidarity Fund, EUSF) financuje pomoc členským i kandidátským zemím postiženým velkou přírodní katastrofou. Fondy předvstupní pomoci, pod něž spadá program IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), poskytují pomoc kandidátským zemím při přípravě na členství v EU, zejména při zavádění

nové legislativy. Finanční nástroje regionální politiky poskytují pomoc při přípravě projektů či investice do městských oblastí. Žadatelé mohou v rámci této kapitoly využít podpory z programů Jaspers, Jeremie a Jessica.

Hospodářská a měnová unie

Zavedení společné měny je považováno za nejvyšší stupeň ekonomické integrace, kterému v minulosti předcházelo zrušení cel mezi jednotlivými státy Společenství, zavedení společného celního tarifu vůči nečlenským státům v rámci tzv. celní unie a v neposlední řadě také vytvoření společného trhu a společných politik na unijní úrovni. Nahrazení národních měn měnou jednotnou se tak stalo logickým krokem směřujícím k završení společného trhu v Evropské unii, čímž došlo k usnadnění obchodních a finančních transakcí mezi státy.

Přijetí společné měny nemělo dopad pouze na mezinárodní obchodní vztahy, ale současně představovalo výrazný zásah do suverenity jednotlivých členských států. Zřízením Evropské centrální banky jako instituce odpovědné za realizaci měnové politiky v Hospodářské a měnové unii (eurozóně) došlo k harmonizaci měnové politiky. Státy, které splnily podmínky pro vstup do eurozóny, se musely vzdát své vlastní měnové politiky, která před zavedením eura spadala výhradně do působnosti národních centrálních bank. Prakticky to znamená, že členským státům zůstala k ovlivňování makroekonomických ukazatelů, jako jsou například inflace, nezaměstnanost a růst HDP, které charakterizují výkonnost národní ekonomiky, pouze fiskální politika, a to především v podobě jednorázových výdajů ze státního rozpočtu a nastavení daňové politiky.

Není tedy překvapivé, že najít konsenzus v otázce společné měny mezi představiteli v té době patnácti členských států nebylo

jednoduché. Diskuze na téma jednotné měny se sice objevovaly již v padesátých letech, ale fakticky až Smlouva o Evropské unii, podepsaná 7. února 1992 v Maastrichtu, zavázala členské státy Společenství k zavedení této měny a stanovila též přesný časový plán přechodu k euru (ve třech etapách). Povinnost zavedení společné měny dopadá na všechny členské státy s výjimkou Velké Británie a Dánska. Ty si ve zmíněné smlouvě sjednaly trvalou výjimku ze zavedení eura. Specifickou zemí i nadále zůstává Švédsko, které kvůli nízké podpoře občanů odložilo účast v systému ERM II a některé úpravy švédské legislativy nutné pro přijetí eura. A tak z patnácti tehdejších států Unie společnou měnu (nejdříve v bezhotovostní a později i hotovostní podobě) slavnostně zavedlo 1. ledna 2002 dvanáct států EU.

Po rozšíření Evropské unie o státy ze střední a východní Evropy zpočátku panoval optimismus jak na straně většiny nových států, tak na straně evropských institucí ohledně možného rozšíření eurozóny. Avšak faktické plnění tzv. maastrichtských kritérií ukázalo na výrazné ekonomické rozdíly mezi jednotlivými státy a na odlišné úspěchy při restrukturalizaci ekonomiky a zavádění úsporných opatření ve fiskální oblasti. Jako první z nových členských států zavedlo euro Slovinsko, a to 1. ledna 2007. O rok později bylo možné platit eurem také na Maltě a Kypru. Posledním státem, který přijal společnou měnu, je od 1. ledna 2011 Estonsko. Přetrvávající problémy s deficitem veřejných financí a nesnáze spojené s ekonomickou krizí v Maďarsku, Polsku a České republice termín přijetí eura prozatím posunuly.

Česká republika jako členský stát Evropské unie

Česká republika se stala členským státem Evropské unie spolu s dalšími devíti zeměmi 1. května 2004. Od té doby uplynula již řada let, a proto je na místě zhodnocení členství ČR v EU.

Přestože všechny státy vždy od počátku vstupují do EU jako zcela plnoprávní členové, v prvních několika letech se v předem dohodnutých oblastech obvykle uplatňuje princip tzv. přechodného období. Tato zásada umožňuje starým i novým členským státům vyhradit si vůči druhé skupině možnost nedodržování některých pravidel platných uvnitř Evropské unie, avšak pouze po omezenou dobu. V rámci trvání přechodných období proto jednotlivci z nových členských států nemohli využívat veškerých práv, která

navzájem realizují subjekty v EU15. Stejně tak ovšem členové EU15 nemohli ve vztahu k novým zemím využívat všech svých práv, která uvnitř EU15 bez problémů uplatňují.

V naprosté většině se u přechodných období nejedná o výjimky odůvodněné hrozbou reálných problémů, nýbrž o výjimky přijaté z důvodů ryze politických. Velkou roli zde totiž hraje vnitřní politické prostředí v jednotlivých státech; navíc platí, že například před vnitrostátními parlamentními volbami jsou politici často ochotni naslouchat převládajícímu názoru svých voličů i v případech, kdy se jedná o zcela iracionální pocity či xenofobní náladu.

Přechodná období

V přístupové smlouvě si ČR i členské státy EU15 vyjednaly určitá přechodná období:

Výjimky uplatňované ze strany ČR:

- zákaz nabytí zemědělské půdy a lesů občany EU (do května 2011),

- trvalá výjimka pro sníženou DPH u produktů pěstitelského pálení,
- množství dočasných výjimek v oblasti ochrany životního prostředí, např. u čištění městských odpadních vod, limitů emisí pro vzduch znečišťující látky apod.,
- trvalá výjimka na vyšší strop pro registraci plátců DPH (35 000 eur).

Až do konce dubna 2011 obyvatelé unie zemědělskou půdu v ČR po sedm let kupovat nesměli. Desítky tisíc hektarů však již předtím vlastnily zahraniční firmy, které měly v zemi sídlo, stejně jako občané EU, kteří na území ČR již tři roky pobývali a hospodařili.

Od května roku 2009 mohou cizinci v ČR kupovat nemovitosti určené k bydlení. Česká republika si před vstupem do Evropské unie vyjednala na prodej nemovitostí určených k bydlení pětileté a zemědělské půdy sedmileté přechodné období. Slovensko, které si sedmiletý zákaz nákupu půdy zahraničními fyzickými osobami při vstupu do Evropské unie také vyjednalo, požádalo na rozdíil od ČR o prodloužení omezení. Stejný postup jako východní soused Česka zvolily Maďarsko, Litva a Lotyšsko.

Výjimky uplatňované ze strany EU15:

- možnost omezení volného pohybu pracovních sil pro občany ČR, max. do roku 2011

Přístup občanů ČR na trhy práce členských zemí EU nebyl všude stejný. Ve Smlouvě o přistoupení ČR k EU bylo stanoveno přechodné období pro volný pohyb pracovních sil.

U států, které se od 1. 5. 2004 rozhodly k regulaci přílivu pracovní síly z nových členských zemí, došlo k prvnímu přehodnocení tohoto stavu v termínu do 30. 4. 2006. Postupně i po tomto datu svůj pracovní trh otvíraly další země. Poslední zhodnocení situace proběhlo k 30. 4. 2009.

Pokud původní členské státy prokázaly nadále vážné nebezpečí pro stabilitu svého pracovního trhu ze strany občanů nových členských

zemí, mohly omezující opatření prodloužit ještě naposledy, maximálně až do konce dubna roku 2011.

Obavy ze zahlcení pracovního trhu uchazeči z nových členských států, ochotnými pracovat za nižší mzdy, a následného rychlého růstu nezaměstnaných domácích občanů se tak ukázaly jako zcela liché.

Přechodné období na volný pohyb pracovních sil uplatňované původními členskými státy skončilo na konci dubna 2011 a od 1. 5. 2011 otevřely své pracovní trhy také Německo a Rakousko. Omezení volného pohybu pracovníků bylo zrušeno též v zemích EHP a ve Švýcarsku.

Schengenský prostor

Česká republika se 21. 12. 2007 stala součástí tzv. schengenského prostoru. Jedná se o území, na němž neprobíhají obvyklé celní a pasové prohlídky na hranicích mezi jednotlivými členskými státy a občané mohou cestovat bez zdržení při těchto kontrolách. Současně platí, že státní hranice uvnitř schengenského prostoru lze legálně překročit kdekoli, i mimo hraniční přechody. Tento krok tak symbolicky likviduje dřívější rozdělení na „západní“ a „východní“ Evropu. Schengenský prostor zahrnuje pětadvacet států, tedy celou EU27 s výjimkou Velké Británie, Irska, Kypru, Bulharska a Rumunska a dále nad rámec EU27 také Norsko, Island a Švýcarsko. Nově vytvořený prostor bezcelního pohybu osob se tak rozkládá od Islandu až po Řecko, od Portugalska až po Estonsko.

Uvedené zrušení vnitřních celních bariér a kontrol s sebou na druhou stranu přineslo výrazné zpřísnění kontroly na vnějších hranicích schengenského prostoru, a to zejména na východní hranici tohoto území, která je tvořena státními hranicemi Finska, Litvy, Lotyšska, Estonska, Polska, Slovenska, Maďarska a Slovinska. Tyto hranice jsou nyní jediným místem, kde lze zabránit vstupu nežádoucích osob. Přízpůsobena musela být také veškerá mezi-

národní letiště uvnitř schengenského prostoru – došlo k neprodyšnému oddělení cestujících, kteří přilétají ze země uvnitř tohoto prostoru, a osob přilétajících ze států mimo „Schengen“.

Budeme v ČR také platit eurem?

Česká republika doposud nevstoupila do eurozóny. Zatímco Velká Británie a Dánsko si vyjednaly individuální výjimky, a přijetí eura je tak zcela na jejich vůli, Švédsko a nové členské státy včetně ČR podpisem přístupové smlouvy výslovně potvrdily závazek přijmout společnou měnu, přičemž z nových členských států již do eurozóny vstoupily Slovinsko, Malta, Kypr a Slovensko. Této povinnosti se proto dříve nebo později nevyhneme. Každý z členských států však volí vlastní strategii plánovaného vstupu do eurozóny s odlišným časovým horizontem.

Podmínky vstupu ze strany Evropské unie, tzv. maastrichtská kritéria, jsou známy již poměrně dlouhou dobu. ČR většinu z nich splňuje, ale v posledních letech se deficit veřejných financí nebezpečně přiblížil kvalifikační hodnotě 3 %. Větší neznámou však zůstává definice podmínek, za nichž bude vstup do eurozóny nejvhodnější pro nás samotné. Je evidentní, že předčasným přijetím eura si země může uškodit. Při ztrátě suverénní monetární politiky, kterou od vstupu do eurozóny již nevykonává Česká národní banka, nýbrž Evropská centrální banka, mohou být vnější tlaky na ekonomiku v případě předčasného vstupu nezvladatelné, a mohou vyústit až v ekonomickou recesi. Proto je důležité svůj vstup předem naplánovat. Současná česká vláda dosud jasně nestanovila předpokládaný datum vstupu do eurozóny. Toto jakési vzduchoprázdno komplikuje nejen činnost Národní koordinační skupiny pro zavedení eura v ČR, která má za úkol připravit přechod na společnou měnu po technické stránce (výměna bankovek, mincí a platebních systémů, příprava přechodu na euro ve veřejné správě atd.), ale i práci samotným podnikate-

lům a případným investorům, kteří se rovněž budou muset na tak zásadní změnu připravit a zahrnout ji do svých podnikatelských plánů. V únoru 2008 byla spuštěna nová internetová stránka MFČR www.zavedenieura.cz s informacemi o euru. Tato stránka má za cíl oslovit svým obsahem širokou i odbornou veřejnost.

Významní Češi v orgánech EU

V souvislosti se vstupem do Evropské unie vznikl České republice i nárok na obsazení 529 postů v orgánech EU. Zatímco některé orgány jsou obsazovány na výlučném paritním principu podle zásady každý stát – jeden zástupce, v jiných orgánech takováto jasná pravidla neplatí. Níže naleznete krátký seznam několika nejvýše postavených českých občanů v orgánech EU:

- **Brzobohatá Zuzana** – poslankyně Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Březina Jan** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Cabrnoch Milan** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Češková Andrea** – poslankyně Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Dušek Robert** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Fajmon Hynek** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Falbr Richard** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Füle Štefan** – od roku 2009 člen Evropské komise, odpovědný za oblast rozšíření a sousedskou politiku
- **Kohlíček Jaromír** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014

- **Kožušník Edvard** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Mašťálka Jiří** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Miko Ladislav** – zástupce generálního ředitele pro zdraví a spotřebitele, Evropská komise
- **Mynář Vojtěch** – poslanec Evropského parlamentu od roku 2012.
- **Ouzký Miroslav** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Poc Pavel** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Ransdorf Miloslav** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Remek Vladimír** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Roithová Zuzana** – poslankyně Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Rouček Libor** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014, místopředseda Evropského parlamentu od roku 2009
- **Sehnalová Olga** – poslankyně Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Strejček Ivo** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Tošenovský Evžen** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2009–2014
- **Vlasák Oldřich** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014
- **Zahradil Jan** – poslanec Evropského parlamentu pro období 2004–2009 a 2009–2014

- **Malenovský Jiří** – od roku 2004 soudce Soudního dvora ES
- **Pelikánová Irena** – od roku 2004 soudkyně Soudu I. stupně
- **Kinšt Jan** – od roku 2004 člen Evropského účetního dvora
- **Bohatá Marie** – od roku 2004 zástupkyně ředitele Eurostatu (instituce na úrovni Generálního ředitelství)

Struktura Stálého zastoupení ČR při EU

Stálé zastoupení ČR v Bruselu je hlavním spojovacím článkem mezi českou administrativou a unijními orgány. Institucionálním zajištěním účasti ČR v EU se rozumí především zajištění účasti ČR na legislativním procesu EU v rámci Rady EU, jejíž činnost má na rozdíl od Evropské komise mezigovorní charakter. Podobu institucionálního systému a rozhodovacích struktur v jeho rámci si každá členská země vytváří samostatně. Do procesu přípravy národních pozic pro jednání zástupců ČR v orgánech Rady vstupuje kromě moci výkonné také Parlament ČR, sociální partneři a širší občanská společnost.

Stálým představitelem ČR při EU je od září 2012 velvyslanec Martin Povejšil. Ten vystřídal velvyslankyni Milenu Vicenovou, která zastávala funkci stálé představitelky ČR při EU od ledna 2008.

Regionální politika EU v ČR

Fungování regionální politiky

Každý členský stát je rozdělen na zvláštní územní jednotky, které Unii slouží pro statistické monitorování sociální a ekonomické situace na daném území. Tento systém se nazývá nomenklatura územních statistických jednotek (NUTS) a definuje tři úrovně členění území podle počtu obyvatel. Pro potřeby regionální politiky jsou důležité regiony na úrovni NUTS II, jinak také regiony soudržnosti, jejichž počet obyvatel se pohybuje mezi 800 000 a 3 miliony. Právě tyto územní jednotky jsou totiž určující pro rozdělení prostředků z fondů EU.

V České republice jsou NUTS II pojmenované jako sdružené kraje. Regionů soudržnosti je v ČR celkem osm:

1. Hlavní město Praha,
2. Střední Čechy (Středočeský kraj),
3. Jihozápad (Plzeňský a Jihočeský kraj),
4. Severozápad (Karlovarský a Ústecký kraj),
5. Severovýchod (Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj),
6. Jihovýchod (Vysočina a Jihomoravský kraj),
7. Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj),
8. Moravskoslezsko (Moravskoslezský kraj).

Národní rozvojový plán

Pro získání prostředků z rozpočtu Evropské unie musí být připraveny programové dokumenty, ve kterých jsou jasně určeny priority, jež bude ČR společně s EU podporovat. Základním programovým dokumentem, který každá členská země musí zpracovat, je Národní rozvojový plán, který analyzuje stav dané země v hospodářské, sociální a politické oblasti a stanovuje celkovou strategii rozvoje pro následující roky.

Operační programy na období 2007–2013

Cíl Konvergence	
Tematické OP	OP Podnikání a inovace
	OP Doprava
	OP Životní prostředí
	OP Lidské zdroje a zaměstnanost
	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
	OP Výzkum a vývoj pro inovace
	Integrovaný operační program
	OP Technická pomoc

Regionální OP	ROP NUTS II Jihovýchod
	ROP NUTS II Jihozápad
	ROP NUTS II Moravskoslezsko
	ROP NUTS II Severovýchod
	ROP NUTS II Severozápad
	ROP NUTS II Střední Čechy
	ROP NUTS II Střední Morava
Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	
Programy pro Prahu	OP Praha Konkurenceschopnost
	OP Praha Adaptabilita
Cíl Evropská územní spolupráce	

Evropská územní spolupráce	OP Mezuregionální spolupráce
	OP Nadnárodní spolupráce
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Sasko
	OP Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko
	INTERACT II
ESPON 2013	

Národní strategický referenční rámec

Priority členského státu jsou dále specifikovány v dokumentu Národní strategický referenční rámec, který definuje způsob řízení politiky soudržnosti v dané zemi, strategické cíle, pravidla čerpání finančních prostředků a také představuje jednotlivé operační programy. Ty jsou strategickými dokumenty pro konkrétní tematické oblasti nebo regiony. Operační programy specifikují cíle a priority, kterých chce země v dané oblasti dosáhnout, a typové projekty, na něž lze podporu získat. Pro žadatele jsou to tedy nejdůležitější dokumenty, podle nichž se mají řídit.

Přehled operačních programů v ČR na období 2007–2013

V programovacím období 2007–2013 bylo stanoveno dvacet šest operačních programů, které se dělí na tematické a regionální (spadají pod cíl Konvergence), programy pro Prahu (cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost) a programy pro cíl Evropská územní spolupráce:

Alokace fondů EU mezi tematické operační programy cíle Konvergence 2007-2013

Společná zemědělská politika EU v ČR

Evropský fond pro regionální rozvoj (EARFD) v České republice navazuje na předchozí operační program „Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství“. Mezi základní programové dokumenty patří Politika rozvoje venkova EU – EAFRD, v rámci které jsou rozvedeny jednotlivé tematické osy. Dále je každým členským státem zpracován Národní strategický plán rozvoje venkova a Program rozvoje venkova. Český program rozvoje venkova v programovacím období 2007–2013 definuje následujících osm priorit ve čtyřech osách:

Prioritní osa I. – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Tato osa se na finanční alokaci EAFRD podílí 22 % a obsahuje dvě priority:

- *Modernizace, inovace a kvalita*
- *Přenos znalostí*

Prioritní osa II. – Zlepšování životního prostředí a krajiny

Tato osa se na finanční alokaci EAFRD podílí 55 % a zahrnuje tři priority:

- *Biologická rozmanitost, zachování a rozvoj zemědělských a lesnických systémů s vysokou přidanou hodnotou a tradičních zemědělských krajín*
- *Ochrana vody a půdy*
- *Zmírňování klimatických změn*

Prioritní osa III. – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Tato osa se na finanční alokaci EAFRD podílí 17 % a obsahuje tři priority:

- *Tvorba pracovních příležitostí a podpora využívání obnovitelných zdrojů energie*
- *Podmínky růstu a kvalita života na venkově*
- *Vzdělávání a místní partnerství*

Prioritní osa IV. – Leader

Tato osa se na finanční alokaci EAFRD podílí

5 % a jejím cílem je především zlepšení kvality života ve venkovských oblastech financováním dlouhodobě přínosných projektů.

Co lze konkrétně financovat z prostředků EAFRD?

Konkrétní příklady projektů, které mohou být podpořeny z EAFRD:

- Podpora turismu
- Školení o nových zemědělských technikách
- Pomoc mladým zemědělcům při zakládání podniku
- Modernizace zemědělských strojů a budov zemědělských podniků
- Poradenství v dané oblasti

Aktuální stav implementace PRV

	2007 - 2013 mil. EUR	proplaceno mil. EUR	%
Osa I	858,4	467,9	54
Osa II	1 946	1 055	54
Osa III	641,8	307,9	48
Osa IV	202	82,3	40
TP	18	6	33
CELKEM	3 666,2	1 919,1	52

Pozn: Souhrn základních informací o vyplácní finančních prostředků z celkového rozpočtu PRV na období 2007 - 2013. Stav čerpání finančních prostředků k 31. 3. 2012.

Ekonomické výsledky vstupu České republiky do Evropské unie

Vstupem do Unie Česká republika jednoznačně rozšířila své podnikatelské možnosti, a to díky přístupu na jednotný vnitřní trh EU. Došlo k posílení ekonomických vazeb mezi obchodními partnery a výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Do konce roku 2004 vzrostl objem našeho vývozu o čtvrtinu ve srovnání s rokem 2003. Tento pozitivní trend v oblasti mezinárodního obchodu, kdy vývoz začal růst rychleji než dovoz, pokračoval i v následujících letech. Mnohaletý problém záporné

obchodní bilance, který Českou republiku trápil, skončil v roce 2005, kdy se obchodní bilance poprvé po dvanácti letech ocitla v přebytku. Obchodní standardy převzaté od obchodních partnerů přispěly k vytvoření kultivovanější hospodářské soutěže a korektnějších vztahů mezi jednotlivými podnikatelskými subjekty v ČR. Přijetím institucionálního rámce EU došlo k posílení důvěryhodnosti české ekonomiky mezi investory a následně pak k přílivu přímých zahraničních investic do země. V obecné rovině členství v EU přispělo k dobrému jménu ČR v zahraničí.

Co se týká trhu práce, především sousední státy ČR z původní patnáctky (Německo a Rakousko) si vyjednaly výjimku u nových členských států z volného pohybu osob. Paradoxně země EU, které nováčkům neblokují vstup na jejich trh práce, vykazovaly rychlejší hospodářský růst než ty státy, které své trhy práce uzavřely. Řada odborných studií dokládá pozitivní vliv migrace především na zaměstnanost. Přitom problém vysoké úrovně nezaměstnanosti v členských státech se na úrovni Unie intenzivně řeší již několik posledních let (viz Evropská strategie zaměstnanosti, kterou každoročně aktualizuje Komise). V celé EU se významnou překážkou rozvoje podnikatelských aktiv, která měla vliv i na české podnikatele, stalo přetrvávající omezení volného pohybu služeb. A tak zatímco volný pohyb zboží představoval významný ekonomický přínos pro Českou republiku, v oblasti služeb a migrace osob na trhu práce hodnocení tak jednoznačné není.

Nezanedbatelným atributem členství v EU je přístup členských států k finančním prostředkům z fondů EU. Česká republika se od svého vstupu do Unie řadí do skupiny tzv. čistých příjemců, tedy zemí, které z rozpočtu EU čerpají více prostředků, než kolik do něho každoročně odvádějí (především na základě svého HNP). Kladné saldo čerpaných finančních prostředků

z fondů EU, které se ČR podařilo získat, představovalo v roce 2005 částku 82,4 mil. eur (2 mld. Kč) a v roce 2006 pak 245,7 mil. eur (6,9 mld. Kč). Na druhou stranu v letech 2007–2009 byla Česká republika v získávání dotací z evropských fondů mírně pod průměrem členských zemí EU ze střední a východní Evropy. Stávající programové období je charakteristické poměrně vysokým počtem operačních programů (ČR má k dispozici 24 programů, ale řídicím orgánem je ČR u 18 z těchto programů). Teprve evaluační aktivity ke konci programového období jasně ukáží, zda toto nastavení přineslo oproti předchozímu programovému období výhodu v podobě např. užší koncentrace aktivit v daném území a lepší zacílení podpory. Již nyní lze ale konstatovat, že velký počet operačních programů klade zvýšené požadavky na lidské zdroje, dodržování všech administrativních lhůt jednotlivými řídicími orgány a také na koordinaci činnosti celého systému.

Pokud srovnáme strukturu operačních programů v České republice s jinými zeměmi, zjistíme, že naše struktura kombinace sektorových a regionálních programů je relativně složitá, nicméně počet operačních programů není nijak extrémní. Podle studie, kterou nechala zpracovat Evropská komise, se uka-

zuje, že není přímá souvislost mezi náročností procesů a počtem operačních programů. Evaluační aktivity ke konci programového období teprve jasně ukáží, zda toto nastavení přineslo oproti předchozímu programovému období výhodu v podobě např. užší koncentrace aktivit v daném území a lepší zacílení podpory. Diskuse o podobě příštího programového období je teprve na začátku a určitě budeme hledat cesty, jak systém i administrativu s ním spojenou zjednodušit.

Po roce 2013 bude ještě dva roky dobíhat finanční cyklus 2007–2013 a rovněž lze očekávat, že se rozeběhne nové období 2014+. O alokaci na toto nové období se nyní začíná debatovat na evropské úrovni.

Česká republika je samozřejmě do této debaty plně zapojena od roku 2009, kdy byla diskuse o budoucích principech kohezní politiky prioritou Ministerstva pro místní rozvoj v rámci předsednictví ČR v Radě EU. V každém ohledu podporujeme i pro budoucí programové období silnou kohezní politiku. Má z povahy věci integrovaný charakter a považujeme ji za nejvhodnější nástroj podpory rozvoje jednotlivých území tak, aby každé mohlo využít svůj potenciál.

V období 2007 až 2013 může Česko získat z Bruselu podle aktuálního kurzu 778,5 miliardy korun.

Celkem úřady proplatily příjemcům dotací od roku 2007 do začátku května 2012 333,8 miliardy korun.

Brusel na jaře 2012 Česku proplácení dotací kvůli chybám v tuzemských programech pozastavil. Termín obnovení proplácení dotací bude záviset na rozhodnutí Bruselu. Česká republika získala od Bruselu několik měsíců na to, aby odstranila výtky, které na adresu systému čerpání z evropských fondů vznesla Evropská komise.

Koncem června 2012 Česká republika podle ministerstva pro místní rozvoj dokončila nápravu systému čerpání peněz z fondů EU.

Základní údaje a zajímavosti o EU

Rozloha a obyvatelstvo EU

Současná Evropská unie o 27 členských státech má celkovou rozlohu 4 330 389 km², což ji řadí na 7. místo na světě. Oproti USA je tak rozloha EU méně než poloviční.

Součástí území EU nejsou jen evropské země, ale také francouzská závislá území v Karibském moři či Indickém oceánu, španělské Kanárské ostrovy nebo portugalské ostrovy Azory či Madeira. Na území Unie žije k dnešnímu dni již téměř 500 milionů evropských občanů. Po Číně a Indii je tak EU třetím nejlidnatějším celkem na světě a v porovnání s USA má o více než dvě třetiny vyšší počet obyvatel.

Zeměpisné zajímavosti EU

Nejvyšší bod:

Mont Blanc (Francie/Itálie), 4808 metrů nad mořem

Nejdelší řeka:

Dunaj, celková délka 2850 km, délka v rámci EU 2492 km

Největší jezero:

Vänern (Švédsko), rozloha 5650 km²

Největší města:

Londýn	7 556 900
Berlín	3 440 441
Madrid	3 273 049
Řím	2 550 571
Paříž	2 138 551
Bukurešť	1 927 559
Hamburk	1 750 194
Budapešť	1 698 106
Varšava	1 697 596
Vídeň	1 656 702
Praha	1 290 211

Úřední jazyky EU

K 1. lednu 2007 měla Evropská unie dvacet tři úředních jazyků, v nichž musí být vydávány veškeré právní předpisy a v nichž se mohou jednotlivci obracet na orgány EU se svými žádostmi, návrhy či peticemi. Toto právo jednotlivců vyplývá z ustanovení článku 24 SFEU (dříve článek 21 Smlouvy o ES).

Současnými úředními jazyky Unie jsou:

angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, irština, italská, litevština, lotyština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština.

Dále existuje malá skupinka smluvních jazyků. Do nich jsou oficiálně přeloženy jen smlouvy o EU, občané se v nich smí obracet na omezený počet evropských institucí, náklady na překlad hradí příslušné národní vlády. Ve Španělsku se jedná o tyto jazyky: baskičtina, galicijština, katalánština a valencijština, ve Velké Británii o velštinu.

Přestože Evropská komise zastává názor, že by Unie měla zůstat jazykově rozmanitá, větší počet jazyků znamená další výrazné finanční náklady, spojené s překladem veškerých předpisů a s placením tlumočnicků. Přes oficiální postoj EU je realitou, že naprostá většina všech jednání je z praktických důvodů vedena v angličtině či francouzštině. Francouzský jazyk postupně ztrácí své výsadní postavení, které měl v počátcích evropské integrace, kdy anglicky mluvící státy nebyly mezi členy ES. Nadřazené postavení si francouzština udržela pouze u pracovních jednání na půdě evropských soudních tribunálů či Komise.

Etnická skladba: Mezi etnické skupiny s více než 10 miliony obyvateli Evropské unie patří:

1. Němci (cca. 81 milionů)
2. Francouzi (cca. 65 milionů)

3. Britové (cca. 62 milionů)
4. Italové (cca. 60 milionů)
5. Poláci (cca. 38 milionů)
6. Španělé (cca. 45 milionů)
7. Rumuni (cca. 22 milionů)
8. Nizozemci (cca. 16 milionů)
9. Maďaři (cca. 11 milionů)
10. Řekové (cca. 12 milionů)
11. Portugalci (cca. 11 milionů)
12. Češi (cca. 10 milionů)

Tyto etnické skupiny představují přibližně 425 milionů nebo zhruba 85 % obyvatel Evropské unie. Mezi zbývajících 15 % patří: Švédové, Rakušané, Bulhaři, Vlámové, Slovinci, Dánové, Finové, Irové, Waloni, Litevci, Slovinci, Estonci a Maltané.

Symbody EU

Přestože Evropská unie není samostatným státem, používá při svých aktivitách některé atributy, které jsou obvykle spjaty právě se suverénním výkonem pravomocí států. Těmito symboly jsou: evropská vlajka, evropská hymna, motto EU, euro a Den Evropy. Většina symbolů EU ani pravidla jejich používání nejsou závazně upraveny žádným právním předpisem. Jejich právní zakotvení obsahoval text Ústavy pro Evropu, podepsaný členskými státy v roce 2003, nicméně tento dokument se nakonec ukázal jako politicky neprůchodný, neboť byl odmítnut při ratifikaci ve Francii a Nizozemsku. V současném znění tzv. Lisabonské reformní smlouvy z prosince 2007, jež nahrazuje odmítnutou Ústavu pro Evropu, již žádnou zmínku o symbolech EU nenalezneme, a jejich statut tak i nadále pravděpodobně zůstane pouze neformální.

Evropská vlajka

Evropská vlajka je tvořena dvanácti do kruhu uspořádanými žlutými hvězdami na modrém pozadí. Počet hvězd, na rozdíl od vlajky USA, neodráží počet členských států EU, nýbrž zůstává konstantní. Dvanáctka má odrážet dokonalost, úplnost a jednotu coby tradiční významy této číslovky. Idea evropské vlajky

vznikla již v roce 1955 mimo půdu Evropských společenství, v rámci Rady Evropy. Společenství tuto vlajku za vlastní přijala teprve rozhodnutím vlád členských států v roce 1985. Pravidla vyvěšování evropské vlajky nejsou upravena právními předpisy ani na komunitární, ani na národní úrovni. Jedná se tedy pouze o zvyklost, kterou se členské státy a unijní orgány rozhodly dobrovolně respektovat. V případě českých státních institucí platí nepsaná zásada, že se evropská vlajka vyvěšuje spolu s vlajkou ČR, česká vlajka je přitom umístěna na čestnějším místě, tj. z pohledu pozorovatele vlevo, vlajka EU je pak vyvěšena vpravo.

Evropská hymna

Stejně jako evropská vlajka vznikla i evropská hymna mimo půdu Evropských společenství, v rámci Rady Evropy. Tato organizace přijala za svou hymnu v roce 1972 závěrečnou část Ódy na radost od Ludwiga van Beethovena. Za hymnu Společenství (EU) byla tato melodie přijata společným rozhodnutím vlád člen-

ských států v roce 1985. Hymna je tvořena pouze hudební složkou a neexistuje žádný oficiální text této hymny. V minulosti již několik významných evropských občanů z vlastní iniciativy text k evropské hymně napsalo, nicméně žádný z nich nebyl deklarován jako oficiální text hymny. Prvotním problémem souvisejícím s vytvořením textu hymny je především otázka jazyka, v němž by měl být text napsán. S ohledem na ideu evropské jednoty a rovnocenného partnerství členských států tak autoři textu většinou volí latinu, která s sebou tyto hodnoty nese.

Motto EU

Za motto Evropské unie se považuje spojení „Jednota v rozmanitosti“, které se používá v oficiálních textech EU zhruba od roku 2000 a objevilo se i v návrhu Ústavy pro Evropu, který však byl později odmítnut. Každý členský stát má uvedené heslo pochopitelně přeloženo do vlastního jazyka. Statut tohoto motto je však pouze neformální, není žádným způsobem právně zakotven.

Euro – společná evropská měna

Euro (€) je oficiální měnou v 17 ze 27 členských států EU. Těmto státům se říká eurozóna. Jsou jimi

- Rakousko
- Belgie
- Estonsko
- Kypr
- Finsko
- Francie
- Německo
- Řecko
- Irsko
- Itálie
- Lucembursko
- Malta
- Nizozemsko
- Portugalsko
- Slovensko
- Slovinsko
- Španělsko

Ve světě navíc platí přes 175 milionů lidí měnami, které jsou na euro vázány.

Účel společné měny

Společná měna má mnoho výhod: odstraňuje například náklady spojené s používáním více měn a problémy způsobené výkyvy směnných kurzů. Díky ní mohou společnosti snáze obchodovat v zahraničí, ekonomika je stabilnější, a tak hospodářství vykazuje růst a spotřebitelé mají větší výběr. Společná měna také usnadňuje cestování a nakupování v zahraničí. V celosvětovém měřítku má Evropská unie díky euru větší slovo, protože je po americkém dolaru druhou nejdůležitější mezinárodní měnou.

Řízení společné měny

Za měnové záležitosti v EU odpovídá nezávislá Evropská centrální banka. Jejím hlavním úkolem je udržovat stabilitu cen. ECB také v eurozóně stanoví některé důležité úrokové sazby. Výběr daní mají nadále na starost členské státy a každá země si rozhoduje o svém rozpočtu. Vlády členských států ale sestavily společná pravidla pro řízení veřejných financí, podle kterých koordinují svou činnost zaměřenou na udržení stability, růstu a zaměstnanosti.

Den Evropy – oficiální svátek

Na milánském summitu hlav členských států v roce 1985 byl vedle evropské vlajky a hymny přijat i další symbol Společenství (EU), a sice Den Evropy. Tento svátek se slaví každoročně vždy 9. května, a to na počest tzv. Schumanovy deklarace, již přednesl francouzský ministr zahraničí Robert Schuman dne 9. května 1950 a která je obecně považována za ideový základ pozdějších Společenství a Evropské unie. Od roku 1985 právě 9. května ve větších městech všech členských států probíhají nejruznější propagační akce, které mají za úkol zejména přiblížit možnosti EU všem občanům. Od roku 2004 se tyto informační akce konají i v České republice.

Rok 2012 - Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (dále jen EY), Rok 2013 - Evropský rok občanů

Po Evropském roku dobrovolnictví (2011) se rok 2012 stal Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Jeho cílem je usnadnit vytvoření kultury aktivního stárnutí založené na společnosti vstřícné pro všechny věkové skupiny.

Rok 2013 bude Evropským rokem občanů. Ten si dává za cíl porozumět svým právům je pro občany EU velmi důležité k tomu, aby mohli těžit z vyplývajících výhod - např. z možnosti žít a pracovat kdekoli v Unii. Úkolem roku 2013 bude seznámit obyvatele EU s jejich právy a možnostmi, které jsou jim díky členství v EU otevřené, podpořit debaty o překážkách, které využívání těchto možností brzdí a předkládat návrhy na jejich odstranění, povzbudit občany k účasti na debatách o politikách EU.

Sdělení o CSR - Společenské odpovědnosti firem

Na základě rezoluce Evropského parlamentu z roku 2007 si Evropská komise dále nechala zpracovat tzv. „Edinburgskou studii“ o aktuálním právním rámci společenské odpovědnosti firem (CSR). Výsledkem Multistakeholder Fora, konaného v listopadu roku 2010, bylo „Sdělení o CSR“, čímž Evropská komise (2011) vyhlásila veřejnou konzultaci ke společenské odpovědnosti. Účastníci fóra se shodli na tom, že koncept CSR je významným nástrojem k tomu, aby se Evropská unie stala dynamickou a konkurenčně nejzdatnější znalostní ekonomikou na světě. Cílem Evropské komise je stanovení konsenzu ohledně neefektivnějšího způsobu řízení firem v EU. Reaguje tak na ekonomickou krizi z roku 2008 a snaží

se o zmírnění jejich dopadů. Mimo jiné řeší povinný nefinanční reporting, způsob monitorování a prosazování stávajících vnitřních kodexů v oblasti řízení podniků a správy či zvýšení účasti akcionářů na vedení podniku. Komise (KOM, 2011) nově navrhuje definovat společenskou (sociální) odpovědnost podniků jakožto „odpovědnost podniků za dopad jejich činnosti na společnost“. Nahrazuje tak svou původní definici z roku 2001.

V zájmu maximalizace společné hodnoty se podnikům doporučuje přijmout dlouhodobý strategický přístup k společenské odpovědnosti a zaměřit se na možnosti vývoje inovativních produktů, služeb a podnikových modelů, které přispívají ke zlepšení životních podmínek ve společnosti a ke zvýšení kvality a produktivity pracovních míst.

Velkým firmám a podnikům, u nichž existuje zvláštní nebezpečí případného nepříznivého dopadu, se v zájmu určování, předcházení a zmírňování tohoto dopadu doporučuje provádět hloubkovou analýzu rizik, která se zaměřuje rovněž na dodavatelské řetězce. Společenská odpovědnost se nově prolíná do všech firemních operací. Vlastnické a řídicí struktury některých druhů podniků, např. družstev, vzájemných společností a rodinných podniků, mohou být pro odpovědné chování podniků zvláště příznivé.

Podle Komise zahrnuje společenská odpovědnost firem přinejmenším postupy v oblasti lidských práv, práce a zaměstnanosti (např. odbornou přípravu, rozmanitost, rovné postavení žen a mužů a zdraví a dobré životní podmínky zaměstnanců), životního prostředí (např. biologickou rozmanitost, změnu klimatu, účinnost zdrojů, posuzování životního cyklu a prevenci znečištění) a boje proti úplatkářství a korupci. Do společenské odpovědnosti firem patří rovněž zapojení a rozvoj místní komunity, zájmy spotřebitelů, včetně ochrany soukromí a integrace zdravotně postižených osob.

Podpora sociální a environmentální odpovědnosti prostřednictvím dodavatelských řetěz-

ců a poskytování nefinančních informací jsou považovány za další důležitá průřezová témata. Komise přijala sdělení o politikách EU a dobrovolnictví, ve kterém taktéž uznává dobrovolnickou činnost zaměstnanců jakožto projev společensky odpovědného chování podniků.

Komise má v následujících letech mimo jiné v úmyslu:

- vytvořit v roce 2013 mnohostranné platformy zúčastněných stran pro sociální odpovědnost podniků, věnované řadě relevantních průmyslových odvětví, podnikům, jejich zaměstnancům a dalším zúčastněným stranám, aby byly veřejné závazky v rámci sociální odpovědnosti podniků odpovídající pro každé odvětví a aby bylo umožněno společné monitorování postupu,
- udělovat od roku 2012 Evropské ceny za partnerství mezi podniky a dalšími zúčastněnými stranami v oblasti CSR (nutno podotknout, že ceny za společenskou odpovědnost se již udělují na národní úrovni jednotlivých států),
- řešit problém „barvení se na zeleno“ tzv. greenwashingu, který se týká dopadu výrobků na životní prostředí, v souvislosti se zprávou o uplatňování směrnice o nekalých obchodních praktikách, jejíž vydání je plánované na rok 2012, a zvážit potřebu možných zvláštních opatření pro tuto oblast,
- zahájit otevřenou diskusi se zainteresovanými stranami o roli a potenciálu podniků ve 21. století s cílem podpořit vzájemné porozumění a očekávání a provádět pravidelná šetření důvěry občanů v podniky a přístupů k sociální odpovědnosti podniků,
- zahájit v roce 2012 společně s podniky a dalšími zúčastněnými stranami postup přípravy kodexu osvědčených postupů pro provádění samoregulace a společné regulace, který by měl zlepšit účinnost postupů sociální odpovědnosti podniků,
- usnadnit lepší začleňování sociálních

a environmentálních aspektů do zadávání veřejných zakázek v rámci přezkumu směrnic o zadávání veřejných zakázek v roce 2011, aniž by to pro veřejné zadavatele nebo podniky znamenalo dodatečnou administrativní zátěž a aniž by to ohrozilo zásadu udílení zakázek ekonomicky nejvýhodnější nabídce,

- zvážit požadavek vůči všem investičním fondům a finančním institucím, aby informovaly všechny své zákazníky (občany, podniky, veřejné orgány atd.) o etických kritériích nebo kritériích odpovědnosti, která uplatňují při investování, nebo o normách a kodexech, kterými se řídí.

Evropská komise vyzývá představitele evropských firem, včetně podniků působících ve finančním sektoru, aby do poloviny roku 2012 učinili otevřený a odpovědný závazek podporovat v úzké spolupráci s veřejnými orgány a dalšími zúčastněnými stranami podstatný nárůst počtu podniků v EU odhodlaných prosazovat odpovědné chování podniků a stanovili jasné cíle pro roky 2015 a 2020 (KOM, 2011).

Zdroje:

BUSINESSINFO.CZ. Oficiální portál pro podnikání a export. Aktuality z EU. Czechtrade, 2012, [cit. 2012-07-01]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/podnikani-v-eu/aktuality-z-eu.html>

CVRIA. Soudní dvůr Evropské unie. 2012, [cit. 2012-07-10]. Dostupné na [www:http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/](http://www.curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/)

EAGRI.CZ. Dotace. Struktura dotačních zdrojů. Ministerstvo zemědělství, 2012, [cit. 2012-07-10]. Dostupné na [www:http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/](http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/)

EC.EUROPA.EU. Zastoupení Evropské komise v ČR. Praha, 2012, [cit. 2012-07-03]. Dostupné na [www:http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm](http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm)

EUROPA.EU. Oficiální internetové stránky Evropské unie. 2012, [cit. 2012-07-08]. Dostupné na [www:http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm](http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm)

EUROSKOP.CZ. Věcně o Evropě. Vláda České republiky, 2012, [cit. 2012-07-01]. Dostupné na [www:http://www.euroskop.cz/](http://www.euroskop.cz/)

EVROPA2045.CZ. Encyklopedie Evropa 2045. Generation Europe, o.s. 2012, [cit. 2012-07-15]. Dostupné na [www:http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php](http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php)

EVROPSKÁ UNIE. Výchova k myšlení v Evropských souvislostech. 2012, [cit. 2012-07-10]. Dostupné na [www:http://www.evropskaunie.ic.cz/](http://www.evropskaunie.ic.cz/)

FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, ISBN 978-8807-325-180

KOM (2011). Sdělení Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Obnovená strategie EU pro sociální odpovědnost podniků na období 2011-2014. Brusel, 2012, [cit. 2012-07-01]. Dostupné na [www:http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2011/0681/COM_COM%282011%290681_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2011/0681/COM_COM%282011%290681_CS.pdf)

KULDOVÁ, L. Nový pohled na společenskou odpovědnost firem – Strategická CSR. Píseň: Nakladatelství NAVA, 2012, s. 176, ISBN 978-80-7211-408-5.

STRUKTURALNI-FONDY.CZ. Investice, o kterých nevíte, ale které poznáte. MMR ČR, 2012, [cit. 2012-07-01]. Dostupné na [www:http://www.strukturalni-fondy.cz/](http://www.strukturalni-fondy.cz/)

